

המיזם בלא תדخين
smoke למיגור
free העישון

עישון בישראל 2023

מאפייני העישון בקרב
ילדים, נוער, צעירים ומבוגרים
בחברה היהודית

שירה כסלו, מיקי כסלו
מאי 2023

המלצה לציטוט:

כסלו ש, כסלו מ, עישון בישראל 2023:
מאפייני העישון בקרב ילדים, נוער, צעירים ומבוגרים בחברה היהודית.
המיזם הרב-מגזרי למיגור העישון. רמת גן. מאי 2023.

מאפייני העישון בקרב ילדים, נוער, צעירים ומבוגרים

מטרת המחקר

בחינת התנסות, שימוש ותפיסות של ילדים, בני נוער, צעירים ומבוגרים בחברה היהודית, ביחס לעישון ומוצרי טבק וניקוטין שונים, לאור השינויים שהתרחשו בשוק הישראלי בשנה החולפת ובהשוואה חמש שנתית.

תיאור

סקר אינטרנטי בקרב ילדים, בני נוער, צעירים ומבוגרים בחברה היהודית בישראל, שבדק את היקפי ההתנסות והעישון, במגוון מוצרי טבק ועישון. כמו כן, נבדקו השפעת כניסתו של מוצר חדש מסוג סיגריה אלקטרונית חד-פעמית על מאפייני תופעת העישון בארץ; השפעת תהליכי המיסוי על דפוסי הצריכה והשימוש בסיגריות האלקטרוניות, ותפיסות בני נוער והורים ביחס לתופעת העישון ומוצריה.

קהל היעד

ילדים, בני נוער וצעירים בגילאי 12 עד 24, ובוגרים בגילאי 25 ומעלה, מקרב החברה היהודית בישראל.

מדגם

- הסקר כלל 2,655 משיבים, מתוכם:
- 325 ילדים ובני נוער בגילאי 12 עד 18.
- 1,304 מעשנים ומעשנים לשעבר.

מועד

הסקר נערך במחצית הראשונה של אפריל 2023, באמצעות חברת "iPanel".

שיטות

השיעורים הגולמיים שוקללו על בסיס המשתנים: גיל, מין, מחוז, מידת דתיות וארץ לידה, בהתאם להתפלגותם באוכלוסייה הכללית בשנת 2021.

במחקר זה ישולבו כהשוואה נתונים מסקרים קודמים שערך המיזם למיגור העישון וביניהם:

- סקרים שנערכו בקרב מדגם מייצג של כלל האוכלוסייה היהודית שנערכו באפריל 2022, אפריל 2021, אפריל 2020, באפריל 2019, ובמאי 2018.
- סקר שנערך בספטמבר 2020 בקרב מדגם בני נוער בגילאי 17-14 מהאוכלוסייה היהודית.
- סקר שנערך באוגוסט 2018 בקרב מדגם בני נוער בגילאי 19-15 מהאוכלוסייה היהודית.

עריכה

דגנית פלאט ועו"ד אפי מיכאלי

עמוד	נושא
5	מושגים והגדרות
8	נתוני מפתח
9	מאפייני העישון באוכלוסייה היהודית בישראל בשנה האחרונה
9	<ul style="list-style-type: none"> שיעור המעשנים באוכלוסייה היהודית בישראל
10	<ul style="list-style-type: none"> התחלות עישון ושינויים בתדירות העישון
12	שינויים במבנה שוק מוצרי העישון בישראל והשפעת הרגולציה או העדרה
12	<ul style="list-style-type: none"> התרחבות שוק מוצרי הטבק והניקוטין
13	<ul style="list-style-type: none"> שינויים בשוק מוצרי הסיגריות האלקטרוניות בעקבות המס
15	<ul style="list-style-type: none"> שימוש בטעמים מובחנים שאינם טעם טבק
16	<ul style="list-style-type: none"> נגישות המוצרים אל מול איסור מכירת מוצרי טבק ועישון לקטינים
20	שינויים בהרגלי העישון לפי קבוצות גיל
20	<ul style="list-style-type: none"> דפוסי ניידות בין מוצרי עישון בקרב מעשנים
27	<ul style="list-style-type: none"> שימוש במוצר יחיד או ריבוי מוצרים
28	מאפייני התנסות ועישון בקרב ילדים, נוער וצעירים בני 12 עד 24 בישראל
28	<ul style="list-style-type: none"> התחלות העישון בקרב ילדים, נוער וצעירים בני 12-24
30	<ul style="list-style-type: none"> מאפייני ההתנסות והעישון בקרב ילדים ונוער בני 12-17
30	- מוצר העישון הראשון להתנסות
32	- התנסות במוצרי עישון
34	- תדירות העישון בחודש האחרון
35	- שיעורי העישון בפועל
36	- תמהיל מוצרי העישון
38	<ul style="list-style-type: none"> צעדים ראשונים בעולם העישון - קבוצת הגיל 12-14
39	- התנסות בעישון
39	- תדירות העישון בחודש האחרון
41	<ul style="list-style-type: none"> מאפייני העישון והשיח על התופעה - מנקודת מבטם של ילדים, נוער והורים
41	- מאפייני עישון ומגדר בקרב בני 15-17
42	- התייחסות הורים לעישון ילדיהם
45	מאפייני העישון בקרב בני 22 ומעלה
45	<ul style="list-style-type: none"> שינויים בהיקף העישון
46	<ul style="list-style-type: none"> שינויים בתמהיל מוצרי העישון
47	<ul style="list-style-type: none"> הרצון והקושי להפסיק לעשן, אל מול "הפסקתי לתפיסתי" כפתרון אפיסטמולוגי
49	סיכום
51	ביבליוגרפיה

מושגים והגדרות

- **מוצר צריכה / סוג מוצר / מוצר (Product-group)** - הגדרה קיבוצית של פריטי סחורה לצריכה כחוק, שנועד למלא צורך של היחיד. ההתייחסות להגדרה זו היא לא כמוצר בודד.
- **מוצר עישון / מוצרי טבק וניקוטין** - קטגוריה של מוצרי צריכה המכילים ניקוטין שנועדו לספק את הצורך של היחיד לצרוך ניקוטין, בין אם צריכת הניקוטין נעשית בהבערת טבק, חימום טבק, אידי ניקוטין, לעיסה, שאיפה או כל דרך אחרת. מוצרים מהגדרה זו מוצרי ניקוטין שהוגדרו על פי התוספת הראשונה של פקודת הרוקחים, או מכשיר נלווה שלא משמש לצריכה ישירה של הניקוטין ולא מכיל אותו.
- **סוגי מוצרי עישון** - שם קיבוצי לקבוצת פריטים (Product-group) המתאפיינים במנגנון פעולה ודרך צריכה דומים (motor-habit-system), אשר כולם נועדו לשם סיפוק הצורך בניקוטין. סוגי המוצרים שנסקרו בדוח זה הם:
  - **סיגריות בחפיסה (Packed Cigarettes)** - סיגריות בעירה המכילות טבק שנמכרות מוכנות לשימוש בחפיסה, לרבות סיגריות נטולות ניקוטין (Herbal), סיגריות עם או בלי פילטר וסיגריות מופחתות ניקוטין.
  - **טבק לגלגול (Roll-Your-Own Tobacco)** - טבק בתפוזרת שנועד להרכבת סיגריית בעירה במטרה לצרוך ניקוטין. מוצר מהגדרה זו טבק לגלגול כתוסף לעישון קנאביס.
  - **סיגרים וסיגרלות (Cigars and Cigarillos)** - צרור עלי טבק מיובשים ומגולגלים ליחידה שנועדה לעישון בבעירה.
  - **נרגילה (Shisha/Hookah/Nargile)** - צריכת טבק בבעירה באמצעות מתקן המכיל ראש, גוף וכד, ומהגוף יוצא צינור המשמש לשאיפת העשן העובר דרך מים המגיעים מהכד. מוצרת להגדרה זו הנרגילה האלקטרונית, אשר הינה סיגריה אלקטרונית תחת שם מסחרי אחר.
  - **מקטרת (Pipe)** - צריכת טבק בבעירה באמצעות מתקן הכולל תא (הקערה) לטבק שממנו יוצא גזע חלול דק (תעלת עישון), המסתיימת בפיה. סוג הטבק, על פי רוב ייעודי למקטרת.
  - **טבק ללעיסה (Snus)** - עלי טבק שהותאמו לצריכה בלעיסתם.
  - **טבק לשאיפה (Snuff)** - עלי טבק שהותאמו לצריכה בשאיפה ישירות לאף בין בצורתו היבשה או הלחה.
  - **טבק בחימום / סיגריית IQOS (Heated Tobacco Products - HTP)** - צריכת טבק באמצעות יחידת טבק מעובד לחימום חד-פעמי, המתחממת באמצעות מתקן חימום ייעודי. בהגדרה זו נכללו גם מוצרים שמנגנון החימום שלהם מובנה יחד עם הטבק המעובד.
  - **סיגריה אלקטרונית רב-פעמית (Refillable E-Cigarette)** - צריכת נוזל המכיל ניקוטין באמצעות מתקן למילוי חוזר של הנוזל, המחמם את הנוזל ומאפשר את צריכת הניקוטין תוך שאיפה של אדי הנוזל. הגדרה זו כוללת גם את הנרגילה האלקטרונית, אשר הינה סיגריה אלקטרונית תחת שם מסחרי אחר, כל עוד המכשיר מאפשר מילוי חוזר של הנוזל הנצרך. חורגת מהגדרה זו צריכת נוזל קנאביס באמצעות מוצר דומה.
  - **סיגריה אלקטרונית חד-פעמית (Disposable E-Cigarette)** - צריכת נוזל המכיל ניקוטין באמצעות מתקן ללא אפשרות מילוי חוזר, המחמם את הנוזל ומאפשר את צריכת הניקוטין תוך שאיפה של אדי הנוזל. הגדרה זו כוללת גם את הנרגילה האלקטרונית, אשר הינה סיגריה אלקטרונית תחת שם מסחרי אחר, כל עוד המכשיר לא מאפשר מילוי חוזר של הנוזל הנצרך.

- **מוצר עישון אחר** - כל סוג אחר של מוצרי עישון שלא צוין לעיל ונועד לצריכת ניקוטין, לרבות בידים (Bidis), קרטקס (Kreteks), וסטיקס (Sticks) וכל מוצר אחר שהמשיב רואה לנכון לציין. מוצרים אלו נדירים בישראל ומתחת לסף הסטטיסטי למדידה. במידה וצוין תחת הגדרה זו חומר לעיסה המכיל ניקוטין (Nicotine pouch), אזי המוצר סווג כטבק ללעיסה.
- **מוצרי טבק** - מוצרים המכילים טבק לרבות סיגריות בחפיסה, טבק לגלגול, סיגרים וסיגרלות, נרגילה, מקטרת, טבק בחימום (HTP), טבק ללעיסה וטבק לשאיפה כהגדרתם לעיל.
- **מוצרי ניקוטין** - מוצרים המכילים נוזל הכולל ריכוז של ניקוטין בצורתו הנוזלית, לרבות סיגריות אלקטרוניות רב-פעמיות וסיגריות אלקטרוניות חד-פעמיות כהגדרתם לעיל.
- **מוצרי נישה** - מוצרי עישון אשר שיעורי השימוש בהם נמוכים משמעותית. בהגדרה זו נכללים: סיגרים וסיגרלות, מקטרת, טבק לעיסה וטבק בחימום (HTP).
- **מותג עישון** - סימן רשום לשימוש של משווק או יצרן באופן בלעדי, על מנת לזהות את הפריט עם המוניטין של אותו יצרן או משווק, כדוגמת באל-י-שאג, מרלבורו ולאקי סטרייק.
- **תדירות עישון** - פרק הזמן שחולף בין התנהגות עישון אחת למשנה. תדירות זו לא מייצגת את כמות העישון בעת העישון [1]. תדירויות אלו מוגדרות בסולם מדורג מ-1 עד 6, כאשר 6 מייצג אדם שלא עישן מעולם, בעוד ש-1 מייצג אדם המעשן על בסיס יומי. אדם יכול לעבור מתדירות אחת לשנייה מעלה בלבד בתדירויות 6 (לא עישנתי מעולם) ו-5 (התנסיתי כמה פעמים). ומטה רק מדרגה 4 (הפסקתי לעשן) ויותר (3 - לעיתים רחוקות, 2 - אחת לשבוע, 1 - כל יום). תדירות זו נמדדת הן כעישון כללי של כלל המוצרים במצורף והן התדירות של כל מוצר בודד.
- **מעשן / מעשן תדיר** - אדם הצורך מוצר עישון לעיתים רחוקות, או בתדירות גבוהה יותר.
- **מעשן פעיל** - אדם שהשתמש לפחות פעם אחת במוצר עישון כלשהו במהלך החודש האחרון.
- **מעשן לא פעיל** - אדם שלא השתמש באף מוצר עישון, אף לא פעם אחת, במהלך החודש האחרון.
- **מתנסה** - אדם שהתנסה בעישון עד 5 התנסויות, ולא אימץ תדירות קבועה.
- **מעשן לשעבר** - אדם אשר מגדיר את עצמו כיחיד שעישן למעלה מחודשיים, הפסיק לעשן, ולא עישן שום מוצר עישון בחודש האחרון. להגדרה זו נכללים גם אלו אשר ציינו שהפסיקו לעשן בחודש האחרון ועישנו מוצר עישון כלשהו בחודש האחרון.
- **עישון בחודש האחרון של מוצר כלשהו** - שיעור האנשים שהשתמשו לפחות פעם אחת במוצר עישון כלשהו במהלך החודש האחרון.
- **קבוצת גיל** - תיחום סטטיסטי של קבוצת משיבים לפי גילם.
- **ילדים / השכבה הצעירה** - קבוצת גיל של משיבים בגילאי 12 עד 14. יוגדר גם כתלמידי חטיבת ביניים או קבוצת הילדים.
- **בני נוער** - קבוצת גיל של משיבים בגילאי 15 עד 17. יוגדר גם כתלמידי תיכון.
- **צעירים** - קבוצת גיל של משיבים בגילאי 18 עד 24, אלא אם צוין אחרת.
- **בגירים / האוכלוסייה הבוגרת** - קבוצת גיל של משיבים שמלאו להם לפחות 22 שנים, אלא אם צוין אחרת.
- **מבוגרים** - קבוצת גיל של משיבים שמלאו להם לפחות 25 שנים, אלא אם צוין אחרת.
- **גיל התחלת עישון** - הגיל בו אדם התנסה לראשונה במוצר עישון.

- **רגולציה/אסדרה** - אסדרה של הפעילות העסקית הקשורה ביבוא, שיווק, הפצה ומכירה של מוצר צריכה. בהקשר של דוח זה, אסדרה תוגדר רק לגבי פעילות הממשל לרבות חקיקה של חוקים, וקביעת תקנות, כללים, צווים והוראות מנהל שונות, ואכיפת מימושן. מוחרגת מהגדרה זו כל הסדרה תאגידי של התאגדות פרטית, נורמות או מנהגים.
- **רכישה חברתית** - צריכת מוצר שניתן למשתמש ללא תמורה, בהקשר חברתי. בהקשר של דוח זה, שימוש במוצר עישון שניתן בהקשר חברתי על ידי חבר מקבוצת השווים או בן משפחה בין אם לבקשתו או לא לבקשתו תחשב כרכישה חברתית. רכישה חברתית תחשב אף אם המוצר לא נרכש בישראל על ידי הנותן.
- **רכישה עצמית** - צריכת מוצר שניתן למשתמש בתמורה לתשלום כספי. בהקשר של דוח זה, שימוש במוצר עישון שנרכש על ידי המשתמש באופן עצמאי, מיחיד פנים-אל-פנים (Dealer) ומתן כסף לאדם בוגר שיקנה במקום משתמש קטין יחשבו לרכישה עצמית.
- **נקודת מכירה (Point-of-Sale)** - המקום שבו נערכה פעולת מכירה מהקמעונאי לצרכן הסופי (B2C). לרוב מדובר בחנות, אתר אינטרנט או דוכן. להקשר דוח זה, רכישה על ידי יחידים פנים-אל-פנים (Dealer) תחשב אף היא כנקודת מכירה.
- **ערוץ מכירה (Channel)** - קבוצת נקודות מכירה בעלות מאפיינים דומים באופן הרכישה, המוצרים הנמכרים בהן ושטחן.
- **מרכולים/סופרמרקטים (Hypermarkets)** - רשתות לקמעונאות מזון הכוללות 6 סניפים או יותר, לרבות רשתות 24/7 דוגמת AM:PM, טיב טעם, ודומיהם.
- **פיצוציות ומכולות (Traditional Food Stores and Kiosks)** - חנויות קמעונאות מזון, וכן חנויות למכר ממתקים, שתיה קלה ופיצוחים (פיצוציה). להגדרה זו יכללו גם צרכניות (מינימרקט) ורשתות קמעונאות מזון הכוללות עד 5 סניפים.
- **חנות נוחות (Convenience Stores)** - חנות לממכר מוצרים "על הדרך" במניפת מוצרים צרה יחסית, לרבות מזון מוכן דוגמת כריכים, ומנות להכנה מהירה. חנויות אלו ממוקמות לרוב בתחנות דלק.
- **חנות ייעודית (Tobacco/Nicotine Specialist)** - חנות המוכרת רק מוצרי טבק וניקוטין ומתמחה בקטגוריה זו של מוצרים.
- **בית קפה נרגילה / בר עישון** - בית קפה אשר נועד לעישון נרגילה ו/או מוצרי עישון אחרים. כל מרחב המקום נועד לעישון, וניתן לשכור בו נרגילה ולרכוש טבק לשימוש מקומי.
- **סוחר/דילר (Dealer)** - יחיד המוכר ליחידים סחורה שלא בחנות או שטח מסחרי/עסקי.
- **אתר סחר אינטרנטי ייעודי (Tobacco Pure Online)** - אתר אינטרנט שניתן לבצע בו רכישה עצמית של מוצרי טבק וניקוטין בלבד אשר אינו מקושר לחנות פיזית, והשירות כולו נעשה באמצעות רשת האינטרנט.
- **אתר סחר אינטרנטי של חנות (Click & Mortar)** - אתר אינטרנט שניתן לבצע בו רכישה עצמית של מוצרי טבק וניקוטין, כשיטת רכישה אלטרנטיבית להגעה פיזית לחנות המקושרת לאותו אתר. בהגדרה זו נכללות רשתות המזון הגדולות אשר ניתן באמצעותם להזמין את הקנייה השבועית.
- **דרכי רכישה** - הדרך שבה רכש המשתמש את המוצר.
  - **רכישה פיזית (Traditional Sale / Offline Sale)** - רכישה מול מוכרן בין אם בחנות או במרחב לא מסחרי מאיש מכירות. להגדרה זו נכללות גם רכישות באמצעות אדם שלישי דוגמת מתן כסף לאדם אחר.
  - **רכישה מקוונת (Internet Sale / Online Sale)** - רכישת המוצר עצמאית באמצעות אתר סחר אינטרנטי.

בני 12-14	בני 15-17	בני 22 ומעלה	
16.4% התנסו בעישון	23.4% מעשנים בתדירות כלשהי	21.4% מעשנים כל יום	תדירות עישון עליה חדה לעומת שנה קודמת, אך שיעור הדומה לזה שנרשם בשנת 2020
שיעור שיא, כפול מזה שנמדד לפני 5 שנים (שנת 2019)	שיעור דומה לזה שנמדד בשלוש שנים האחרונות		
7.3% התחילו לעשן השנה	10.8% התחילו לעשן השנה	9.6% צמצמו את היקף העישון שלהם	היקף העישון כמחציתם צמצמו את היקף העישון ומחציתם עברו תהליך הפסקה מוחלטת
שיעור נמוך ביחס לשנה שעברה	השיעור הנמוך ביותר בשלוש השנים האחרונות		
6.3% העמיקו את העישון שלהם	13.8% העמיקו את העישון שלהם	9.4% הגבירו את היקף העישון שלהם או חזרו לעשן	הגבירו עישון שיעור המגבירים את היקף העישון שלהם או חוזרים לעשן מאזן את שיעור המפחיתים או המפסיקים
פחות תלמידי חטיבת הביניים התחילו לעשן השנה כי הם כבר התחילו לעשן בשנים קודמות והשנה הם מעמיקים בשיעור גבוה משמעותית לעומת שנים קודמות	פחות תלמידי תיכון התחילו לעשן השנה כי הם כבר התחילו בשנים קודמות והשנה הם מעמיקים בשיעור גבוה משמעותית לעומת שנים קודמות		
שיעור המעשנים גדל ב-74% ב-5 השנים האחרונות	עבור 25.3% הסיגריה האלקטרונית הרב-פעמית הייתה שער כניסה	רק 1% מאלו שהתחילו לעשן דרך מוצר טבק נגמלו עם סיגריה אלקטרונית (גיל +25)	אופי העישון חלופה למעשנים בגרים, שמשאירה אותם בעולם העישון
שיעור המעשנים קפץ השנה ל-12.9% לעומת 7.4% בשנת 2019	הנוער נמשך למוצר הזול יותר למרות שהוא מסורבל יותר מהסיגריה האלקטרונית החד-פעמית		
14.6% עישנו מוצר טבק או ניקוטין כלשהו בחודש האחרון	23.9% עישנו מוצר טבק או ניקוטין כלשהו בחודש האחרון	40.2% עישנו מוצר טבק או ניקוטין כלשהו בחודש האחרון	שיעור העישון שיעור שיא בשלוש שנים האחרונות אחרי ירידה בתקופת הקורונה (2020)
שיא כל הזמנים בקרב תלמידי חטיבת הביניים	שיעור דומה לשיעורים בשלוש השנים האחרונות		
38.8% ממליצים להורים של ילדים מעשנים להרחיק את החברים / הסביבה המעשנת	35.5% רוכשים בעצמם את המוצר	36% מההורים חושבים שהילדים קונים מאדם שמוכן למכור לקטינים	אופן הרכישה התיכונים אומרים זאת בשיעור גבוה יותר (51.7%)
הילדים משקפים את חווית הלחץ החברתי העצום שמופעל בגילאים האלה	חלק ממגמת שיפור מתמשכת של השנים האחרונות אבל עדיין גבוה בהתחשב בכך שהחוק אוסר על מכירה לקטינים		
רק 36.9% אמרו שהוריהם שוחחו איתם שיחות חוזרות, ולא רק כשיחה אקראית	42.7% מבקשים שבני משפחה יפסיקו לעשן לידם	85.4% מההורים רואים אחריות לפעול להפסקת העישון של ילדיהם	תפקיד ההורים בעיקר בשיחות ועריכת תהליך משפחתי עם האחים והאחיות האחרים
בעוד שההורים רואים בשיחה כלי עיקרי (65%) לגרום לילדם המעשן להפסיק, הם פחות מיישמים זאת לצרכי מניעה	גם בני 12-14 מסכימים (40.1%). לעומת זאת רק 24.7% מההורים בחרו באפשרות זאת		

מאפייני העישון באוכלוסייה היהודית בישראל בשנה האחרונה

שיעור המעשנים באוכלוסייה היהודית בישראל

אחוז המעשנים היומיים² בבני 22 ומעלה באוכלוסייה היהודית עומד על 21.3%.

לוח 1: שיעור המעשנים בקרב ילדים, נוער ומבוגרים לפי קבוצות גיל, החברה היהודית, שנת 2023

לא מעשנים		מעשנים					קבוצת גיל
לא עישנתי מעולם	התנסיתי מספר פעמים**	עישנתי בעבר*	לעיתים רחוקות יותר	אחת לשבוע	בכל יום	סה"כ מעשנים	
83.7%	2.6%	0.9%	6.8%	5.2%	0.9%	12.9%	בני 12 עד 14
65.4%	9.3%	2.0%	10.5%	4.7%	8.2%	23.4%	בני 15 עד 17
54.1%	9.9%	1.1%	14.6%	9.3%	10.9%	34.8%	בני 18 עד 19
40.4%	5.9%	5.0%	15.0%	10.4%	23.2%	48.6%	בני 20 עד 21
36.1%	11.7%	3.3%	14.4%	11.1%	23.5%	49.0%	בני 22 עד 24
36.8%	9.2%	3.8%	17.5%	10.7%	21.9%	50.1%	בני 25 עד 29
28.9%	11.3%	9.5%	15.7%	7.2%	27.3%	50.2%	בני 30 עד 34
33.1%	13.0%	6.4%	14.6%	4.5%	28.5%	47.6%	בני 35 עד 49
43.0%	12.5%	6.5%	12.2%	4.2%	21.6%	38.0%	בני 50 עד 64
44.4%	11.0%	24.9%	9.9%	0.4%	9.4%	19.7%	בני 65 ומעלה
37.9%	11.8%	10.6%	13.6%	4.8%	21.3%	39.7%	ממוצע ארצי (גיל 22 ומעלה)

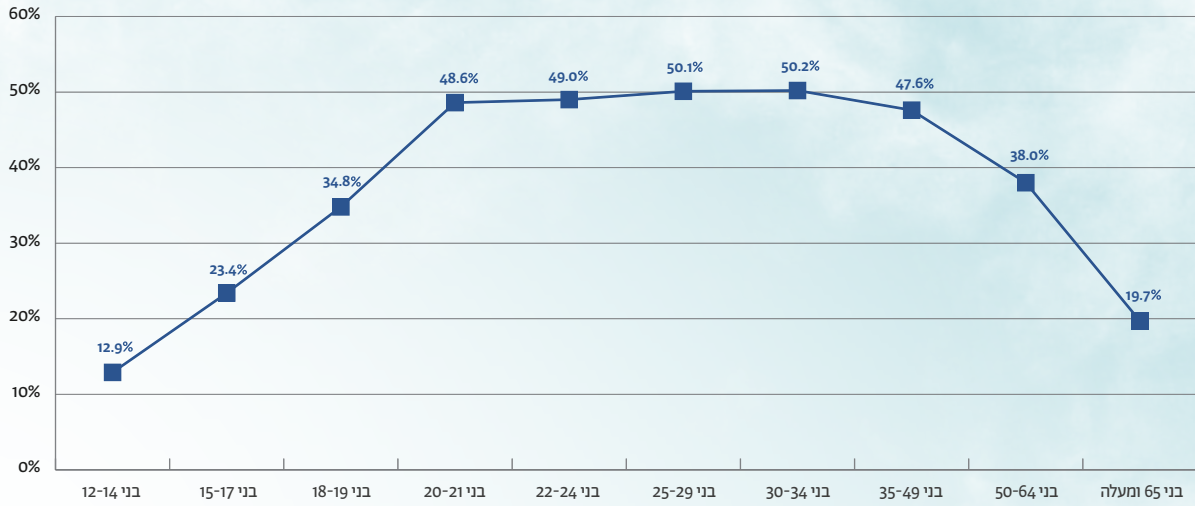
* עישנתי בעבר - עישנתי תקופה מסוימת (לפחות חודשיים) והפסקתי לחלוטין.
 ** התנסיתי מספר פעמים - התנסות של עד 5 פעמים.

אחוז המעשנים היומיים בבני 22 ומעלה באוכלוסייה היהודית בשנת 2023 (21.3%), גבוה משיעורי העישון היומי שנמדדו בשנת 2022 ו-2021 (17.9% ו-18.1% בהתאמה), אך דומה לשיעורי העישון שנמדדו בשנת 2020 (21.4%).

הממצאים מראים (תרשים 1) כי שיעור המעשנים נמצא בעלייה מגיל 12 ועד גיל 21, המהווים את תקופת שער הכניסה לעולם העישון. החל מגיל 22 ועד גיל 49 ישנה התייצבות בשיעורי העישון הנעים סביב כ-49%, ומגיל 50 ואילך מתרחשת ירידה בשיעור המעשנים.

2 "מעשן יומי" נחשב מי שדיווח כי הוא מעשן כל יום, לפחות אחד ממצרי העישון הבאים: סיגריות, טבק לגלגול, סיגרים, סיגרלות, נרגילה, מקטרת, סיגריות אלקטרוניות, סיגריות IQOS, טבק לשאיפה או טבק ללעיסה.

תרשים 1: אחוז המעשנים* בחברה היהודית לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=985)

* קטגוריית המעשנים כוללת: עישון יומי, עישון שבועי ועישון לעיתים רחוקות.

התחלות עישון ושינויים בתדירות העישון

בבחינה של שינויים בהרגלי העישון של האוכלוסייה היהודית הבוגרת (בני 22 ומעלה) בשנה האחרונה, לפי תדירות העישון והרכב מוצרי העישון עולים הממצאים הבאים (תרשים 2):

- 20.9% לא שינו את היקף העישון שלהם; מתוכם 6.9% לא שינו תדירות אך החליפו מוצר או מותג עישון.
- 9.6% צמצמו את היקף העישון שלהם; מתוכם 4.9% הפסיקו לעשן בשנה האחרונה ו-4.7% הפחיתו את היקף העישון שלהם.
- 9.4% הגבירו את היקף העישון שלהם; מתוכם 8.0% ציינו כי עישנו יותר בשנה האחרונה ו-1.4% חזרו לעשן.

בכך, שיעור החוזרים לעשן יחד עם המגבירים את היקף העישון דומה לשיעור המפחיתים אותו יחד עם המפסיקים לעשן.

תרשים 2: התפלגות השינויים בהרגלי העישון בחברה היהודית בשנה האחרונה לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=2,655)

בהשוואת נתוני השנה הנוכחית (2022-2023) עם נתוני השנים 2021-2022 [2] ו-2020-2021 [3] (לוח 2) ניתן לראות כי שיעורי התחלות העישון בגילאי 12 עד 21 נמוכים יותר מאלו שנמצאו ב-2022 וב-2021, אך יחד עם זאת ובמקביל ישנה לראשונה, העמקה משמעותית במדדי הכניסה לעולם העישון עם 6.5% בגילאי 12-14 שציינו כי הם מעשנים כבר למעלה משנה, כמו גם עלייה בקרב בני ה-15 ומעלה שציינו כי הגבירו את היקף העישון שלהם בשנה האחרונה.

לוח 2: שיעורי "התחלתי לעשן", "מעשן אותו דבר" ו"מעשן יותר", לפי קבוצות גיל 12 עד 24, בחברה היהודית, בשנים 2021-2023

שנה	בני 12-14	בני 15-17	בני 18-19	בני 20-21	בני 22-24
התחלות עישון - התחלתי לעשן					
2023	7.3%	10.8%	5.9%	2.2%	0.7%
2022	13.7%	16.7%	14.4%	6.8%	1.7%
2021	3.4%	17.1%	12.9%	6.4%	0.0%
העמקת העישון - מעשן אותו הדבר, מעשן אותו הדבר אך שיניתי מוצר/מותג עישון, ומעשן יותר					
2023	6.5%	13.8%	20.9%	32.7%	33.2%
2022	0.4%	9.7%	17.2%	33.6%	31.4%
2021	1.2%	7.9%	15.1%	24.5%	29.5%

לעומתם, בקרב בני 22 ומעלה התרחשה מחד - עלייה בשיעור המעשנים הפעילים³ מ-21.6% מעשנים ב-2021, אל מול 23.3% מעשנים ב-2022, ו-28.9% בשנה הנוכחית, ומאידך - ניכרת ירידה בשיעורי הפסקות העישון והפחתת היקף העישון, מ-27.8% ב-2021, ל-20.5% ב-2022 ועד ל-18.6% ב-2023.

3 שילוב הקטגוריות: מעשן אותו הדבר, מעשן אותו הדבר, מעשן אותו הדבר אך שיניתי מוצר/מותג עישון, ומעשן יותר.
 4 שילוב הקטגוריות: מעשן פחות, הפסקתי לעשן והפסקתי לעשן לפני יותר משנה.

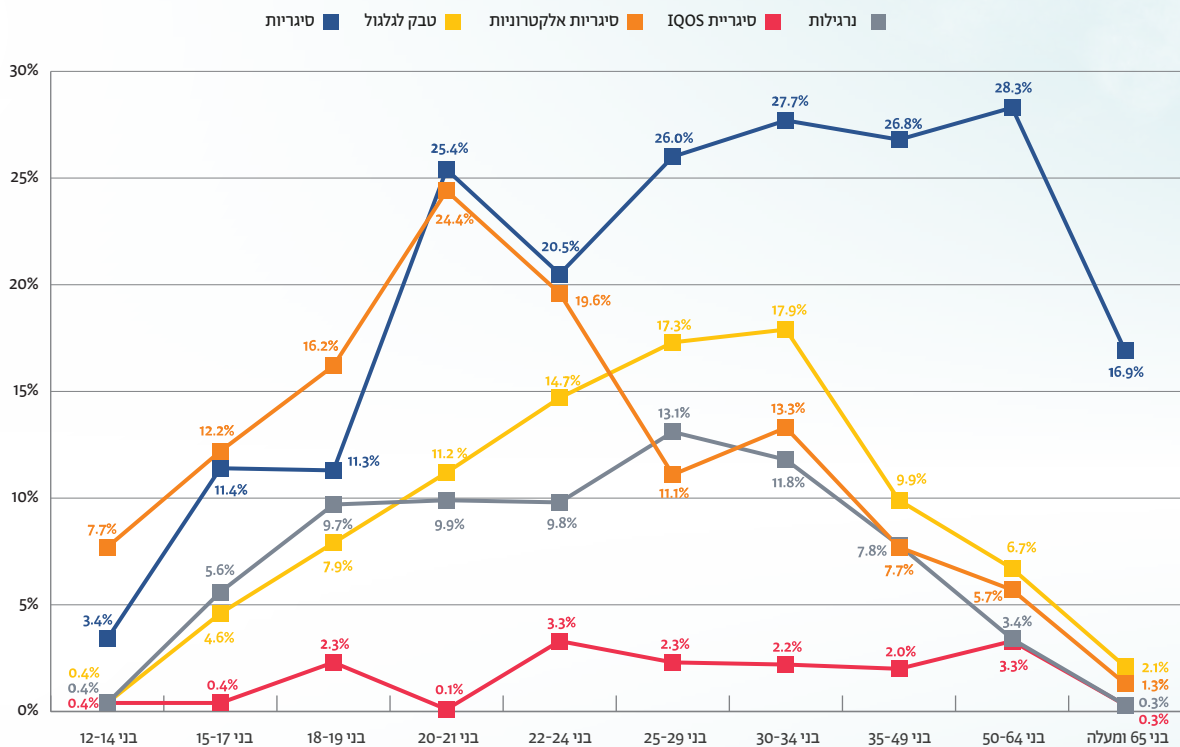
שינויים במבנה שוק מוצרי העישון בישראל והשפעת הרגולציה או העדרה

התרחבות שוק מוצרי הטבק והניקוטין

ב-10 השנים האחרונות, התרחב שוק מוצרי העישון משוק של מוצר בודד בעיקרו לשוק רווי מוצרים [4]. פריסה של שיעורי העישון בחודש האחרון לפי מוצר וקבוצות גיל מאפשרת להבחין במצב שבו לכל מוצר יש את קבוצות הגיל האופייניות לו. תרשים 3 מדגיש כי בישראל שכיחים כיום 4 מוצרים מובילים:

- הסיגריה האלקטרונית היא מוצר מוביל מגיל 12 ועד 24 בשיעורים הולכים וגדלים (7.7% בקרב בני 12-14, 24.4% בקרב בני 20-21 ו-19.6% עבור בני 22-24), כאשר השיא נרשם בגילאי 20-21
- נרגילה נפוצה בגילאי 18 עד 34 (9.7%-13.1%) ומגיעה לשיא בגילאי 25-29 (13.1%)
- טבק לגלגול פופולרי בעיקר בקבוצות הגיל עד 22 (14.7%-17.9%), כאשר שיאו בגילאי 30-34 (17.9%)
- הסיגריות מובילות מגיל 20 ומעלה (גילאי 25 ומעלה 26%-28.9%)

תרשים 3: התפלגות שיעורי עישון בחודש האחרון, לפי סוג מוצר וקבוצות גיל, שנת 2023 (n=2,593)

העדפות השימוש במוצרי עישון לפי קבוצות גיל הינה תופעה המנוצלת על ידי תעשיית הטבק והניקוטין לא רק להרחבת וטיפוח מעגל המעשנים על פי העדפותיהם, אלא אף מאפשרת יצירת התאמות של המוצרים ודרכי פרסומם ושיווקם לקהלי שוק נפרדים. סוג של סגמנטציה, המבוססת על מוצר ולא רק על מותג, כפי שהיה נהוג בעבר.

שינויים בשוק מוצרי הסיגריות האלקטרוניות בעקבות המס

החל ממרץ 2019 סיגריות אלקטרוניות הוגדרו בחקיקה כמוצר עישון וככזה חלו עליו כל המגבלות המתאימות. אבל, בניגוד למוצרים אחרים לא הוטל עליהן מס. רק בשלהי 2021, חתם שר האוצר על צו למיסוי סיגריות אלקטרוניות, ולאשונה בישראל הוטל מס על נזלי המילוי ועל סיגריות אלקטרוניות רב-וחד-פעמיות [5]. בניגוד להמלצת משרד הבריאות להשוות את המס על הסיגריות האלקטרוניות למס על סיגריות וטבק לגלגול, הצו שנחתם ב-2021 קבע מס נמוך יותר בפועל מזה שהוטל על סיגריות וטבק לגלגול באופן כללי, ואף יצר הבדלי מיסוי ומחיר בין סוגי הסיגריות האלקטרוניות. במהלך 2022 התקיימו מספר דיונים בנושא בוועדת הכספים, בעקבותיהם נערכו שינויים רבים בנוסחת המיסוי לסיגריות אלקטרוניות. ביוני 2022 פורסם צו מיסוי מחודש שהמתין לאישור ועדת הכספים בעקבות פיזור הכנסת [6] ובפברואר 2023 נחתם צו מיסוי חדש [7], בו נקבע כי המס על כלל סוגי הסיגריות האלקטרוניות יהיה זהה, אך נמוך בכ-2/3 מהמס על הסיגריות.

השפעת מיסוי הסיגריות האלקטרוניות על הפצתן

בתחילת שנת 2022 בעקבות השינויים בנוסחת המס נמנעו יבואני הסיגריות האלקטרוניות משחרור סחורה מהנמל במטרה להימנע מתשלום המס החדש, דבר שיצר מחסור של סיגריות אלקטרוניות חד-פעמיות בחנויות. מתצפיות "לקוח סמוי" שנערכו על ידי המיזם למיגור העישון במהלך שנת 2022 עלה כי קמעונאים בתגובה עודדו לקוחות לרכוש סיגריה אלקטרונית רב-פעמית כתחליף. במחצית השנייה של שנת 2022 עם פיזור הכנסת, שחררו היבואנים חלק מהסחורה שעיכבו בנמלים והסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות שבו למדפים במחירים נמוכים יותר אפילו מהמס שנדרש לשלם עליהן.

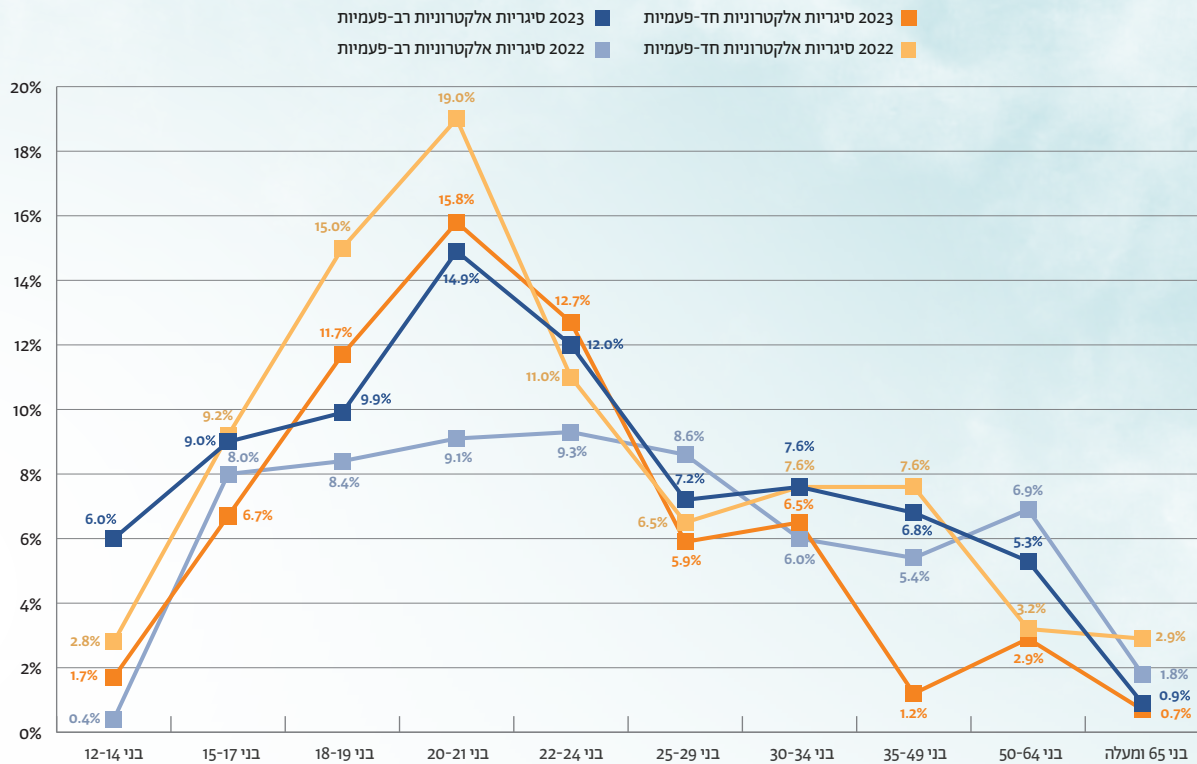
השפעת מיסוי הסיגריות האלקטרוניות על צריכתן

בבחינת שיעורי העישון של סיגריות אלקטרוניות רב-פעמיות וסיגריות אלקטרוניות חד-פעמיות בשנת 2023 אל מול השנה החולפת (2022) ניתן לראות כיצד השינויים שנוצרו בזמן הזה בעקבות המיסוי השפיעו על דפוסי צריכת מוצרים אלו (תרשים 4).

- **סוג הסיגריות האלקטרוניות בשימוש - מממצאי הסקר עולה כי בכל קבוצות הגיל מ-12 ועד 24 משתמשים הן בסיגריה האלקטרונית הרב-פעמית והן בחד-פעמית.** נכון ל-2023, הממצאים מראים כי 6% בגילאי 12-14 ועד 12.0% בגילאי 22-24 משתמשים בסיגריות אלקטרוניות רב-פעמיות, ו-1.7% בגילאי 12-14 ועד 12.7% בגילאי 22-24 משתמשים בסיגריות אלקטרוניות חד-פעמיות. גם אם הסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות הן אלו שהגבירו עם כניסתן לשוק את שיעורי ההתנסות והעישון של בני הנוער [2], עדיין - הן הסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות, והן הסיגריות האלקטרוניות הרב-פעמיות משמשות את הילדים, בני הנוער והצעירים כמוצר עישון.
- **שינויים בצריכת סיגריות אלקטרוניות רב-וחד-פעמיות מתחת לגיל 24** - שיעורי השימוש בסיגריות אלקטרוניות חד-פעמיות רושמים ירידה בכלל קבוצות הגיל (למעט קבוצת הגיל 22-24), ממועד כניסת המס ב-2022 אל מול 2023. לעומת זאת שיעורי השימוש בסיגריות האלקטרוניות הרב-פעמיות, רושמים עליה בקבוצות הגיל 12 עד 24 (מ-0.4% ב-2022 ל-6.0% ב-2023 בגילאי 12-14, ועד 9.3% ב-2022 ל-12.0% ב-2023 בגילאי 22-24).
- **שינויים בצריכת סיגריות אלקטרוניות רב-וחד-פעמיות מגיל 25 ומעלה** - בקרב קבוצות הגיל הבוגרות, מגיל 25 ומעלה, לא נצפו שינויים משמעותיים בהרגלי השימוש בין סוגי הסיגריות האלקטרוניות. הן בשנת 2022 והן בשנת 2023 שיעורי השימוש בסיגריות האלקטרוניות הרב-פעמיות נע בטווח שבין 5.3% ל-7.6%.

תרשים 4: התפלגות שיעורי עישון בחודש האחרון, לפי קבוצות גיל, בשנים 2022-2023

השוואה בין סוגי סיגריות אלקטרוניות

מנתוני הסקר הנוכחי ניכר שההסבה של קונים לסיגריה אלקטרונית רב-פעמית בתקופת המחסור של המחצית הראשונה של 2022 הביאה לשינוי מבני קבוע בהיקף הביקושים לסיגריה אלקטרונית רב-פעמית, שהמשיך גם לאחר חזרת הסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות למדפים. בד בבד, הבדלי המס המובנים בין נוזלי המילוי לסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות הביאו לתודעת מחיר שאמור להיות נמוך יותר עבור נוזלי המילוי, מה שחיזק עוד יותר את מגמת המעבר לסיגריה אלקטרונית הניתנת למילוי חוזר, על פני סיגריה אלקטרונית חד-פעמית.

היקפם הנמוך של ההכנסות ממיסי קנייה על סיגריות אלקטרוניות [8] לעומת אחוז המשתמשים הגבוה במוצר זה, מעיד כי סחורה רבה נכנסה לגבולות מדינת ישראל תוך התחמקות מתשלום המס כדיון. לשם השוואה, מס הקנייה על הסיגריות האלקטרוניות נמוך משמעותית מהמס על סיגריות וטבק לגלגול. ממצא זה יוצא חוצץ נגד הטענה המקובלת שמיסוי גבוה הוא זה שמוביל להברחות ולצמיחתו של שוק שחור. ניתן לשער שהמבריחים עוברים על החוק מכיוון שאינם חשים שיש סיכון להיתפס [9, 10, 11]. לפיכך, כל עוד לא יורגש על ידי המבריחים החשש הוודאי כי המכס יאתרם ויפעל נגדם במלוא חומרת הדיון, תופעת הברחות וההתחמקות מתשלום מס בדרכים שונות ויצירתיות תמשיך ביתר שאת. מכאן שהדרך להתמודד עם התופעה היא באמצעות הגברת הפיקוח והאכיפה.

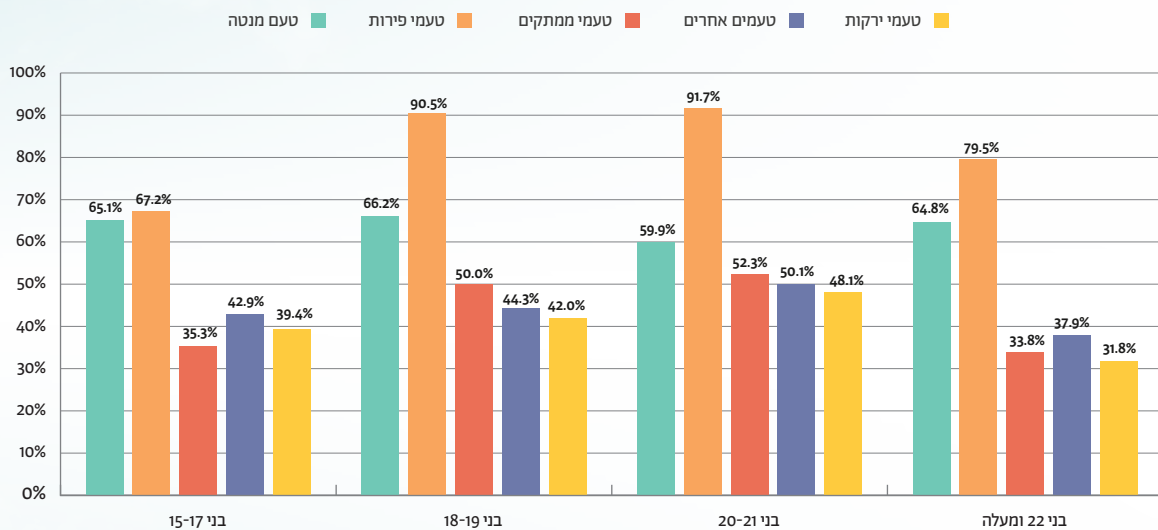
שימוש בטעמים מובחנים שאינם טעם טבק

חברות הטבק והניקוטין נוהגות להוסיף למוצריהן חומרי טעם וריח, בכדי להקהות את הטעם הטבעי המר של הטבק [12, 13], ולמשוך קהלים נוספים לעשות שימוש במוצריהם [14, 15]. בישראל ניתן למצוא מוצרי עישון רבים בטעמים שאינם טעם טבק, כדוגמת סיגריות וטבק לנרגילה, סיגריית IQOS והסיגריות האלקטרוניות. הטעמים נחלקים לטעמי פירות, מנטה ומנטול, ממתקים, ירקות וטעמים אחרים כדוגמת טעמי תבלין ומשקאות.

למעלה משני שלישי מהמעשנים בכלל הגילאים - נוער ומבוגרים, השתמשו במוצרי עישון בטעמי פירות ו/או מנטול בשנת 2023 (תרשים 5).

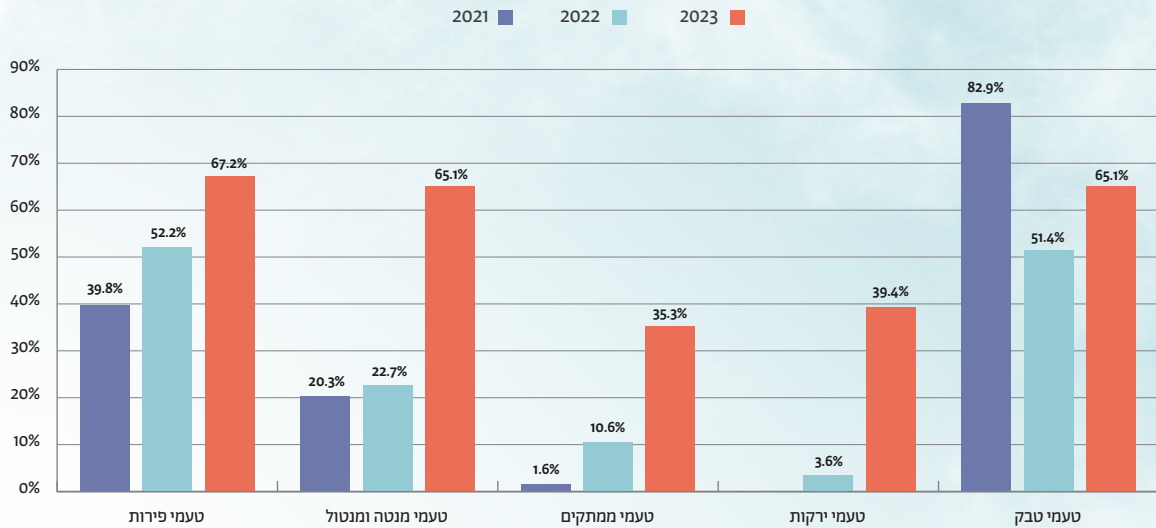
- **מוצרי עישון בטעמי פירות מובילים בכל קבוצות הגיל, עם אחוזי שימוש הנעים בין 67.2% בגילאי 15-17, 91% בגילאי 18-21, ו-79.5% בגילאי 22 ומעלה.**
- **כ-64% מהמעשנים בכלל הגילאים, צרכו מוצרי עישון בטעמי מנטה ומנטול. לעיתים מופיע טעם המנטול בפני עצמו, ולעיתים בתוספת חומר טעם מסוג 'אייס' (ICE).**
- **טעמי ממתקים משמשים במוצרי עישון עבור הנוער והצעירים עד גיל 21 (35.3% בגילאי 15-17 ועד 52.3% בגילאי 20-21), כמו גם עבור כשליש מבני 22 ומעלה (33.8%).**
- **השימוש בטעמי ירקות הינו הנמוך מבין קבוצות הטעמים שאינם טבק, ונע בין 31.8% משתמשים בגילאי 22 ומעלה, ל-48.1% בקרב גילאי 20-21.**

תרשים 5: התפלגות השימוש בטעמים שאינם טבק במגוון מוצרי העישון, לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=441)

לפי הממצאים המופיעים בתרשים 6, בשלושת השנים האחרונות, החל מ-2021, ישנה עלייה בקרב בני 15-17 בשימוש בכל סוגי הטעמים פרט לטעם הטבק, עם עלייה של 69% בטעמי פירות, גידול של פי שתיים (ל-65.1%) בשימוש בטעמי המנטה והמנטול ומגמת עלייה גם בטעמי הממתקים והירקות. הטעם המתוק [16], כמו גם המנטול [17] נמצאו במחקרים רבים כמשמעותיים בניטרול טעמו המריר של הניקוטין. השילוב של הטעם המתוק, עם המשחקיות של טעמי 'ממתקים' יכולה להוות את אחד ההסברים לגידול בשימוש בטעמים אלו מ-1.6% והעדר מוחלט בשנת 2021 ל-35.3% ו-39.4% ב-2023 (בהתאמה), עלייה של פי 20 ומעלה לעומת המצב לפני 3 שנים. את הפופולריות בשימוש בטעמים שאינם טבק ניתן לראות בבירור בתמונת המראה, הירידה בשימוש בני הנוער במוצרי עישון בטעמי טבק מ-82.9% ב-2021 ל-65.1% ב-2023.

תרשים 6: התפלגות השימוש בטעמים במגוון מוצרי העישון, בני 17-15, 2021-2023

נגישות המוצרים אל מול איסור מכירת מוצרי טבק ועישון לקטינים

מוצרי טבק וניקוטין הינם מוצרי צריכה, הנגישים לרכישה במגוון ערוצי מכירה פיזיים ואינטרנטיים. בישראל קיים חוק האוסר על מכירת מוצרי עישון לקטינים, כפי שנקבע בתיקון 3 ותיקון 4 לחוק איסור פרסומת והגבלת השיווק של מוצרי טבק ועישון, התשמ"ג-1983 [18,19].

עבור קטינים קיימות שתי דרכים עיקריות לרכישה ו/או השגת מוצרי עישון - רכישה עצמית ו-"רכישה חברתית" (בקשה מחבר או אדם מעשן) [20, 21]. בשנת 2023 למעלה ממחציתם של בני 17-15 (56.3%) השיגו את מוצרי העישון באמצעות "רכישה חברתית", מתוכם כ-40% ביקשו מחבר או מישהו שהם מכירים בן גילם. לעומתם, הדרך העיקרית של כ-43% מבני הנוער היתה באמצעות רכישת מוצרי עישון - 35.5% מבני הנוער רכשו אותם בעצמם ו-7.2% נתנו כסף לאדם אחר שירכוש אותם עבורם.

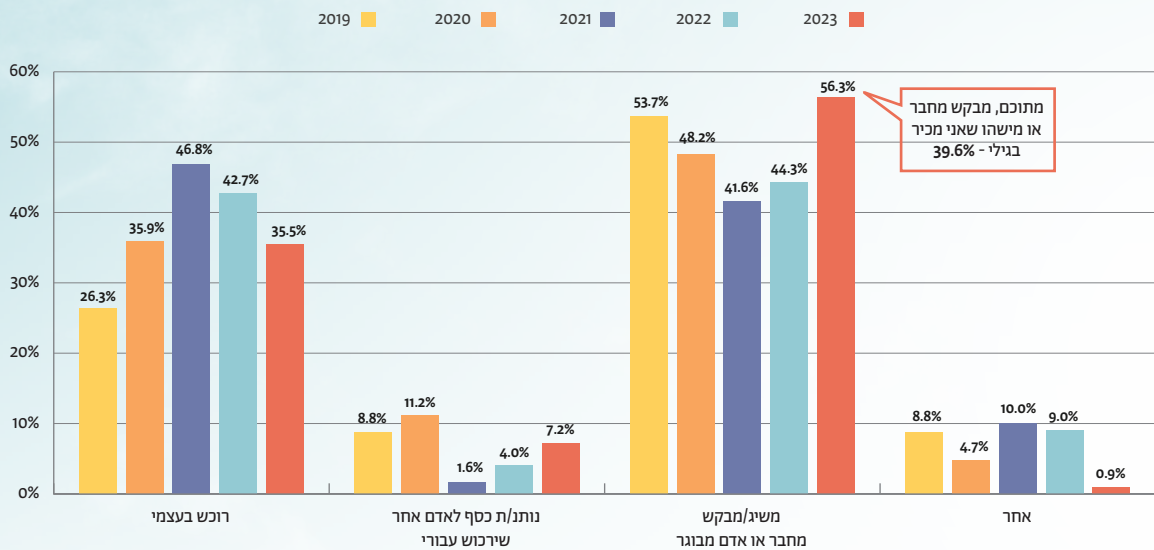
סקירת הדרכים העיקריות להשגת מוצרי טבק וניקוטין לאורך 5 השנים האחרונות (תרשים 7), חושפת מספר מגמות. ראשית, ניתן לראות כי חל גידול של 35% בשיעור בני הנוער הרוכשים בעצמם את המוצרים, מ-26.3% בשנת 2019 ל-35.5% בשנת 2023. זאת על אף האיסור הקיים בחוק בנוגע למכירת מוצרי עישון לקטינים. היעדר מנגנוני פיקוח ואי מתן קנסות ברמת נקודות המכירה מאפשרת את המצב בשטח⁵. שנית, הנגישות, הפופולריות והשימוש הגובר בקרב בני נוער בסיגריות האלקטרוניות רב וחד-פעמיות (תרשים 20), כמו גם אופי השימוש בהם (מספר רב של שאיפות בכל סיגריה אלקטרונית ו/או בקבוקי נוזלי מילוי שניתן לחלוק, ומיעוט היכולת לכמת את היקף הצריכה), יכול להסביר את העלייה ב-27% של דפוס ה-"רכישה חברתית" בין בני הנוער כדרך השגה עיקרית [23], מ-44.3% ב-2022 ל-56.3% ב-2023, כאשר 39.6% מהם מתרחשת בין חברים ובני אותו הגיל [24].

5 על הקשר הסיבתי בין השניים ראה גייסון ואחרים [22]; על הקשר בין היעדר התחושה להיתפס לביצוע העבירה ראה [9, 10, 11].

כמו כן, גם אם במרחק הזמן - בתחילת מגפת הקורונה, נרשמה עלייה בתופעה של מתן כסף לאדם אחר שירכוש עבור הקטין לשכיחות של 11.2%, וככל שנמשכו הסגרים והריחוק החברתי אל תוך 2021 ניתן לראות עלייה בשיעורי הרכישה העצמית עד ל-46.8% וירידה בשיעורי הרכישה החברתית ל-41.6%. ניתן לשער כי הדבר נובע מאותם בני נוער המעשנים, שלא יכלו להפסיק לעשן בזמן מגפת הקורונה, ונאלצו לרכוש בעצמם, מבלי להסתמך על "רכישה חברתית" בתקופה זו נוכח הבידוד החברתי היחסי שאפיין את תקופת המגיפה.

תרשים 7: הדרך העיקרית להשיג מוצרי עישון, בני 15-17, שנים 2019-2023

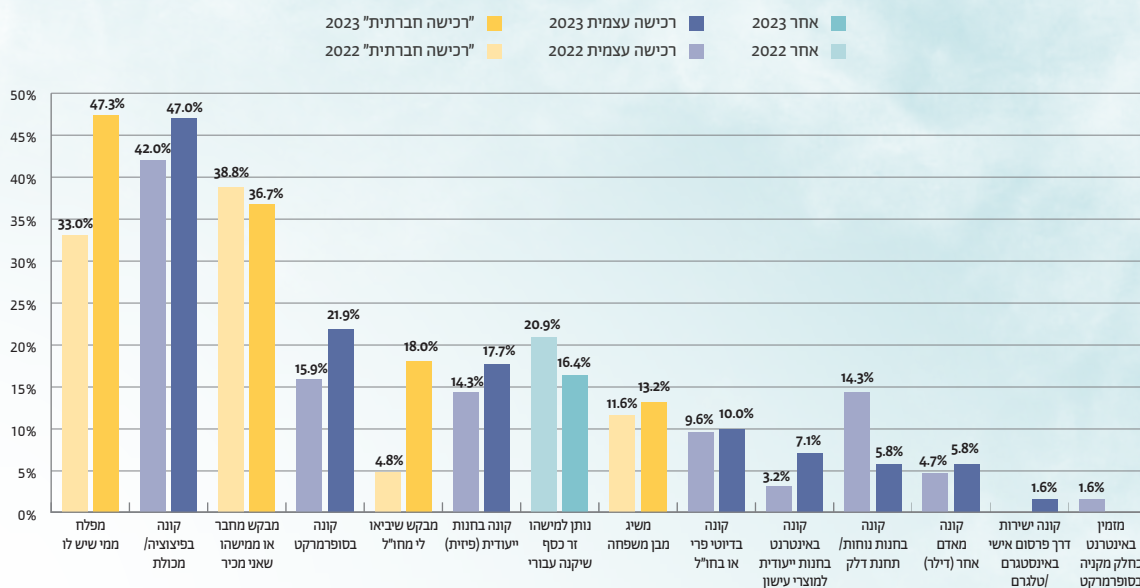

בשנת 2023, **הפיצוייה והמכולת** ממשיכות לשמש כמקומות העיקריים בהם בני הנוער רוכשים את מוצרי העישון שלהם (47%). בפער גדול מתחתיהם מדורגים **הסופרמרקטים** (21.9%) ולאחריהם **החנות הייעודית - פיזית** (17.7%) (תרשים 8). ניתן לראות בבירור כי בשלושת המקומות הללו חלה עלייה אל מול נתוני השנה הקודמת. לעומת זאת נרשמה בשנה האחרונה ירידה בקרב חנויות הנוחות בתחנות הדלק, כמקום רכישת מוצרי עישון עבור בני נוער. (14.3% אל מול 5.8% בהתאמה).

ממצאים אלו מעידים על מכירה לא מבוקרת של מוצרי העישון לבני הנוער על ידי פיצויות/מכולות, הסופרמרקטים והחנויות הייעודיות למוצרי עישון, וזאת בניגוד לחוק. הפריסה הרחבה של נקודות מכירה אלו, יחד עם העדר מנגנוני פיקוח ואכיפה, הביאו לשיעורי העישון הגבוהים בקרב בני הנוער.

המחקר מראה כי ככל שיש יותר נקודות מכירה, עולה הנגישות ובעקבות כך עולה גם שיעור העישון בקרב ילדים ונוער [25]. בהיעדר ערוצי פרסום וקידום מכירות אחרים שנאסרו על תעשיית הטבק והניקוטין (כגון שלטי חוצות, פרסומות בטלוויזיה, פרסום בחנות, חפיסות ממותגות, מס גבוה שמונע קידום באמצעות מחיר ועוד), הדרך העיקרית לקדם את מוצריהם היא באמצעות פיזור תפוצתם בין נקודות מכירה רבות יותר, תוך הפניית רוב משאבי קידום המכירות אל תוך החנות (Turnover share). בכך התחרות בין החברות היא בעיקר על הפצה ונוכחות בכמה שיותר נקודות מכירה [25]. אנו משערים כי מרבית תקציבי הפרסום הוטבו לתמריצים למוכרים בחנויות, כיוון שערוצי הפרסום, למעט אלו המיועדים לרכישת שטחי פרסום בעיתונות המודפסת, צומצמו להיקף מוגבל. פריסתם הרחבה של הפיצויות ויתר נקודות המכירה משאיר מקום לכל היצרנים, גדולים כקטנים לקבל שטחי מדף למכירת מוצרי העישון שלהם.

תרשים 8: כיצד משיגים מוצרי עישון, בני 17-15, שנים 2022-2023

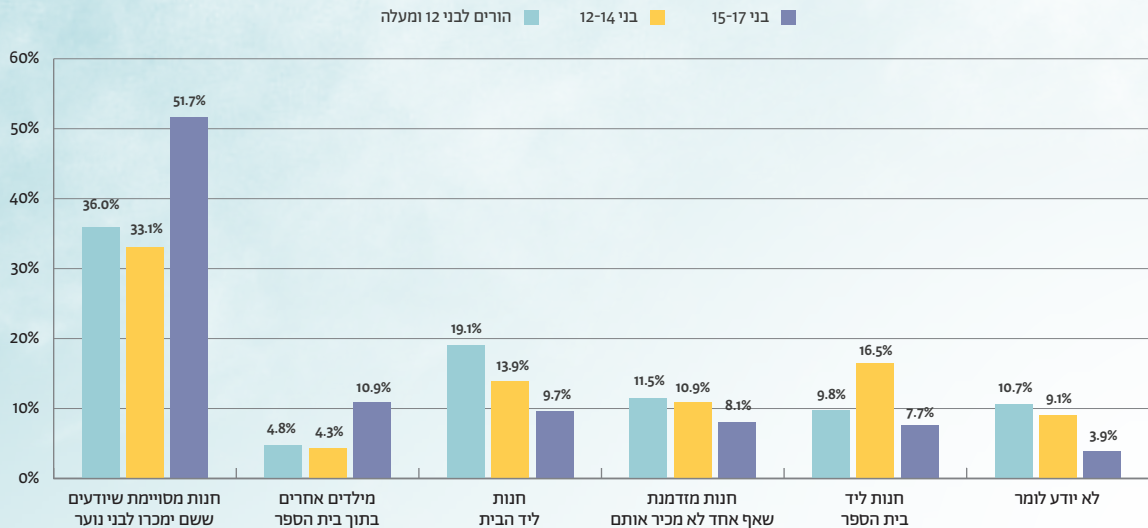

הניסיון להבין מילדים ונוער היכן יעדיפו לרכוש את מוצרי העישון שלהם בשנה האחרונה מוצג בתרשים 9. מן הנתונים עולה כי גם גילאי 12-14 וגם גילאי 15-17 מעדיפים לרכוש מוצרי טבק וניקוטין 'בחנות מסוימת ששם ימכרו לבני הנוער'. במקום השני ההעדפות מתפצלות כשגילאי 12-14 בחרו 'חנות הסמוכה לבית הספר' (16.5%), בעוד שגילאי 15-17 מעדיפים רכישה מילדים אחרים בתוך בית הספר (10.9%). במקום השלישי שוב נפגשות שתי השכבות ובוחרות שתיהן באפשרות של - 'החנות ליד הבית' (9.7%).

הורים לבני 12 ומעלה, שנשאלו את אותה השאלה, דירגו במקום הראשון את 'החנות המסוימת ששם ימכרו לבני הנוער' (36.0%), לאחריה את החנות ליד הבית (19.1%) ובמקום השלישי 'חנות מזדמנת שאף אחד לא מכיר אותם' (11.5%), כאשר שתי האופציות לרכישה בקרבת בית הספר, המקום בו הילדים והנוער שוהים שעות רבות נדחקו למקומות הרביעי והחמישי ('חנות הסמוכה לבית הספר' - 9.8% ו-'מילדים אחרים בתוך בית הספר' - 4.8%).

תרשים 9: חמשת המקומות המובילים בהם בני נוער יעדיפו לרכוש מוצרי עישון,

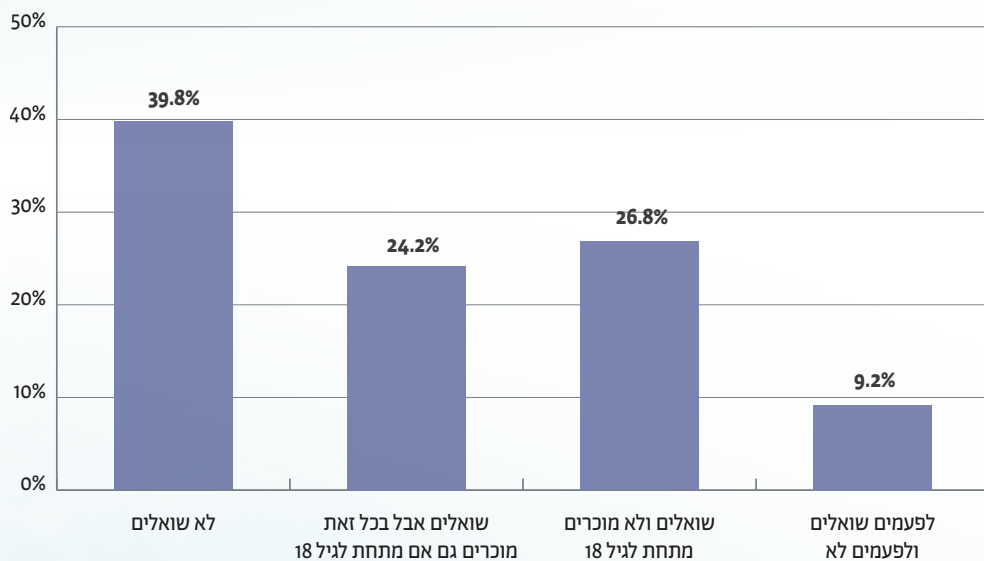
בחלוקה לבני 12-14, 15-17 והורים לבני 12 ומעלה, שנת 2023 (n=1,225)

החוק בישראל אמנם אוסר על מכירת מוצרי טבק ועישון לקטינים, אך אינו מחייב את המוכר לדרוש הצגת תעודת זהות במעמד המכירה. שני שלישי מבני הנוער בגילאי 15-17 לא נתקלו בחסם כלשהו במעמד הרכישה (תרשים 10). 39.8% מהם לא נשאלו לגילם, ורבע מהם (24.2%) נשאלו לגילם, ובכל זאת מכרו להם את מוצר העישון, על אף היותם קטינים. רק כרבע מבני הנוער (26.8%) שניסו לרכוש מוצרי עישון נשאלו לגילם או התבקשו להראות תעודת זהות, וסורבו ברגע שהתגלה שהינם קטינים.

תרשים 10: בפעמים שקנית מוצר עישון במקום פיזי, האם שאלו אותך על גילך

או ביקשו ממך להראות תעודת זהות, בני 15-17, שנת 2023 (n=68)

העובדה כי כשלושה רבעים (64%) מהמוכרים לא מקפידים על איסור המכירה לקטינים מעידה יותר מכל על כך שקיימת בשטח בעיית אכיפה וכתוצאה ממנה היעדר הרתעה. לכאורה, במקרים כאלה, נדרש היה לשלול את רישיון העסק בנוסף למתן קנס כחוק, אולם בעלי העסקים לא מרגישים שקיים סיכון שיופעלו נגדם עיצומים אלו. זאת מכיוון שמעט מדי, אם בכלל, נעשה על ידי רשויות אכיפת החוק בכדי לתת דוחות ולהפעיל עיצומים על העוברים על החוק.

שינויים בהרגלי העישון לפי קבוצות גיל

דפוסי ניידות בין מוצרי עישון בקרב מעשנים

שוק מוצרי הטבק והניקוטין בישראל עבר שינויים רבים במהלך חמש השנים האחרונות. בין אלה ניתן לציין את הרחבת מגוון מוצרי העישון עם כניסתם לשוק של מוצרי עישון חדשים, דוגמת סיגריות טבק בחימום, סיגריות אלקטרוניות וסיגריות אלקטרוניות חד-פעמיות, כמו גם שינויים רגולטוריים, כדוגמת איסור פרסום, חובת חפיסות אחידות ואזהרות מוגדלות, צווי מיסוי והגבלת ריכוז הניקוטין בסיגריות אלקטרוניות. בנוסף גם הידע הרפואי ביחס לסכנות מוצרי העישון השונים המשיך להתעדכן.

בכדי לבחון את השפעת השינויים בשוק מוצרי העישון על תהליך הכניסה למעגל העישון והמעשנים עצמם, ניתן לחלק את אוכלוסיית המתנסים והמעשנים לשלוש קבוצות גיל עיקריות:

- **ילדים ונוער (בני 17-12)** - כיוון שמדובר על תקופת התחלות העישון ויכולת הרכישה שלהם מוגבלת, הם מתרכזים במוצרים העיקריים ללא התמחות במוצרי הנישה⁶. הם נמצאים כעת בחוויית הגילוי וההתנסות במשהו חדש. המסגרת אליה הם משתייכים הינה מקומית (בית הספר), וקיים מתאם גבוה בין קבוצת השווים במסגרת הלימודית שלהם לסביבה החברתית, התרבותית והגיאוגרפית שלהם.

- **צעירים (בני 24-18)** - תקופת בחינה של "יחסנו לאן" לגבי המשך העישון. זו הזדמנות עבורם לעשות חושבים בעקבות היציאה ממסגרת מקומית מוסדרת של מערכת החינוך ומעבר למסגרות כלל-ארציות. עתה הלחץ החברתי האופייני למסגרת חברתית/לימודית משולבת פחות מורגש. במהלך התהליך, הם יעסקו בגיבוש דעתם/עמדתם באפיקים הבאים:

- **המתעמקים:** אלו יפתחו התמחות בעישון, תוך הכרת כלל מוצרי הטבק והניקוטין הנמכרים בשוק. קבוצה זו מתאפיינת ברכישת המוצרים בחנויות ייעודיות, התנסות במספר רב של סוגי מוצרים, לרבות מוצרי הנישה, ושימוש במוצרים שדורשים התעסקות מוגברת כמו טבק לגלגול או סיגריה אלקטרונית רב-פעמית. לרוב יעדיפו חנות ייעודית ספציפית, ויהיו בקיאים בשמות מותגים מעולמות הסיגריות האלקטרוניות.

- **הננעלים:** אלו יתרכזו בשימוש בסוג מוצר אחד עיקרי אותו הם מעדיפים. אצל מעשני הסיגריות מדובר על היצמדות עד לרמת המותג בעוד שאצל מעשני הסיגריות האלקטרוניות מדובר בסוג המוצר. בסקר האחרון שבוצע ב-2023, בעוד שמשיבים שעישנו סיגריות ידעו לציין את שם המותג, אלו שהתרכזו בסיגריות אלקטרוניות ובמיוחד החד-פעמיות לא ידעו לציין את שם המותג, ובמקרים מסוימים אף התקבלו תשובות בנוסח "מה שיש בקיוסקים", "מה שיש", "לא משהו ספציפי" ותשובות דומות ברוח זו.

- **הנוטשים:** אלו שיבחרו לנטוש את השימוש במוצרי הטבק והניקוטין ויפסיקו להיות מעשנים פעילים. ההסתברות שאלו שנכנסו לעולם העישון באמצעות מוצר טבק יבחרו לצאת ממנו קטנה מאלו שנכנסו לעולם העישון באמצעות סיגריה אלקטרונית (ראה לוחות 3-5).

- **מבוגרים (בני 25 ומעלה)** - מגובשים לגבי הרגלי העישון שלהם, וחלקם יחלו בתהליך של יציאה מעולם העישון. קבוצת גיל זו נכנסה לעולם העישון כאשר הסיגריה בחפיסה הייתה מוצר העישון הכמעט בלעדי לעישון יום-יומי [26] (casual), עד שעשרים שנה מאוחר יותר נכנסה הנרגילה כחלופה [27] ושימשה כמוצר עישון הפנאי הדומיננטי [28] לאלו שנכנסו למעגל העישון מראשית המילניום ואילך (כיום בני 45 לכל היותר). הדבר משתקף גם בתמהיל המוצרים כמוצר ראשון כפי שניתן לראות בתרשים 18.

לוח 3: תנודות בהרגלי העישון בקרב כלל המעשנים, לפי קבוצות גיל, שנת 2023, (n=1,340)

בני 25 ומעלה	בני 18-24	בני 12-17	
36.1%	28.5%	31.1%	נשארו עם אותו מוצר עישון בו התחילו
29.6%	47.3%	45.5%	שינו את מוצר העישון שבו הם משתמשים היום, לעומת המוצר הראשון שהם עישנו
34.3%	24.2%	23.4%	הפסיקו להיות מעשנים פעילים

לוח 4: תנודות בהרגלי העישון בקרב אלו שהחלו לעשן עם מוצר טבק, לפי קבוצות גיל, שנת 2023, (n=1,205)

בני 25 ומעלה	בני 18-24	בני 12-17	
36.2%	29.0%	27.4%	נשארו עם אותו מוצר עישון בו התחילו
19.8%	22.1%	21.2%	עברו למוצר טבק אחר (לדוגמא, מעבר מנרגילה לסיגריות או מסיגריות לטבק לגלגול)
2.3%	2.5%	3.8%	עברו לעשן כמה מוצרי טבק במקביל (לדוגמא, סיגריות וטבק לגלגול, או סיגריות ונרגילה)
5.5%	17.5%	26.6%	עברו ממוצר טבק לסיגריות אלקטרוניות
1.3%	6.1%	6.3%	עברו לעשן מוצרי טבק וניקוטין (לדוגמא, סיגריות וסיגריות אלקטרוניות)
1.0%	4.4%	3.2%	עברו לסיגריות אלקטרוניות ובהמשך הפסיקו להיות מעשנים פעילים
33.8%	18.5%	11.4%	הפסיקו להיות מעשנים פעילים

לוח 5: תנודות בהרגלי העישון בקרב אלו שהחלו לעשן עם סיגריה אלקטרונית, לפי קבוצות גיל, שנת 2023, (n=128)

בני 25 ומעלה*	בני 18-24	בני 12-17	
-	26.0%	37.5%	נשארו עם אותו מוצר עישון בו התחילו
-	16.9%	1.6%	עברו לסוג אחר של סיגריה אלקטרונית (לדוגמא, מעבר מסיגריה אלקטרונית חד-פעמית לסיגריה אלקטרונית רב-פעמית)
-	7.1%	1.6%	עברו לעשן כמה סוגי סיגריות אלקטרוניות במקביל (לדוגמא, סיגריות אלקטרוניות חד-פעמיות ורב-פעמיות)
-	17.3%	14.9%	עברו מסיגריות אלקטרוניות למוצר טבק
-	1.6%	5.6%	עברו לעשן מוצרי טבק וניקוטין (לדוגמא, סיגריות אלקטרוניות וסיגריות)
-	3.1%	7.2%	עברו לעשן מוצר טבק ובהמשך הפסיקו להיות מעשנים פעילים
-	27.9%	31.5%	הפסיקו להיות מעשנים פעילים

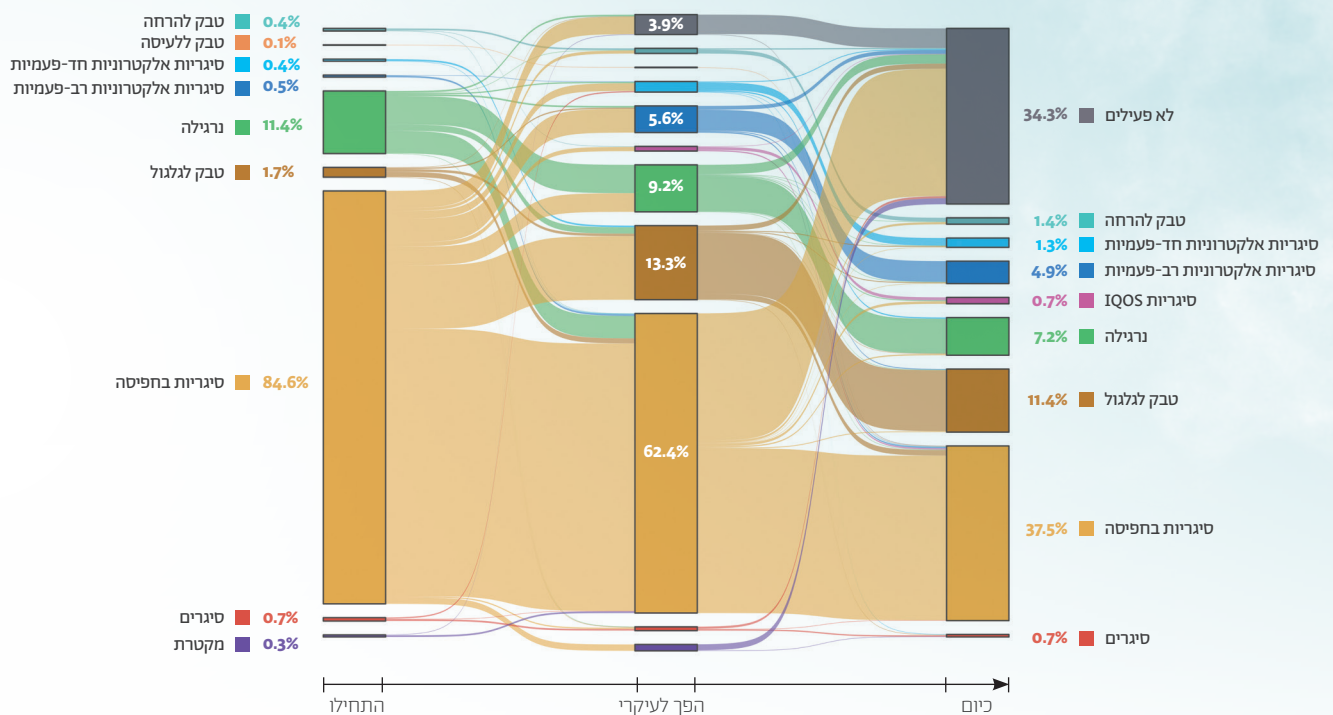
* כניסת הסיגריות האלקטרוניות לשוק הישראלי החלה ב-2014, ולכן, ביולי 25 ומעלה נצפו שיעורים נמוכים מ-10% של מתחילים בעישון באמצעות הסיגריה האלקטרונית. כתוצאה מכך שיעורי המענה בקבוצת גיל זו של אלו שהחלו לעשן באמצעות סיגריה אלקטרונית היו מתחת לסף הסטטיסטי.

דפוסי ניידות בין מוצרי עישון בקרב המבוגרים (בני 25 ומעלה)

84.6% מבני ה-25 ומעלה החלו את דרכם בעולם העישון עם **הסיגריות** (תרשים 11), מספר שהולך ועולה עד ל-95.0% בגילאי 50 ומעלה. לעומת זאת עם **הנרגילה** ניתן לראות מגמה הפוכה עם 11.4% אצל גילאי 25 ומעלה וירידה ל-0.4% אצל גילאי 50 ומעלה. בנוסף עולה מהנתונים כי **שליש מבני 25 ומעלה שהתנסו בעישון, הפסיקו להיות מעשנים פעילים בסופו של דבר (34.3%)**.

תרשים 11: תנודות בין מוצר התנסות ראשון, מוצר עיקרי ומוצר עיקרי נוכחי (בחודש האחרון),

בני 25 ומעלה בחברה היהודית, שנת 2023 (n=665)

הטבק לגלגול שלא נפוץ בקרב בני ה-25 ומעלה כמוצר ראשון להתנסות בעישון, זוכה לנתח משמעותי כמוצר עיקרי (13.3%) בהמשך, ככל הנראה עקב פערי המחיר שנוצרו בעקבות המיסוי המופחת ביחס לסיגריות בחפיסה בין השנים 2013 ל-2018. יחד עם זאת, מיעוט ממשתמשי הטבק לגלגול הפסיקו לעשן. הדבר נכון גם לגבי שאר המוצרים. למעט אלו שימשיכו בעישון סיגריות, אשר יהוו את מרבית אלו שיפסיקו לבסוף להיות מעשנים פעילים בקבוצת הגיל הבוגרת.

שליש (34.8%) מאלו שהתחילו לעשן באמצעות מוצר טבק הפסיקו להיות מעשנים פעילים, כאשר רובם המכריע עישן רק סיגריות כמוצר עיקרי, ובשלב כלשהו הגיעו לצומת T בנוגע להרגלי העישון שלהם עמדו לבחירתם רק שתי אפשרויות - להמשיך לעשן סיגריות או להפסיק באופן מוחלט. עם התרחבות שוק מוצרי הטבק והניקוטין, נכנסו לתמונה עוד אפשרויות בדמות מוצרים חדשים וכוחה של צומת ה-T כנקודת יציאה ממעגל העישון התמסס. ניקח לדוגמה את אלו שעברו מעישון מוצר טבק כלשהו לעישון סיגריה אלקטרונית (6.5% מקרב אלו שהתחילו לעשן באמצעות מוצר טבק) - כמעט כולם עברו מסיגריות (תרשים 11). 85% מתוכם ממשיכים לעשן סיגריה אלקטרונית (5.5%), 15% הנותרים (1% מקרב אלו שהתחילו לעשן באמצעות מוצר טבק) הצליחו להפסיק לעשן. רק 1% מאלו שנכנסו לעולם העישון באמצעות מוצר טבק הצליחו להיגמל מניקוטין ולהפסיק לעשן, דרך תחנת ביניים שבה השתמשו בסיגריה אלקטרונית (ראה לוח 4).

הבחירה להשתמש במוצר עישון כמו כל בחירה להשתמש במוצר צריכה, הינה תוצר של תהליך קוגניטיבי בו אדם עושה לעצמו מדרג צרכים אל מול מדרג "מחירים" שהוא עתיד לשלם בתמורה לסיפוק צרכיו. המחירים יכולים לבוא לידי ביטוי בבריאות, בממון, בקושי להשיג את המוצר, בריחוק חברתי מאלו שסולדים משימוש במכשיר ולא דווקא רק בעלות המוצר בחנות בלבד [29]. בניגוד לרכישות פונקציונאליות, הרכישה של מוצר עישון, בעיקר בקרב אלו שכבר התחילו תהליך גמילה, נובעת מדחף נהנתני (Hedonic). רכישה נהנתנית מונעת מדחף לסיפוק מיידי וללא התחשבות במחירים ארוכי הטווח [30]. העלאת מחיר המוצר באופן מורגש מאפשרת למעשה לאזן בין ההשלכות המיידיות (עישון) להשלכות המאוחרות (חרטה) ובכך מהווה גורם ויסות לרכישת מוצרי טבק וניקוטין [31].

לדוגמא, במצב שבו מחיר סיגריה אלקטרונית כה נמוך כפועל יוצא מאי תשלום מס שווה למוצרי טבק וניקוטין אחרים (כפי שתואר בפרק על שינויים בשוק הסיגריות האלקטרוניות בעקבות המס, עמ' 13), המעשן מוצא מענה ללא חרטה, ומכאן גם ללא דחף להפסיק לעשן. המעשן לא מגיע לאותה צומת T, של או להמשיך או להפסיק, אלא מוצא חלופה בסיגריה האלקטרונית כמו גם מוצרים אחרים שניתן להשיג במחיר זול יותר כמו טבק לנרגילה. **נתוני הסקר מראים בבירור, שכך התרחש במציאות. אלו שעברו למוצרים זולים יותר לא יצאו ממעגל העישון ברובם המכריע. הם בעצם עקפו את צומת ה-T שמותירה את הברירה להמשיך או להפסיק.**

דפוסי ניידות בין מוצרי עישון בקרב הצעירים (בני 18-24)

קבוצת גיל זו נכנסה לעולם העישון כאשר שוק מוצרי הטבק והניקוטין כבר היה מגוון ולא נשלט על ידי סוג אחד של מוצרים. עדיין למעלה ממחצית התחלות העישון היו באמצעות סיגריות (56.9%) (תרשים 12). בד בבד היו שבחרו כמוצר עישון ראשון את הנרגילה (16.2%) או את הסיגריות האלקטרוניות (15.6%) ובמידה פחותה יותר גם את הטבק לגלגול (7.9%). כאמור, תקופה זו מתאפיינת בהתגבשות האדם כמעשן, והממצאים השנה מעידים על כך ביתר שאת עם ניידות גדולה עד כדי טריפת קלפים בין המוצר איתו התחילו לעשן לזה שלאחר מכן הפך למוצר העישון העיקרי.

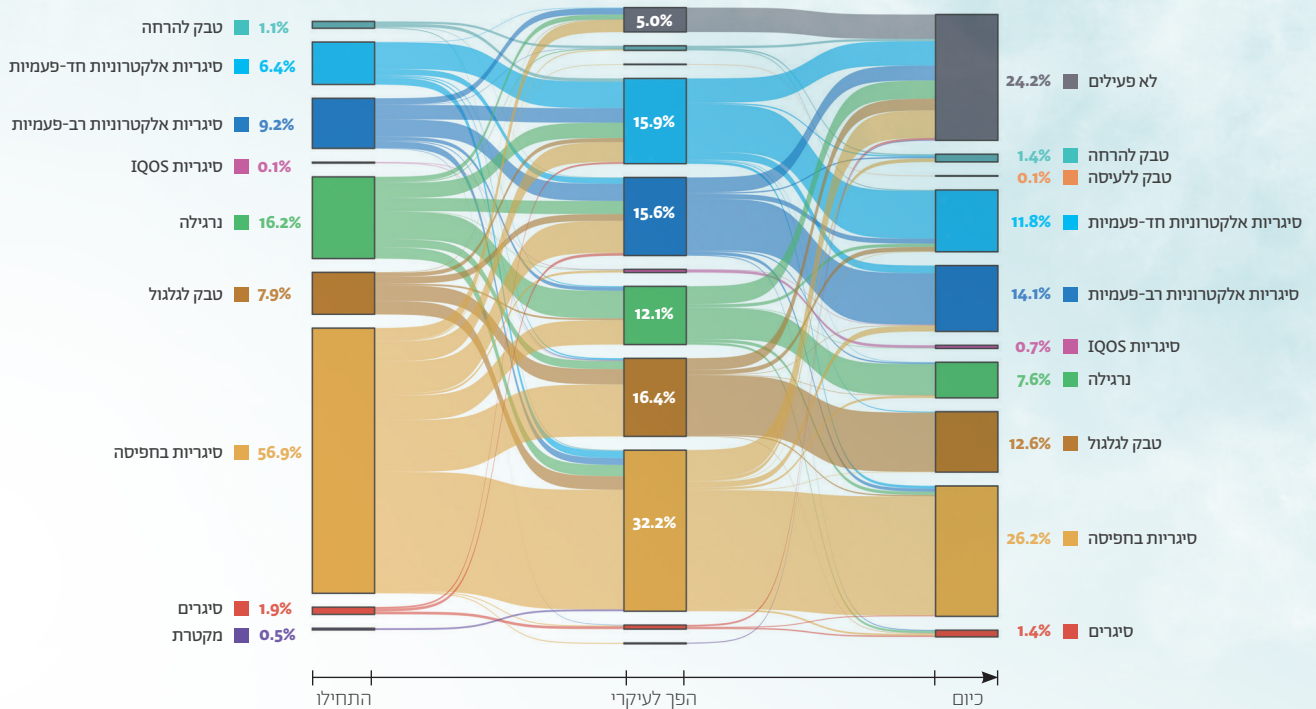
בתהליך החיפוש אחר המוצר העיקרי, הסיגריה מאבדת את כוחה בשיעור חד ונותרת כמוצר עישון עיקרי רק עבור כשליש מהמעשנים (32.2%). כאשר יתרת המעשנים מתפזרים על פני כל המוצרים האחרים. לעומת זאת כוחה של הסיגריה האלקטרונית, כמעט מכפיל את עצמו במעבר ממוצר התחלה למוצר עיקרי (מ-15.6% סיגריות אלקטרוניות כמוצר התחלה ל-31.5% סיגריות אלקטרוניות כמוצר עיקרי). מחצית מאלו שמתחילים לעשן באמצעות סיגריה אלקטרונית בוחרים להישאר בעולמות הסיגריות האלקטרוניות ולא עוברים למוצר טבק כמוצר עיקרי.

בנוסף עולה מהנתונים כי רק אחד מכל שישה שהחלו לעשן באמצעות סיגריה אלקטרונית (17.5%), יהפוך למעשן מוצר טבק. מכאן שניתן להסיק שהסיגריה האלקטרונית לא מהווה בהכרח מסלול מרוכך בדרך לעישון סיגריה אלא אפשרות נוספת עבור אלו שרצו להתנסות בעישון, אבל נרתעו או לא נמשכו לסיגריות, ו/או נמשכו לסיגריות אלקטרוניות בלבד. **בחישוב סטטיסטי אנו מעריכים, כי הסיגריות האלקטרוניות מגדילות את שוק המעשנים בתקופת השירות הצבאי/לאומי בכ-4%.** ייתכן ולולא היתה בידם האפשרות להתנסות בסיגריה אלקטרונית, לא היו מנסים שום מוצר עישון ונשארים מחוץ למעגל העישון מבלי להיכנס אליו.

7 שיעור המתנסים בקבוצת הגיל (-0.5275) כפול שיעור המתחילים בסיגריה אלקטרונית (15.6%), חלקי שיעור המשתמשים רק בסיגריה אלקטרונית שלא עברו לטבק (50%)
 $4.11\% = 0.5275 \times (15.6/2)$

תרשים 12: תנודות בין מוצר התנסות ראשון, מוצר עיקרי ומוצר עיקרי נוכחי (בחודש האחרון)

בני 18-24 בחברה היהודית, שנת 2023 (n=588)

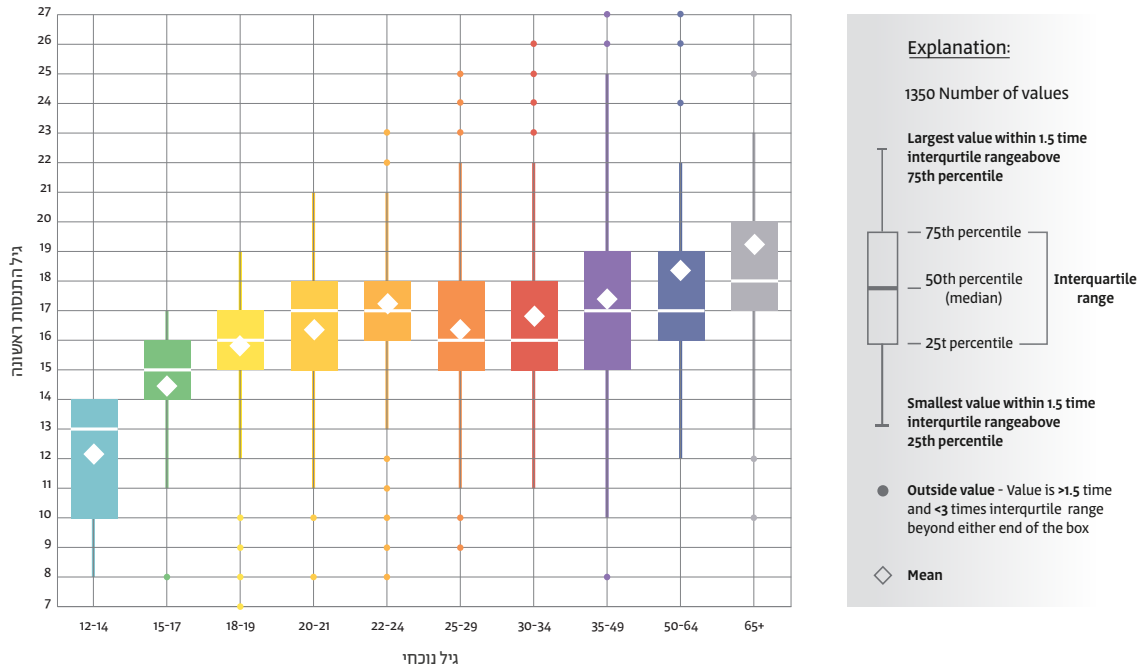
חרף הדעה הרווחת, ממצאי נתוני הסקר השנה מראים בבירור כי תקופת השירות הצבאי/לאומי אינה מתאפיינת רק כתקופה משמעותית לכניסה לעולם העישון, אלא גם כתקופת שינוי שיכולה להיות ממונפת ליציאה ממעגל העישון וזאת מכיוון שמקורם של הרגלי צריכה מתחיל קודם כל בהקשרים, כשמדובר בצריכת מוצרי טבק וניקוטין מדובר על מעגל החברים המעשנים, מפגשים חברתיים בהם מקובל לעשן, החנות הקבועה לרכישה וכו'. שינוי סביבתי גורף כמו זה שעוברים בני 18-24 בישראל, נוכח המעבר החד שלהם ממסגרת לימודית-חברתית הומוגנית, למסגרת לאומית הטרוגנית שמנותקת מהסביבה החברתית של המסגרת הקודמת, יוצר תנאים טובים לאפשרות של שינוי הרגלים שקיבלו תימוכין על ידי הסביבה החברתית הקודמת ולא רלוונטיים לסביבה החדשה [32].

תרשים 13 ממחיש את השינוי במאסה העיקרית של הנכנסים לעולם העישון לפי גיל ההתנסות הראשונית. בתרשים זה חושבו חציונים וממוצע על מנת לקבוע את הטווח העיקרי של הגילאים בהם המשיבים התנסו לראשונה במוצר עישון כלשהו. כדרך הטבע, תמיד ישנם חריגים שהתנסו בגיל מוקדם או מאוחר יותר יחסית לרוב קבוצת הגיל ועל מנת להתמקד בעיקר טווח הגילאים בחרנו שלא להכליל אותם בחישוב.

גילאי 65 ומעלה ממחישים את תמונת המצב עד 1970. מהנתונים עולה שגיל הכניסה המהותי (שטח הריבוע שבצבע) המקסימלי עמד על גיל 20, כאשר הגיל הממוצע (המעוין בתוך הריבוע) עמד על 19. מחצית מאלו שהצטרפו למעגל העישון התנסו לראשונה בגיל 18 ומעלה, גיל התואם לתקופת השירות הצבאי/לאומי. בכך תאמה ההנחה כי הצבא היווה מסגרת בה רבים התחילו להתנסות בעישון [33].

תרשים 13: חישוב חציונים של גיל התחלה על פי קבוצות גיל בחברה היהודית, נכון לשנת 2023 (n=1,350)

גילאי 50-64 ומעלה ממחישים את תמונת המצב עד 1970-1980. בתקופה זו גיל הכניסה המהותי המקסימלי ירד מעט ועמד על גיל 19, וגם הגיל הממוצע ירד לגיל 18.5. תקופת הצבא עדיין הייתה משמעותית כתקופת הצטרפות, אולם מרבית ההתנסויות הראשונות כבר התרחשו בתקופת התיכון (גיל חציוני - 17.5).

החל משנות ה-90 ואילך גיל הכניסה המהותי המקסימלי יורד לגיל 18. ההצטרפות למעגל העישון בתקופת הצבא מאבדת ממרכזיותה.

קשה לנבא האם הגיל הממוצע ימשיך לרדת גם לגבי ילדים, בני הנוער והצעירים שנולדו החל משנת 2005, כיוון שעוד חסרות להם שנות חיים להשלים את התמונה. ברם נראה כי הממצאים הראשוניים כפי שמופיעים בתרשים זה באשר לגילאי 12-14, בצירוף חישוב היקף התופעה כיום בקרב קבוצת גיל זו, מראים סימנים כי גיל התחלות העישון ימשיך לרדת מגיל התיכון לגיל חטיבת הביניים ובית הספר היסודי.

דפוסי ניידות בין מוצרי עישון בקרב הילדים והנוער (בני 12-17)

בקבוצת גיל זו פערי הזמן הקצרים בין מועד ההתנסות הראשונית למצב היום מביאים להתאמה גבוהה יותר בין המוצר בו התחילו בני הנוער לזה שנחשב בעיניהם כעיקרי היום. כפי שנאמר בהקשר של קבוצת הגיל 18-24, יתכן מאוד שלאחר שיצאו מהמסגרת החינוכית, ויעברו למסגרות השירות הצבאי/לאומי יעשו חושבים מחדש, וישנו את המוצר העיקרי שלהם, בהתחשבות פחותה ביחס למוצר העישון שהיה מקובל ושכיח בקרב חבריהם לספסל הלימודים.

מעמדה של **הסיגריה** בטווח גילאים זה כמוצר התחלה הוא הנמוך ביותר מבין שלושת קבוצת הגיל ומגיע לכשליש (38.8%) (תרשים 14). **הסיגריות האלקטרוניות** דומיננטיות מאוד כשער כניסה לעולם העישון בקבוצת גיל זו, ושיעור מתחילי העישון באמצעותן מגיע לכשליש (36.5%). אך בעוד שמעמדן של הסיגריות נחלש במעבר למוצר עיקרי, מעמדן של הסיגריות האלקטרוניות מתעצם ומגיע כמעט למחצית מהמעשנים (47.4%).

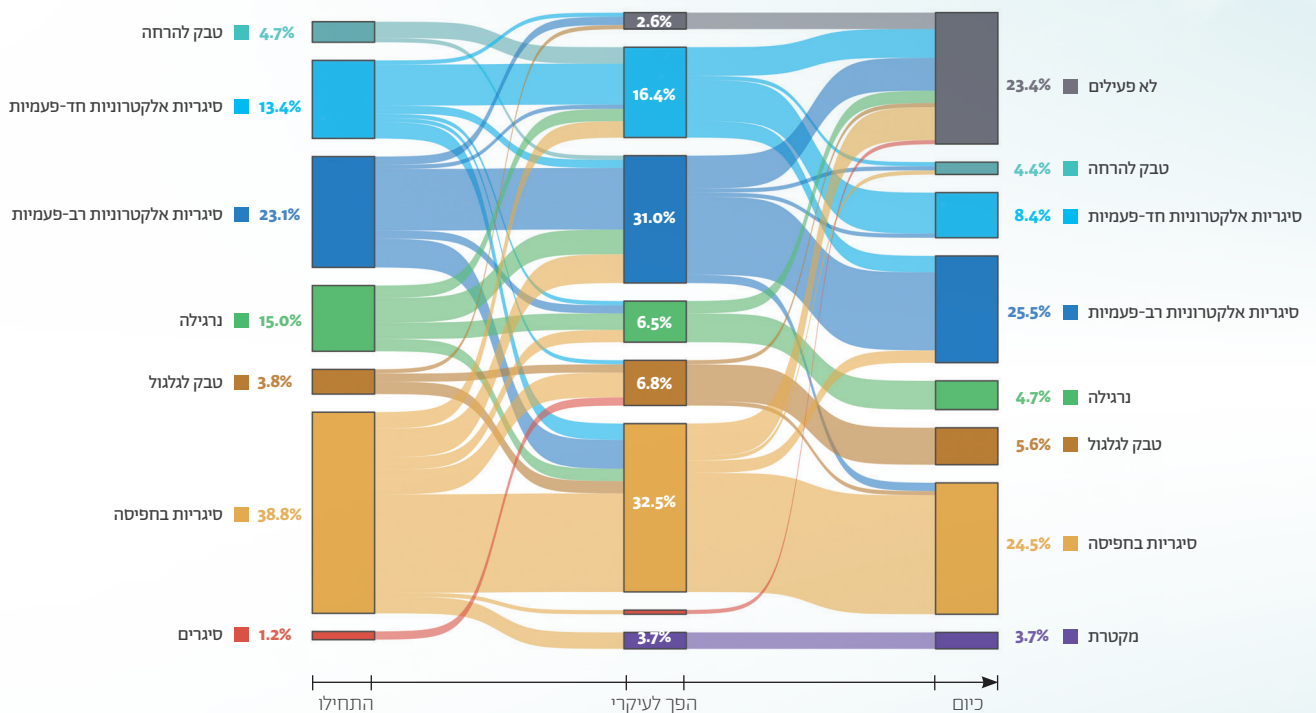
במעבר ממוצר התחלה למוצר עיקרי הסיגריות והסיגריות האלקטרוניות מזינות אחת את השנייה במעשנים שהתחילו את המוצר הנגדי עם יתרון כמותי משמעותי לאלו שהתחילו עם סיגריות ועברו לסיגריות אלקטרוניות.

בקרב הילדים והנוער, עולה כי כשליש מאלו שהתחילו לעשן באמצעות מוצר טבק יעברו לסיגריות אלקטרוניות לפרק זמן מסוים או באופן קבוע (32.9%), לעומת זאת רק כחמישית מאלו שהתחילו לעשן באמצעות סיגריות אלקטרוניות יעברו למוצר טבק (20.5%). המשיכה של הסיגריות האלקטרוניות גדולה יותר בקרב קבוצה זו, ביחס לקבוצות הגיל האחרות, והן מהוות שער כניסה נפרד ומקביל למוצרי הטבק האחרים.

בחינת הנתונים ביחס למוצר העיקרי כיום ו/או הסיכוי להפסיק להיות מעשן פעיל, מראה כי בקרב הילדים והנוער, אלו שבחרו להתחיל בסיגריות אלקטרוניות ועברו למוצר טבק ולאחר מכן בחרו שלא להמשיך לעשן, אל מול אלו שהחלו עם מוצר טבק ועברו לסיגריות אלקטרוניות והפסיקו לעשן - קטן יותר סיכויים של אלו שבחרו בסיגריות האלקטרוניות כמוצר עיקרי שלהם (7.2% ו-3.2% בהתאמה)⁸. ניתן להסיק מכך, שעבור קבוצת גיל צעירה זו, לבחירה בסיגריות אלקטרוניות כמוצר עיקרי ישנה השפעה לרעה על הסיכוי להפסיק את תהליך ההתמכרות.

תרשים 14: תנודות בין מוצר התנסות ראשון, מוצר עיקרי ומוצר עיקרי נוכחי (בחודש האחרון),

בני 12-17 בחברה היהודית, נכון לשנת 2023 (n=87)

למשתמשי הסיגריות האלקטרוניות כמוצר עיקרי מתווספת קבוצה גדולה מאוד של מתחילי עישון באמצעות **נרגילה**, שעוברים בהיקפים נמוכים בהרבה לעשן סיגריות כמוצר עיקרי. הנרגילה מתגלה כמוצר לגיטימי להתחיל לעשן באמצעותו אך הילדים ובני הנוער בחברה היהודית נוטים לעבור ממנה למוצרים אחרים כמוצרים עיקריים. אלו יעברו בעיקר לעשן סיגריות אלקטרוניות כמוצר עיקרי ופחות סיגריות.

הטבק לגלגול מהווה מוצר התחלה שולי יחסית, ככל הנראה בשל הצורך במיומנות בהכנת הסיגריה, אולם בהמשך, כוחו מתחזק כמוצר עיקרי, כתוצאה ממעבר של אלו שהחלו עם סיגריות כמוצר התנסות ראשון ועברו לטבק לגלגול כמוצר עיקרי, ככל הנראה בשל שיקולי עלות ושליטה על היקפי העישון ביחס למחיר [34].

מוצרי הנישה בהם **טבק ללעיסה, סיגרים וסיגריות IQOS**, לא משחקים תפקיד מרכזי בקרב הילדים והנוער, אשר מוגבלים במידת הנגישות שלהם למוצרי טבק וניקוטין הפחות שכיחים.

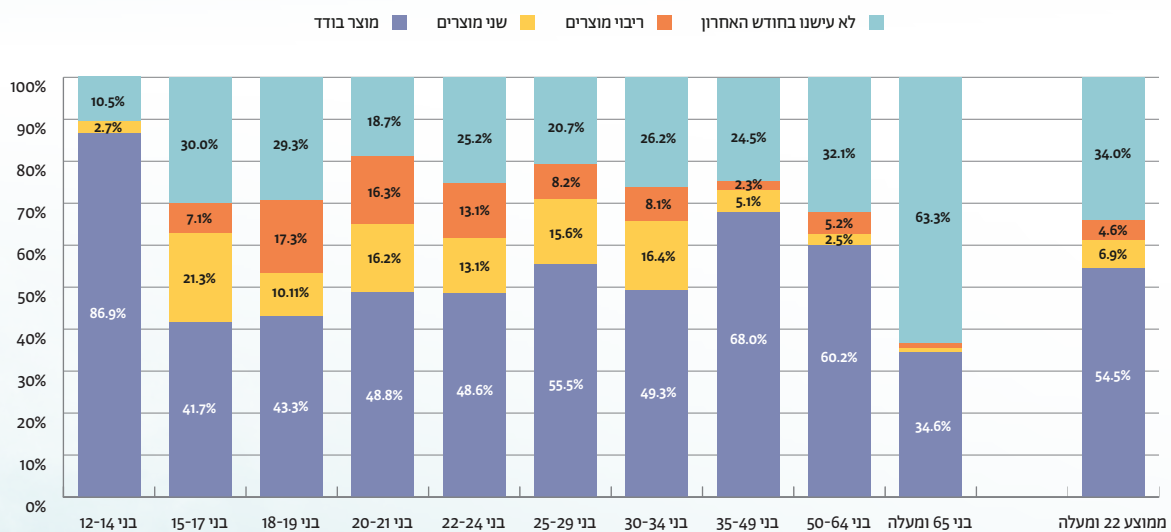
חשוב לציין כי הילדים והנוער נמצאים בתהליך בחינת מידת רצונם להיכנס לעולם העישון, וכרבע מהם נכון לשנת 2023 (23.4%) לא פעילים היום, אך התנסו בעבר. שיעורים אלו דומים לקבוצת הגיל של הצעירים בני 18-24 שאף הם מצויים בתהליך של גיבוש תפיסתם העצמית כמעשנים.

שימוש במוצר יחיד או ריבוי מוצרים

כאשר שוק מוצרי העישון עובר ממוצר דומיננטי אחד (כדוגמת סיגריות) למגוון רחב של מוצרי טבק וניקוטין, מתאפשרת ומתרחשת תופעה נוספת - שימוש במספר מוצרי עישון במקביל, על ידי אותו אדם.

בהתאם לכך ניתן לראות (תרשים 15) כי אלו שנולדו לפני שנות ה-90 (בני 35 ומעלה כיום) ונכנסו לעולם העישון בתקופה ששלט בו מוצר דומיננטי אחד נצמדים גם כעת למוצרי עיקרי אחד [35]. לעומת זאת אצל הצעירים יותר, אלו שגדלו בשוק מגוון שהחל להתרחב עם כניסתה של הנרגילה [36, 37, 38] ומאוחר יותר גם כניסתה של הסיגריה האלקטרונית, התמונה שונה מאוד. כרבע מהם (גילאי 15-34) העידו כי הם משתמשים במספר מוצרים במקביל. נתוני המחקר הנוכחי מראים שינוי מובהק בהרגלי העישון בקרב בני 22-34. כרבע מהבוגרים בגילאי 22-34, יעשנו מספר מוצרים במקביל (גילאי 22-24 - 26.2%; גילאי 25-29 - 23.8%, גילאי 30-34 - 24.5%). שיעורים דומים נרשמו גם בקבוצות הגיל של הצעירים והנוער (בני 15-21).

תרשים 15: התפלגות מספר מוצרי העישון בשימוש בחודש האחרון לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=1,601)

חריגים לכך הם הילדים בני 12-14, אשר באופן מובהק מעשנים מוצר בודד, למרות שקבוצת גיל זו אמורה להיות פחות מקובעת על מוצר מסוים. ככל הנראה בשל רמות חשיפה, זמינות ונגישות מוגבלות כמו גם תדירות שימוש נמוכה באופן כללי, כל אלו, משפיעים על מיעוט השימוש במספר מוצרים במקביל.

מאפייני התנסות ועישון בקרב ילדים, נוער וצעירים בני 12 עד 24 בישראל

פרק זה סוקר לעומק את מאפייני תופעת התחלות העישון בקרב ילדים, נוער וצעירים עד לגיל 24, תקופה בה מתרחש תהליך הכניסה לעולם העישון. ראשית תוצג סקירה כללית של שיעורי העישון בגילאים אלו כיום ובראייה חמש-שנתית. לאחר מכן יסקרו השלבים השונים בתהליך הכניסה לעולם העישון בקרב ילדים ונוער בקבוצת הגיל 12-17, ובסוף יוקדש פרק קצר, לראשונה, להתחלות העישון בקרב קבוצת הילדים 12-14.

התחלות עישון בקרב ילדים, נוער וצעירים בני 12 עד 24

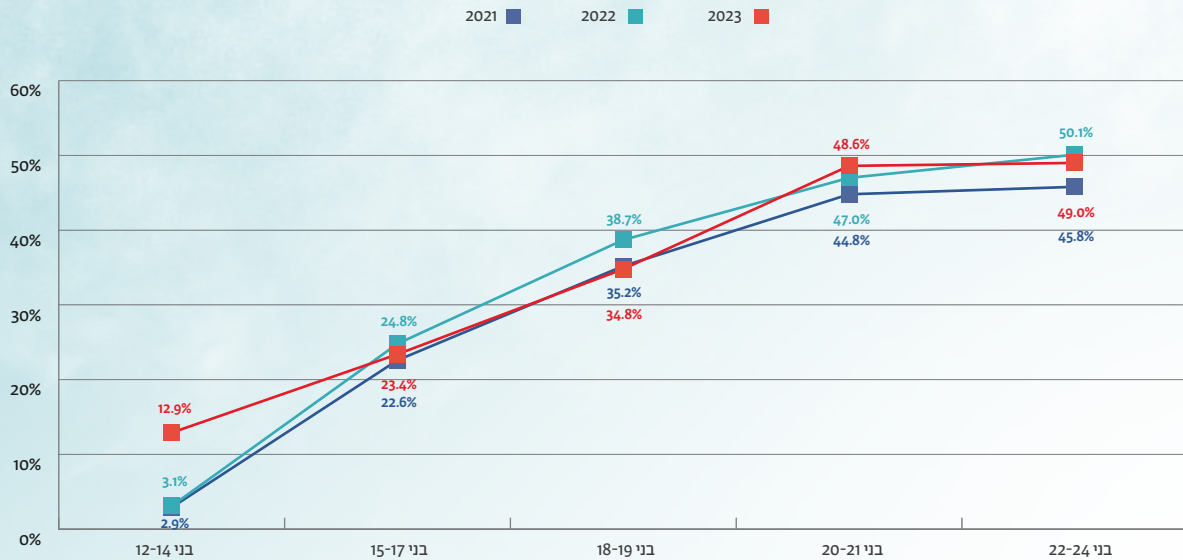
לוח 6: שיעור המעשנים בקרב בני 12 עד 24 לפי קבוצות גיל, חברה יהודית, 2023

לא מעשנים			מעשנים				קבוצת גיל
לא עישנתי מעולם	התנסיתי מספר פעמים**	עישנתי בעבר*	לעיתים רחוקות יותר	אחת לשבוע	בכל יום	סה"כ מעשנים	
83.7%	2.6%	0.9%	6.8%	5.2%	0.9%	12.9%	בני 12 עד 14
65.4%	9.3%	2.0%	10.5%	4.7%	8.2%	23.4%	בני 15 עד 17
54.1%	9.9%	1.1%	14.6%	9.3%	10.9%	34.8%	בני 18 עד 19
40.4%	5.9%	5.0%	15.0%	10.4%	23.2%	48.6%	בני 20 עד 21
36.1%	11.7%	3.3%	14.4%	11.1%	23.5%	49.0%	בני 22 עד 24

* בקבוצות הגיל המוקדמות, אין הכוונה בהכרח לגמילה מהתמכרות לניקוטין ועישון, כפי שהיא מוכרת בקרב המבוגרים, כי אם הפסקה בהתנסויות בעישון.
** התנסיתי מספר פעמים - התנסות של עד 5 פעמים.

בחינת אחוזי המעשנים בקרב בני 12-24 בשלוש השנים האחרונות (תרשים 16) מראה כי ישנה עלייה עקבית בהיקף שיעורי העישון בקרב ילדים, נוער וצעירים מגיל 12 ועד לקבוצת הגיל 22-24. בעוד שאחוז המעשנים בכל קבוצות הגיל מגיל 15 ומעלה מתייצב בשנים 2021-2023, בקבוצת הגיל הצעירה ביותר, בני 12-14, שיעורי העישון גדלו פי 4 ועומדים על 12.9% בשנת 2023 בהשוואה ל- 2.9% ו-3.1% בשנת 2021 ו-2022 בהתאמה.

תרשים 16: אחוז המעשנים* מגיל 12 ועד 24, לפי קבוצות גיל, שנים 2021-2023

* קטגוריית המעשנים כוללת: עישון יומי, עישון שבועי ועישון לעיתים רחוקות.

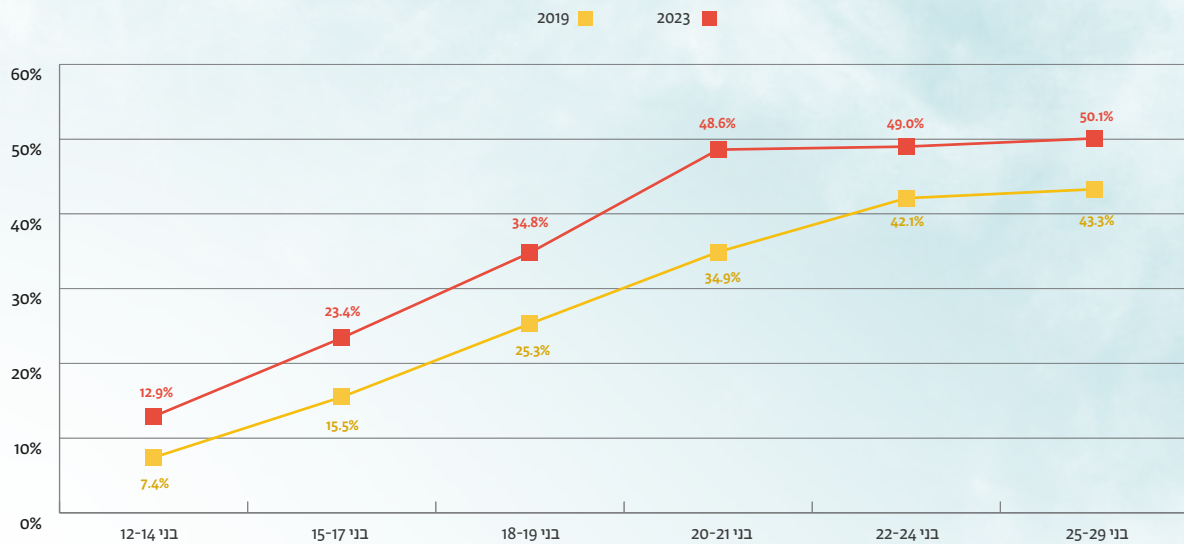
בשנת 2021 ניתן להבחין כי המאסה הגדולה ביותר של מעשנים התרכזה בגילאי התיכון (15-19), דבר המעיד על כניסה גבוהה וממוקדת אל עולם העישון במיוחד בקבוצת גיל זו, כאשר בגילאים הצעירים והמבוגרים יותר שיעור המעשנים עלה בקצב מתון יותר. נתוני 2023 מעידים על הפסקה מוחלטת של מגמה זו ויישור העקומה (תרשים 16). הדבר נוצר כתוצאה מעלייה בשיעורי העישון בגילאי חטיבת הביניים (12-14) שעלו לשיעור דו-ספרתי של מעשנים (12.9% השנה לעומת 3.1% בשנה שעברה), במקביל לירידה קטנה בשיעור העישון של גילאי 15-17 (23.4% השנה לעומת 24.8% שנה שעברה), וירידה נוספת בגילאי 18-19 (34.8% השנה לעומת 38.7% שנה שעברה).

כתוצאה משינויים אלו, חזרנו להתפלגות המאוזנת של שיעור המעשנים בין קבוצות הגיל 12-24 שאפיינה את שנת 2019. גם בשנת 2023 הגענו לגידול ליניארי בשיעורי המעשנים בדומה למה שנצפה בשנת 2019 (תרשים 17), עם שני הבדלים מהותיים:

1. שיעורי העישון בשנת 2023 גבוהים יותר משמעותית בכלל הגילאים ביחס לשנת 2019 (לוח 7).
2. מהירות הצמיחה בשיעורי המעשנים הולכת וגדלה עם העלייה בגיל, עד כדי מיצוי כבר בגיל 21.

החוק בישראל אוסר מכירת מוצרי עישון לקטינים מתחת לגיל 18 [19]. ולפיכך היינו מצפים לראות קפיצה בשיעורי העישון החל מקבוצת הגיל 18-19 אל מול הגילאים הצעירים יותר, אבל בשל העדר אכיפת החוק לא זה המקרה. להרחבה בנושא ראו בדוח זה, עמ' 16.

תרשים 17: אחוז המעשנים* מגיל 12 ועד 24, לפי קבוצות גיל, השוואה בין השנים 2019 ו-2023

* קטגוריית המעשנים כוללת: עישון יומי, עישון שבועי ועישון לעיתים רחוקות.

לוח 7: אחוז הגידול בשיעור המעשנים* לפי קבוצות גיל בחברה היהודית, בשנת 2023 ביחס לשנת 2019

בני 22-24	בני 20-21	בני 18-19	בני 15-17	בני 12-14	גידול ביחס לשנת 2019 באחוזים
16.4%	39.3%	37.5%	51.0%	74.3%	

* קטגוריית המעשנים כוללת: עישון יומי, עישון שבועי ועישון לעיתים רחוקות.

ההמלצה שעולה מנתונים אלו היא שטיפול בתופעת העישון תוך דגש על מניעת העישון בקרב ילדים, נוער וצעירים עד גיל 21, יכולה לגדוע לחלוטין את התופעה והשלכותיה המזיקות שכן לאחר גיל 21, שיעורי העישון מתייצבים וכמעט ולא מתווספים מעשנים חדשים.

מאפייני ההתנסות והעישון בקרב ילדים ונוער בני 12 עד 17

תהליך הכניסה לעולם העישון, כולל מספר שלבים כרונולוגיים, הניתנים למדידה ומעקב:

1. **התנסות ראשונה** - מהו מוצר העישון הראשון המשמש כשער כניסה לעולם העישון
2. **התנסות במוצרי העישון** - מגוון המוצרים המשמשים להתנסות בודדת ובמקביל
3. **תדירות העישון בחודש האחרון** - יומי, אחת לשבוע ולעיתים רחוקות

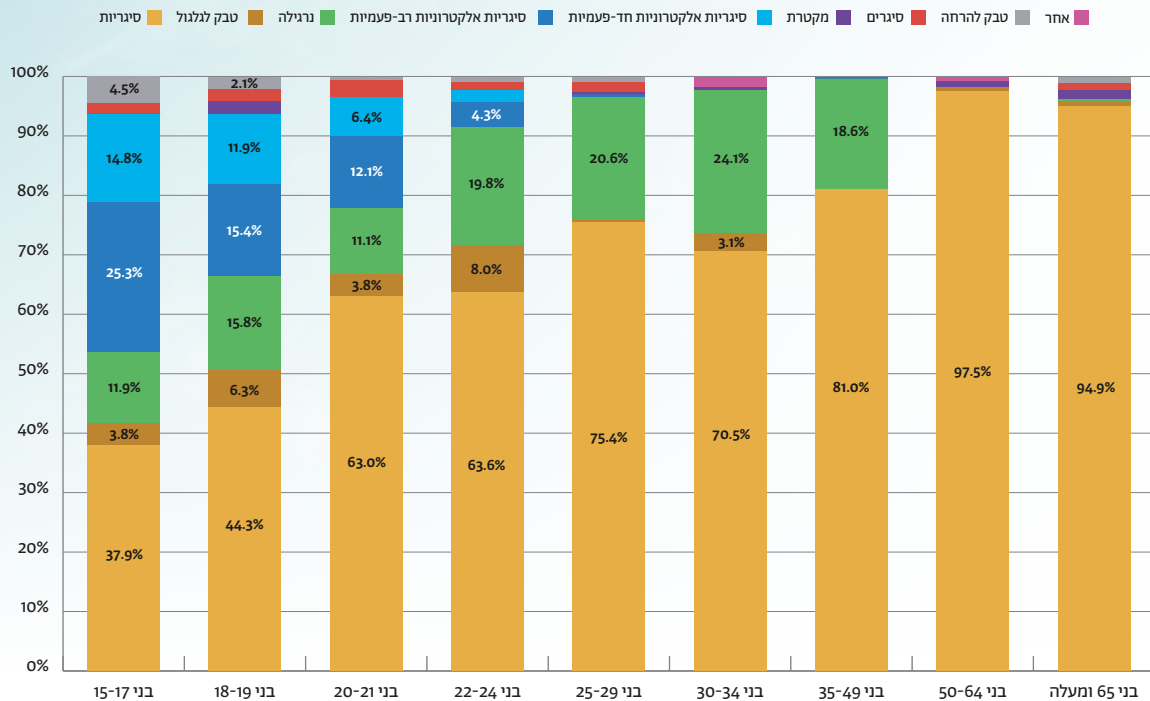
מוצר העישון הראשון להתנסות

ההתנסות הראשונה בעישון מגיעה על פי רוב בגיל הנעורים, לפני גיל 18. לאלו שנולדו בשנות ה-50 וה-60 של המאה הקודמת והינם כעת בני 50 ומעלה, לא היו מגוון אפשרויות מכיוון שעולם העישון כלל אלטרנטיבה דומיננטית אחת - **הסיגריות**, והן אכן היו מוצר העישון הראשון של יותר מ-95% מהם. החל משנות ה-70 של המאה ה-20, השתלב מוצר נוסף בשוק מוצרי העישון - **הנרגילה**, וכחמישית (18.6% עד 24.1%) מבני 25 עד 50 כיום התחילו את דרכם בעולם העישון איתה (תרשים 18).

ב-2018 נכנסה **הסיגריה האלקטרונית** של חברת JUUL לארץ⁹ ובמקביל אליה נעשו ניסיונות להחדיר מוצרי טבק וניקוטין נוספים לשוק הישראלי ואכן, מאז, ניתן לראות מגוון רב של מוצרי טבק וניקוטין המהווים מוצר ראשון להיכרות עם עולם העישון בקבוצות הגיל 15 עד 24, כאשר הסיגריות מאבדות מהדומיננטיות שלהן מ-63% בקרב בני 20 עד 24 ל-37.9% בקרב בני ה-15-17, ואת הבכורה תופסות הסיגריות האלקטרוניות למיניהן עם התחלה של 6.1% בקרב בני 22-24, ועד להפיכתן למוצר ההתנסות הראשון המוביל בקרב בני הנוער בני 15-17 (40.1%).

נכון למאי 2023, 40% מבני הנוער בגילאי 15-17 שהתנסו בעישון בישראל, החלו את דרכם בעולם העישון באמצעות סיגריה אלקטרונית, מוצר שהוגדר על ידי חברות הטבק והניקוטין כחלופה למעשנים בגירים.

תרשים 18: התפלגות סוג מוצר עישון ראשון, לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=1,332)

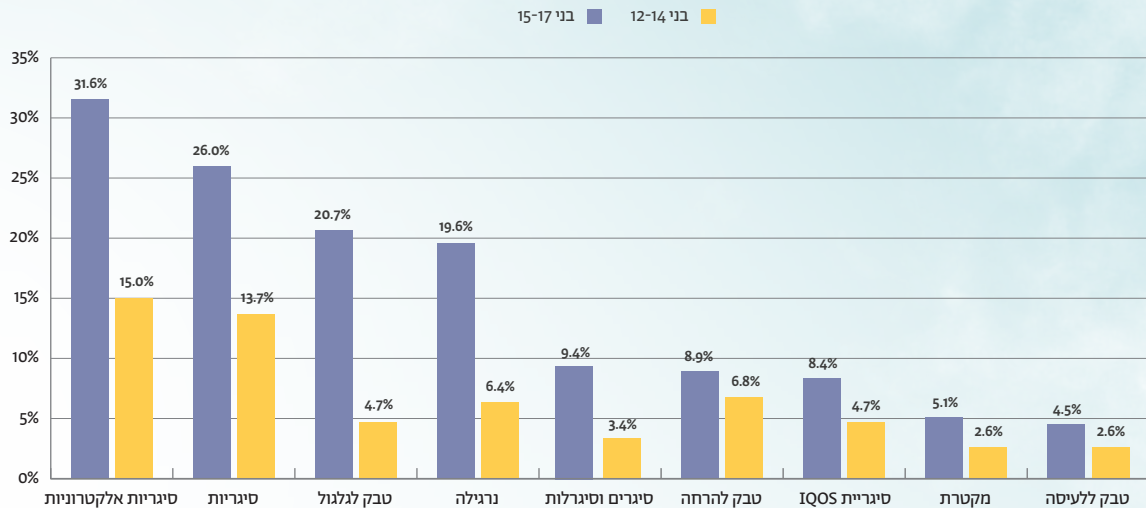

9 כניסתה של JUUL לארץ התאפיינה בכניסת הפיצוציות לתחום הסיגריות האלקטרוניות, שעד אז על פי רוב נמכרו בחנויות ייעודיות. בכך גדלה הנגישות של סוגי מוצרי עישון נוספים לסיגריות וטבק לגלגול, במיוחד בקרב בני הנוער שנסמכים על רצונם של המוכרים למכור להם את המוצר בניגוד לחוק (ראו תרשים 9). השינוי של מכירתן של הסיגריות האלקטרוניות מחוץ לחנויות הייעודיות, על ידי JUUL ומוותגים נוספים שבאו בעקבותיה, הפך את הסיגריה האלקטרונית כמוצר לגיטימי זמין ויום-יומי ולא מוצר למעשנים מביני עניין. להרחבה ראו [2].

התנסות במוצרי העישון

מוצרי העישון העיקריים בהם התנסו ילדים ונוער בגילאי 12-17 נכון למאי 2023, הינם ארבעה: סיגריות אלקטרוניות, סיגריות, טבק לגלגול ונרגילה.

תרשים 19: שיעור ההתנסות במוצרי עישון לפי סוג מוצר, ילדים ונוער לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=324)

בתרשים מספר 19 ניתן לראות כי **כשליש מבני הנוער בגילאי 15-17 (31.6%) וכ-15% מבני 12-14 התנסו בסיגריות אלקטרוניות**. שיעורי ההתנסות בסיגריות נמוכים בהרבה (26% מבני 15-17 ו-13.7% מבני 12-14). לאחריהם, שיעורי התנסות דומים בטבק לגלגול (20.7% מבני 15-17 ו-4.7% מבני 12-14), ובשימוש בנרגילה (19.6% מבני 15-17 ו-6.4% מבני 12-14).

שיעור ההתנסות בטבק לגלגול בקרב בני 15-17 עלה משמעותית השנה עד כי כמעט הכפיל את עצמו (20.7% השנה לעומת 12.6% בשנים 2021 ו-2022). משיח עם בני נוער, במסגרת קבוצות מיקוד עולה כי ההתנסות בטבק לגלגול מהווה חלק מאינטראקציה חברתית, בה הקבוצה יכולה לחלוק את הטבק בין חבריה. שיתוף בין חברי הקבוצה גם מוזיל את העלות עבור כל אחד מחברי הקבוצה. הערך החברתי אל מול מרכיב העלות, קשורים במידה רבה בשימוש בטבק לגלגול נוכח אופיו של המוצר [39, 40].

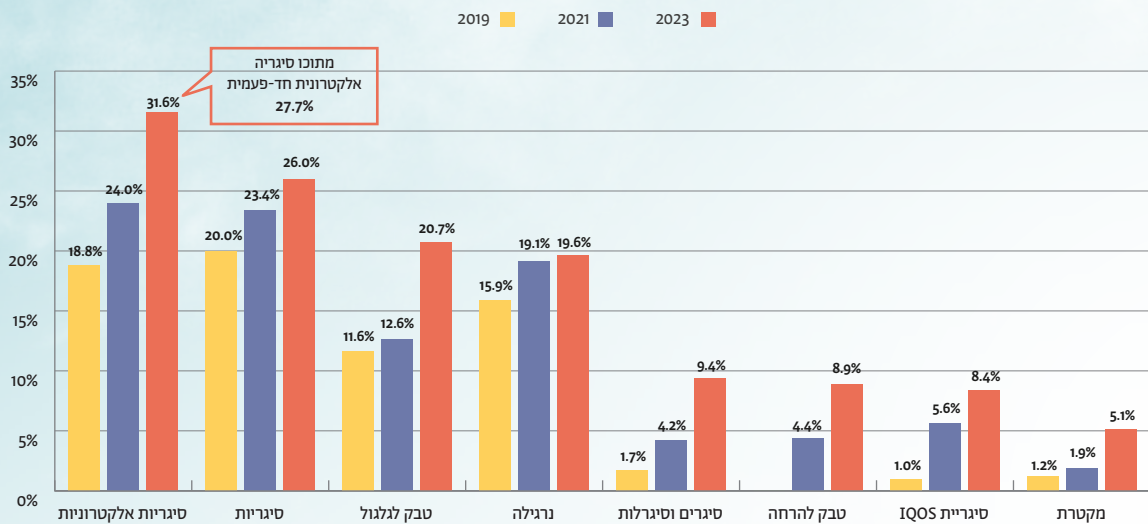
חשוב לציין כי בהשוואה לשנה הקודמת (2022), השנה נרשמה עלייה בשיעורי ההתנסות של ילדים בגילאי 12-14 בכלל מוצרי העישון, ביניהם:

1. **סיגריות אלקטרוניות** - משיעור של 9.9% בשנת 2022 ל-15% השנה
2. **סיגריות בחפיסה** - משיעור של 3.5% בשנת 2022 ל-13.7% השנה
3. **נרגילה** - משיעור של 2.3% בשנת 2022 ל-6.4% השנה
4. **טבק לגלגול** - משיעור של 0.7% בשנת 2022 ל-4.7% השנה

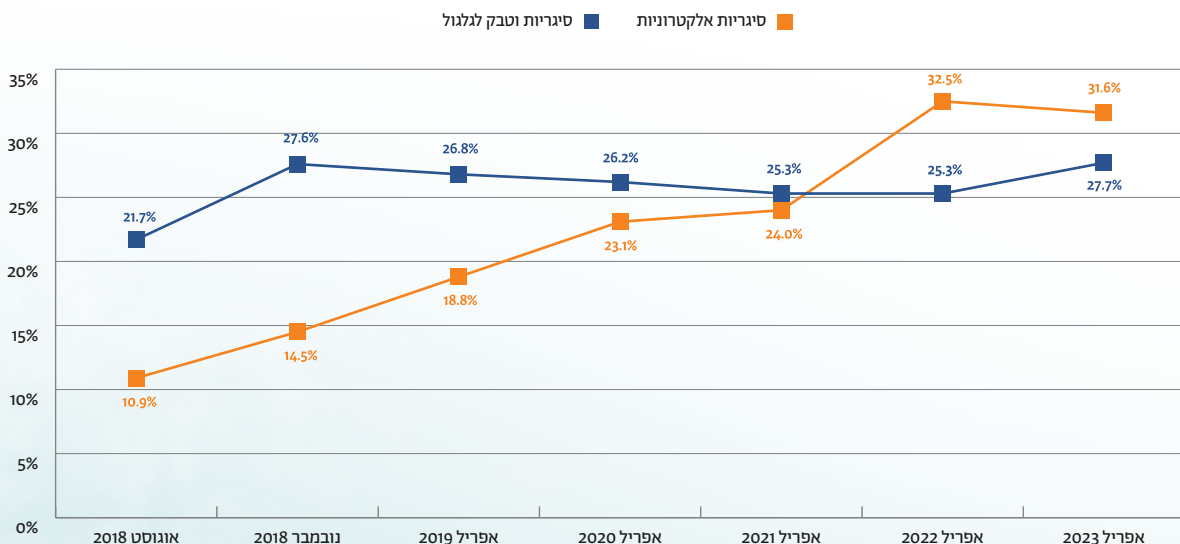
בחינה של שיעורי ההתנסות בקרב בני נוער בקבוצת הגיל 15-17 בחמש השנים האחרונות מראה כי בכל המוצרים נרשמה עלייה בשיעורי ההתנסות משנת 2019 ועד היום (תרשים 20).

תרשים 20: התנסות במוצרי עישון בקרב בני 15-17, השוואה לאורך 5 שנים (2019-2023)

כניסתה של הסיגריה האלקטרונית מסוג JUUL ב-2018 מהווה נקודת מפנה/ציון בתופעת התחלות העישון בקרב בני נוער בישראל, אך חשוב להבחין בהתרחשותם של שני תהליכים מקבילים המושפעים זה מזה (תרשים 21). מחד, הסיגריות האלקטרוניות שהפכו בתוך 5 שנים למוצר ההתנסות המוביל בקרב בני הנוער. מאידך, שיעורי ההתנסות במוצרי הטבק הוותיקים (סיגריות וטבק לגלגול) שהיו בירידה מ-2019 (26.8%) ועד ל-2021-2022 (25.3%) שבו ועלו בשנת 2023 ל-27.7%, אחוזי התנסות דומים לאלו שנצפו ב-2018. ניתן לראות כי הסיגריות האלקטרוניות מייצרות התנסות מוגברת, אך זו לא דוחקת הצידה את מקומם של מוצרי הטבק הוותיקים, כי אם מנרמלת את תופעת העישון ומאפשרת גם למוצרים הוותיקים להגדיל את מרחב ההתנסות בהם.

תרשים 21: התנסות בסיגריות וטבק לגלגול אל מול סיגריות אלקטרוניות, בני 15-17, שנים 2018-2023

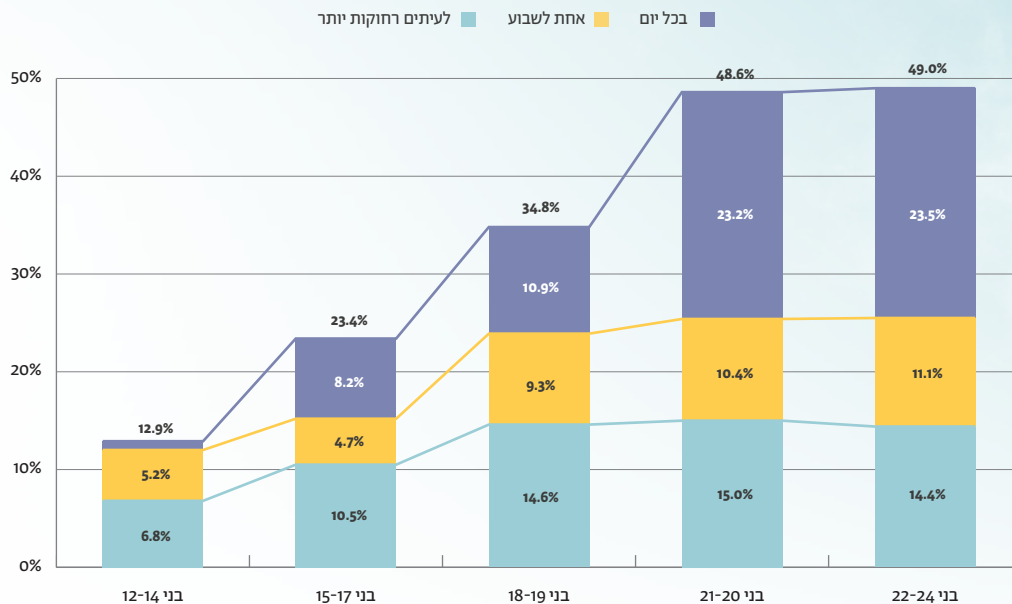

תדירות העישון בחודש האחרון - יומי, שבועי ולעיתים רחוקות

תהליך הכניסה לעולם העישון, מתחיל בחשיפה לעישון ולמוצריו, עובר דרך התנסות ראשונית במוצר עישון ולאחר מספר התנסויות מתפתחת ההתמכרות לניקוטין.

השלב האחרון בתהליך מגיע כאשר הנער/ה מעידים על עצמם כמעשנים, בתדירויות משתנות הנעות בין עישון לעיתים רחוקות, עישון אחת לשבוע ועד לעישון בכל יום. בתרשים 22 ניתן לראות את התפלגות שלושת תדירויות העישון בקרב קבוצות הגיל הצעירות.

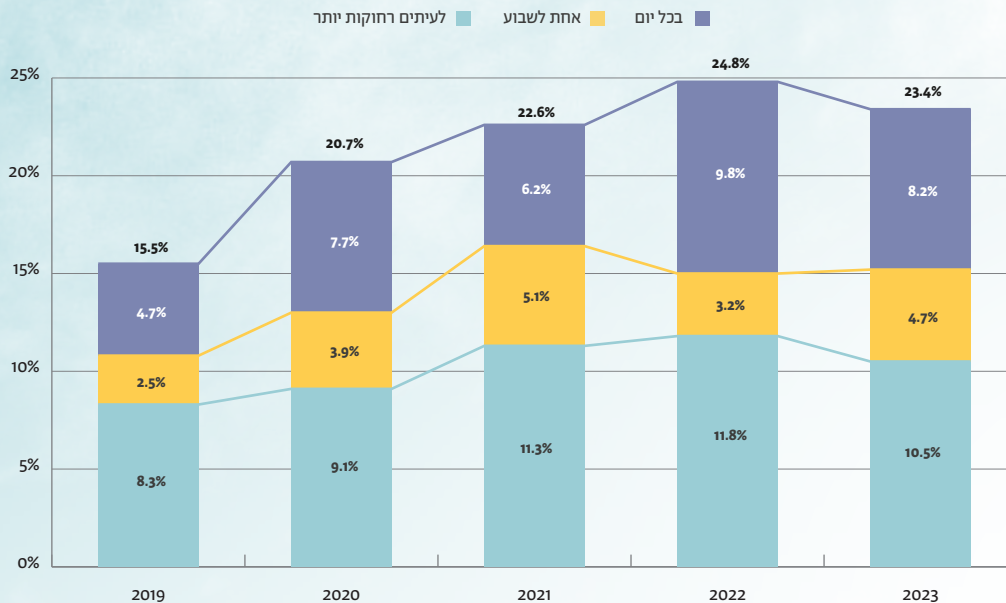
תרשים 22: תדירות עישון יומית, שבועית ולעיתים רחוקות יותר, ילדים, נוער וצעירים בני 12 עד 24, שנת 2023 (n=1,505)

בקבוצות הגיל הצעירות (12-19) תדירות העישון השכיחה ביותר הינה "עישון לעיתים רחוקות" (6.8%, 10.5% ו-14.6% בהתאמה). החל מגיל 20, מתהפכת התמונה ותדירות העישון השכיחה ביותר הינה "עישון בכל יום", עם 23.2% בקרב בני 20-21 ו-23.5% בני 22 עד 24 המעידים על עצמם כמעשנים בכל יום (ראה תרשים 22).

תדירות העישון בכל יום, המהווה אינדיקציה להתמכרות, שמתחילה כבר בגילאי 15-17 עם 8.2%, מתחזקת בגילאי 18-19 לשיעור של 10.9%, ולבסוף מכפילה את עצמה בקבוצות הגיל הבוגרות - 23.2% מעשנים יומיים בגילאי 20-21 ו-23.5% מעשנים יומיים בגילאי 22-24. תדירות העישון "אחת לשבוע", מתרחבת עם העלייה בגיל, מ-5.2% ו-4.7% בקבוצות הגיל הצעירות עד 18, ועד 11.1% בקבוצת הגיל 22-24 (ראה תרשים 22).

תרשים 23: תדירות שיעורי המעשנים היומיים, השבועיים, והמעשנים לעיתים רחוקות, בני 15-17, בשנים 2019-2023

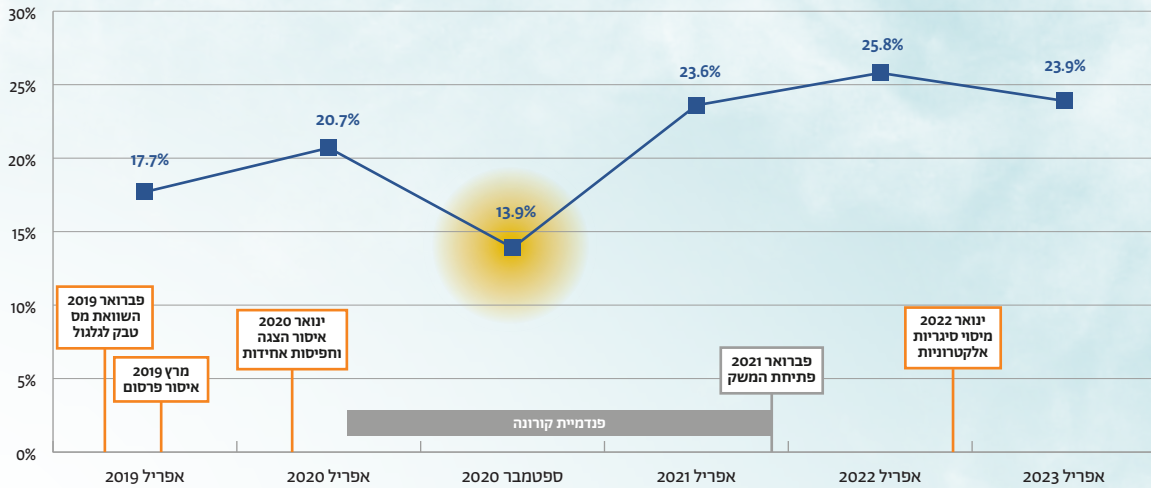
לראשונה מזה חמש שנים, נרשמת ירידה קלה בשיעור המעשנים היומיים בקרב בני 15-17 (8.2%) אל מול עלייה מתמשכת שנצפתה משנת 2019 (4.7%) ועד לשנת 2022 (9.8%) (תרשים 23). ירידה זו הביאה לפיחות באחוז המעשנים הפעילים בקרב קבוצת גיל זו, כיוון ששיעורם של המעשנים לעיתים רחוקות יותר (פעם בשבוע או לעיתים רחוקות במצורף) לא השתנה השנה ביחס לשנה שעברה (15.2% השנה ביחס ל-15.0% שנה קודמת). יחד עם זאת, יש מקום לדאגה נוכח הגידול בנתח של המעשנים אחת לשבוע (מ-3.2% בשנת 2022 ל-4.7% השנה) לעומת הירידה בשיעור המעשנים לעיתים רחוקות (מ-11.8% בשנת 2022 ל-10.5% השנה), המפסיקים (מ-2.4% בשנת 2022 ל-2.0% השנה) ואלו שרק התנסו כמה פעמים (מ-8.9% בשנת 2022 ל-9.3% השנה).¹⁰ נראה שהשיעור הגבוה של אלו שהגבירו את תדירות העישון ביחס לאלו שהפחיתו את התדירות או היו בתהליך הפסקה במצורף (תרשים 2), הביא להגברת השימוש בתדירות יותר גבוהה בקרב אלו שכבר התנסו בעישון.

שיעורי עישון בפועל

החל מ-2019 ועד ל-2022, התקיימה מגמה עקבית של עלייה בשיעורי העישון בקרב בני נוער בגילאי 15-17, מ-17.7% ב-2019 ועד ל-25.8% ב-2022 (תרשים 24). בשנת 2020, במהלך מגפת הקורונה ושלושת הסגרים שהוטלו, נצפתה ירידה משמעותית בשיעורי העישון של בני הנוער (13.9%)¹¹, אך עם פתיחת המשק וחזרת מוסדות החינוך לפעילות, כמו גם כניסת מוצר עישון חדש לשוק בדמותן של הסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות, חזרו ב-2021 ו-2022 שיעורי העישון של בני הנוער למגמת העלייה, וביתר שאת (23.6% ו-25.8% בהתאמה). השנה - 2023, ברור כי שיעורי העישון בפועל של בני נוער התייצבו על רף חדש של כ-24% (23.9%) בהשוואה לעשור הקודם בו שיעורי העישון בפועל היו קרובים ל-18% (17.7%).

10 ראה: כסלו וכסלו, 2022: עמ' 5, לוח 1; אל מול לוח 6 בד"ח זה.
 11 להסבר מפורט על מגמות העישון בתקופת מגפת הקורונה, ראה [3].

תרשים 24: שיעורי השימוש בפועל במוצרי טבק ועישון בחודש האחרון*, בני 15-17, שנים 2019-2023

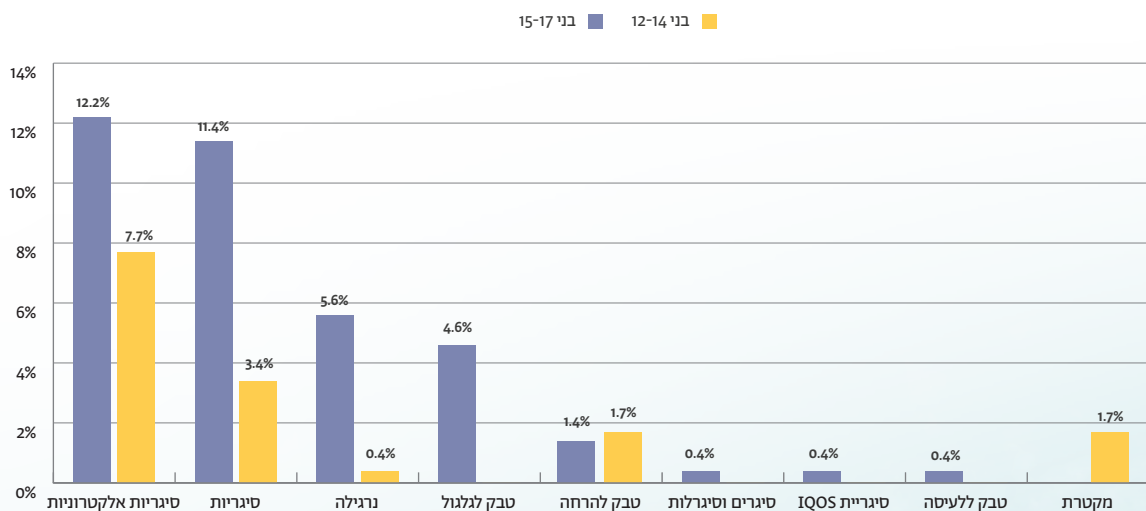
* עישון בחודש האחרון של מוצר טבק ועישון אחד לפחות.

תמהיל מוצרי העישון בשימוש חודשי

הסיגריות האלקטרוניות מובילות בקרב בני 15-17 עם שיעורי עישון בחודש האחרון של 12.2%, שיעור השימוש בסיגריות לא נופל בהרבה לעומת הסיגריות האלקטרוניות ועומד על 11.4%, בעוד הנרגילה והטבק לגלגול משתרכים מאחור עם שיעור עישון של 5.6% ו-4.6% בהתאמה (תרשים 25).

בקרב בני 12-14 בולט השימוש בשני מוצרי עישון - הסיגריות האלקטרוניות עם שיעורי עישון של 7.7% בחודש האחרון, והסיגריות עם שיעורי עישון של 3.4%.

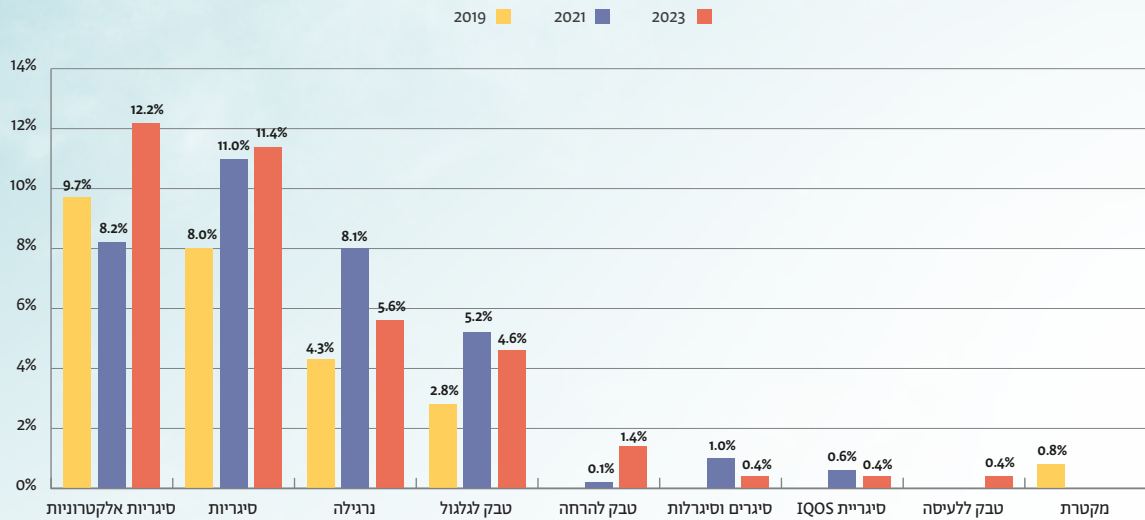
תרשים 25: שיעורי העישון בחודש האחרון בקרב ילדים ונוער לפי סוגי מוצר וקבוצות גיל, שנת 2023 (N=323)

שיעורי העישון בחודש האחרון בקרב בני 15-17 חושפים היררכיה דומה לזו שניתן היה לראות בשיעור ההתנסות (תרשים 20) עם הסיגריות האלקטרוניות בראש (12.2%) והסיגריות צמוד מאחוריה (11.4%).

מבט על חמשת השנים האחרונות מראה כי גם הסיגריות האלקטרוניות וגם הסיגריות, רשמו עלייה בשיעורי השימוש בחודש האחרון בקרב בני הנוער, הסיגריות האלקטרוניות מ-9.7% ב-2019 ל-12.2% ב-2023, והסיגריות מ-8.0% ב-2019 ל-11.4% ב-2023. הנרגילה והטבק לגלגול הראו גם הן עלייה אבל רק בין 2019 ל-2021. לאחר מכן הנרגילה חזרה לאחוזים דומים לאלה שהיו ב-2019 בעוד שהטבק לגלגול שמר על כוחו (תרשים 26).

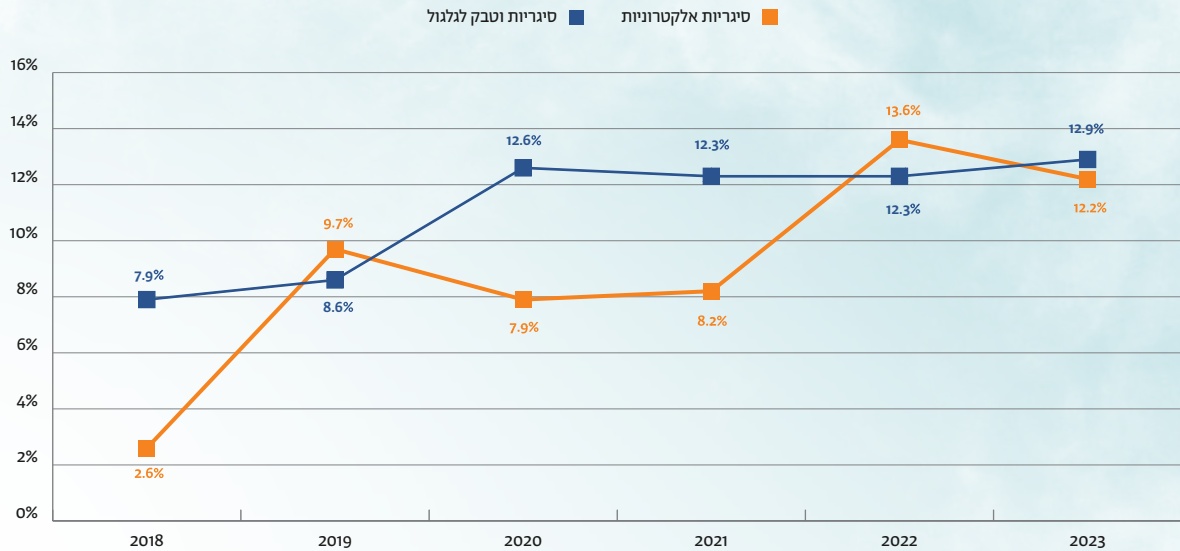
תרשים 26: התפלגות העישון בחודש האחרון לפי מוצר העישון, בני 15-17, לאורך 5 שנים, 2019-2023

מעקב אחר קו המגמה בשיעורי העישון בחודש האחרון של **סיגריות אלקטרוניות** מדגים בבירור דפוס של כניסה מהירה לשוק של מוצר עישון ולאחריו ירידה קלה בשיעורי השימוש במוצר (תרשים 27). ב-2018 היתה זו הסיגריה האלקטרונית מסוג JUUL שגרמה למעבר מ-2.6% שימוש בפועל בקרב הנוער, ל-9.7% בשנה שלאחריה (2019) ולירידה לכ-8% שימוש ב-2020, וב-2021 היתה זו הסיגריה האלקטרונית החד-פעמית שהקפיצה את שיעורי העישון של בני הנוער באמצעותה מ-8.2% ב-2021 ל-13.6% ב-2022, וירדה ל-12.2% ב-2023.

מוצרי הטבק הוותיקים (**סיגריות וטבק לגלגול**) לעומתם, מציגים מגמה מתונה ועקבית יותר הכוללת שני שלבים, השלב הראשון, בשנים 2018-2019 שבו נרשמה עליה קלה בשיעורי השימוש במוצרי הטבק הוותיקים, מ-7.9% ב-2018 ל-8.6% ב-2019, ולאחריו, שלב שני עם עלייה ב-2020 בשימוש בסיגריות וטבק לגלגול (12.6%) שנשארה יציבה, בהבדל זניח, גם השנה (12.9%).

תרשים 27: התפלגות שיעורי עישון בחודש האחרון בקרב בני 15-17, לפי קבוצות מוצרים, 2018-2023

השוואה בין שיעורי העישון בגילאי 15-17 של סיגריות וטבק לגלגול, לאלו של הסיגריות האלקטרוניות, מדגישה ביתר שאת הן את השפעת כניסת הסיגריות האלקטרוניות על התחלות העישון בקרב בני הנוער, בהיותן שער כניסה לעולם העישון, והן את החיזוק שמקבלים מוצרי העישון הוותיקים כדוגמת הסיגריות והטבק לגלגול כאופציות נוספות העומדות בפניהם ואף מתקבלות כמוצר לגיטימי לעישון בקרב הנוער.

צעדים ראשונים בעולם העישון - קבוצת הגיל 12 עד 14

בדוח זה, אנו מקדישים לראשונה פרק לקבוצת הגיל 12-14. בשנים 2022 ו-2023 שיעורי התחלות העישון בקבוצת גיל זו עברו מאחוזים בודדים - 3.4% ב-2021 ל-13.7% ב-2022 ו-7.3% ב-2023. זאת, בנוסף ל-6.4% בני 12-14 שציינו ב-2023 כי הם כבר מעשנים בתדירות כלשהי בשנה האחרונה (להרחבה ראו תרשים 28).

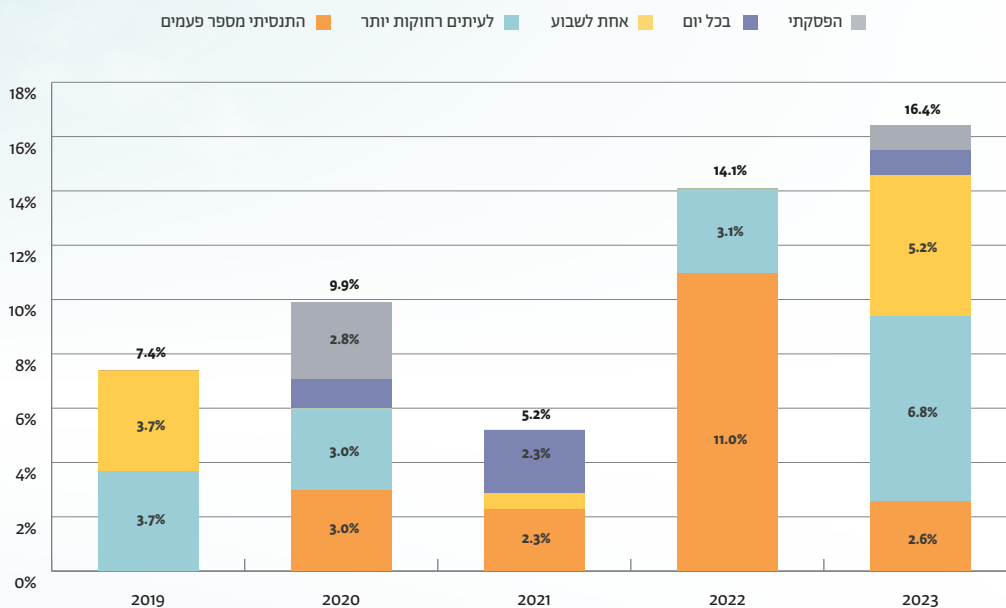
חשוב להבהיר כי באופן כללי תופעת התחלות העישון חמקמקה מכיוון שלא מדובר על נקודת זמן אחת אלא על תהליך שמתחיל בהתנסות הראשונית, ממשיך להתנסויות חוזרות ומסתיים בהתמכרות. במקרה של גילאי 12-14 המצב הוא עוד יותר מורכב בשל היכולת המוגבלת שלהם להגדרה עצמית ברורה באופן כללי ועל אחת כמה וכמה מול עולם העישון שנתפס אצלם וסביבם כשילוי ולא מקובל. על אף הקושי המובנה החלטנו כן להתבונן על הגילאים הללו מכיוון שאי אפשר להתווכח עם העובדה שהם צורכים מוצרי טבק וניקוטין ולמרות הקושי בהגדרה עצמית מבחינה פיזית הם מתמכרים וסובלים מההשלכות כמו כל שכבת גיל אחרת ואף יותר, בדיוק בגלל הגיל הצעיר והשלב ההתפתחותי בו הם נמצאים.

התנסות בעישון

תרשים 28 מציג את כל השלבים מרגע המגע הראשוני עם מוצרי העישון - החל מהתנסויות בודדות, דרך התנסויות חוזרות בתדירויות שונות, ועד להפסקת העישון. למעשה יש כאן ייצוג מלא לשער הכניסה לעולם העישון, כולל אלו שבחרו שלא להמשיך להתנסות ולעשן. (אלו השיעורים המופיעים מעל לכל עמודה).

בחמש השנים האחרונות, מ-2019 ועד 2023, שיעורי ההתנסות בקרב בני 12-14 הכפילו את עצמם מ-7.4% שלכל הפחות התנסו בעישון ב-2019 ל-16.4% ב-2023. הירידה בהיקפי ההתנסות בשנת 2021 ניתנת להסבר הן על ידי הפסקת שיווקה של הסיגריה האלקטרונית המובילה באותה התקופה (JUUL) בישראל ב-2020 והן על ידי מגפת הקורונה שהביאה לריחוק חברתי ובעקבותיו הפחתת הלחץ החברתי, כמו גם השגחה מוגברת של הורים עקב הסגרים, שהינם גורם בעל השפעה מהותית בקבוצת גיל זו [41]. בשנת 2022 ישנה קפיצה משמעותית בשיעור ההתנסויות הבודדות (11.0%), אותה ניתן לזקוף לכניסתה של הסיגריה האלקטרונית החד-פעמית לשוק הישראלי ב-2021, והחשיפה הגבוהה של המוצר במרחב הציבורי וההדבקה החברתית שנוצרה כתוצאה מכך.

תרשים 28: התפלגות שיעורי התנסות, מעשנים לעיתים רחוקות, אחת לשבוע ובכל יום, ואלו שהפסיקו*, בני 12-14, 2019-2023

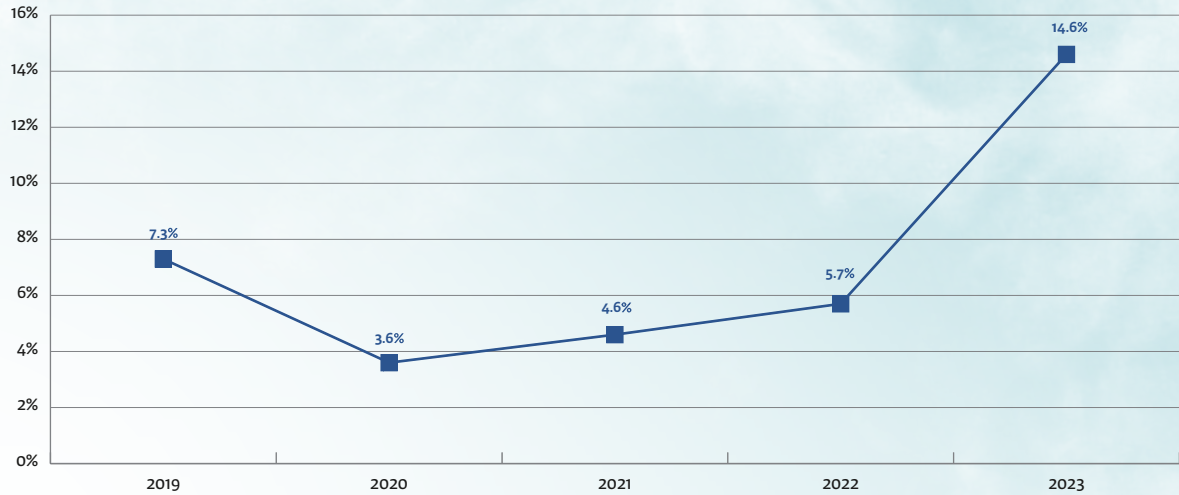

* בהגדרה 'הפסקתי' בקבוצת הגיל 12-14, אין הכוונה בהכרח לגמילה מהתמכרות לניקוטין ועישון, כפי שהיא מוכרת בקרב המבוגרים, כי אם הפסקה בהתנסויות בעישון.

תדירות העישון בחודש האחרון

מדד נוסף דרכו ניתן לקבל תמונה על מצב העישון הינו באמצעות השאלה 'האם עישנת בחודש האחרון'. שאלה זו פוטרת את בני 12-14 מהדרישה המתאגרת להגדיר את עצמם כמעשנים קבועים ובמקום זה מאפשרת להם להתייחס לנקודה אחת בזמן. באפריל 2020, עם הכניסה לסגר הראשון בעקבות מגפת הקורונה, נרשמה ירידה שהובילה לשיעורי השימוש בפועל הנמוכים ביותר ב-5 השנים האחרונות (3.6%), ולאחריה עלייה הדרגתית במהלך 2021 (4.6%) ו-2022 (5.7%). בשנת 2023 שיעורי השימוש במוצר עישון כלשהו בחודש האחרון בקרב בני 12-14 מאמירים ל-14.6%, פי 2 מהשיעורים שנמדדו ב-2019 (7.3%) בשיא הקמפיין של JUUL (תרשים 29).

תרשים 29: שיעורי השימוש בפועל במוצרי טבק ועישון בחודש האחרון*, בני 12-14, שנים 2019-2023

* עישון בחודש האחרון של מוצר טבק ועישון אחד לפחות.

לסיכום, תופעת העישון בקרב בני 12-14 קשה לניתוח לאורך זמן נוכח שיעור המעשנים הנמוך והיעדר עקביות בשיעורי ההתנסות והעישון. יחד עם זאת, ניתן לומר בוודאות כי בשל הקפיצה האחרונה בשיעורי ההתנסות והעישון יתאפשר בעתיד להבין באופן יותר מלא את אופי העישון של קבוצת גיל זו.

השנה בגילאי 12-14, בדומה לשנת 2019, אנו עדים לשיעור משתמשים בפועל גבוה ותואם לשיעור כלל המתנסים. כלומר שכל מי שהתנסה המשיך מעבר להתנסות אקראית עד להגדרה עצמית של מעשן. לעומת זאת בשנים 2020-2022, אחוז גבוה מאלו שהתנסו לא היו מעשנים בפועל (ראו בהשוואה תרשים 28 אל מול תרשים 29). הסיבה לכך כנראה טמונה בכניסתה של JUUL לישראל ב-2018 וכניסתה של הסיגריות האלקטרוניות החד-פעמית ב-2023.

בשל תלותם הגבוהה בהוריהם, קבוצת הגיל 12-14 מושפעת מאוד ממשתנים חיצוניים ורגישה למגבלות ביכולתם לעשן. לכן, בגילאים אלו ישנה הזדמנות ויכולת השפעה משמעותית יותר בקרב ההורים אל מול ילדיהם, ומכאן חשיבות מודעות ההורים לתפקידם ומעורבותם למניעת התחלת עישון אצל ילדיהם.

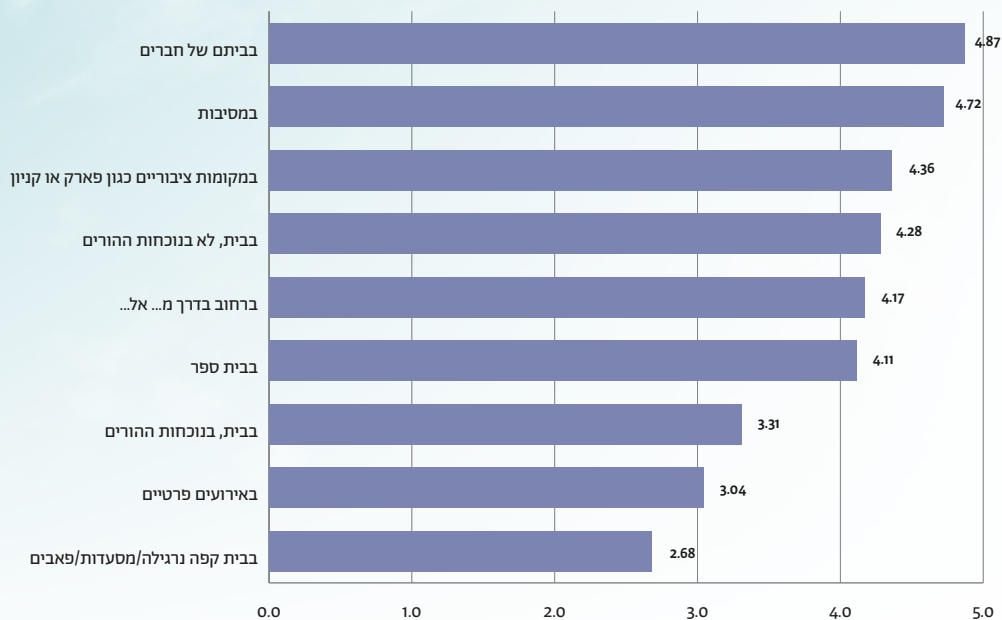

מאפייני העישון והשיח על התופעה - מנקודות מבטם של ילדים, נוער והורים

מאפייני עישון ומגדר בקרב בני 15-17

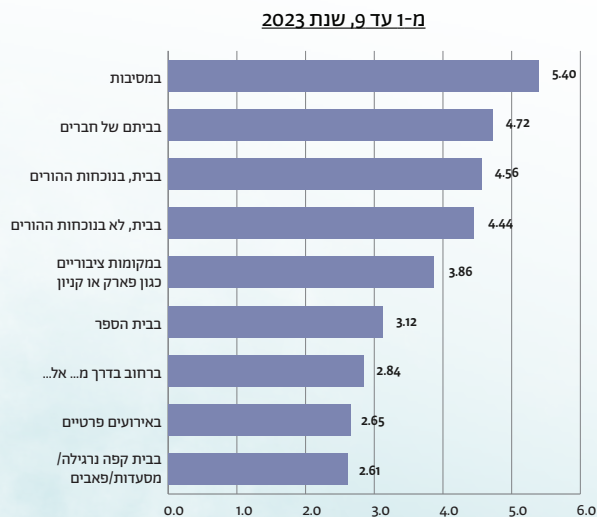
לאור התרחבות תופעת העישון בקרב בני הנוער, עם למעלה משליש מבני הנוער שהתנסו בעישון בשנה האחרונה, ורבע מבני 15-17 שעישנו בחודש האחרון מוצר עישון כלשהו, רצינו לבדוק היכן בני הנוער מעשנים. **שלושת המקומות המובילים היו בבתים של חברים, במסיבות ובמקומות ציבוריים כגון פארק או קניון.** המקומות בהם יש עין צופה של דמויות סמכות בחייהם כדוגמת בית הספר והבית בנוכחות ההורים הופיעו הרחק בתחתית הדירוג (תרשים 30).

תרשים 30: דירוג המקומות בהם בני 15-17 מעשנים, מ-1 עד 9, שנת 2023 (n=86)

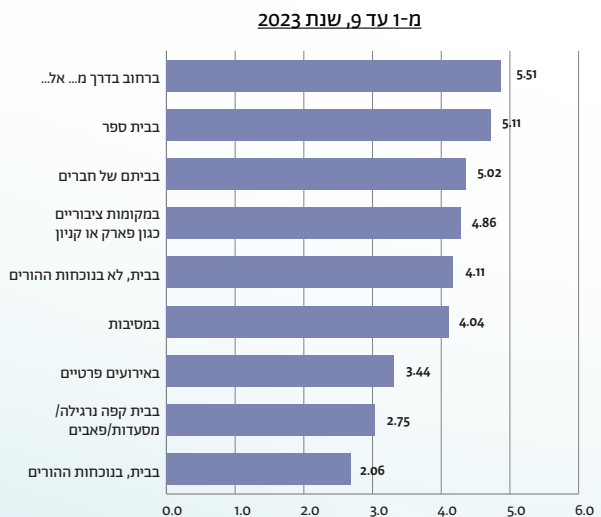

מנתונים קודמים מצאנו כי 41.6% מהבנים התנסו בעישון, מתוכם 28.5% מעשנים בפועל כיום, ו-27.3% מהבנות התנסו בעישון, מתוכם 18.0% מעשנות בפועל כיום. בתרשימים 31 ו-32 ניתן לראות כיצד מתפצלות תשובותיהם לגבי המקומות בהם יעשנו.

תרשים 32: דירוג המקומות בהם בנות בגיל 15-17 מעשנות, מ-1 עד 9, שנת 2023

תרשים 31: דירוג המקומות בהם בנים בגיל 15-17 מעשנים, מ-1 עד 9, שנת 2023

אצל הבנים שלושה מתוך ארבעת המקומות הראשונים הם מקומות פומביים בעוד שהבית הפרטי נמצא במקום האחרון אצל הבנות לעומת זאת ארבעת המקומות הראשונים הם מקומות סגורים, רחוקים מעינים של זרים.

הגורם העיקרי שמביא את בני הנוער והצעירים להתנסות בעישון הוא קודם כל סביבתם החברתית [23, 42]. בראשית 2022 ערכה חברת Teenk בשיתוף עם המיזם למיגור העישון קבוצות מיקוד עם נערים ונערות מכל הארץ. על פי עדותם של בני הנוער במסגרת קבוצות מיקוד, אחת הדרכים להיחשף היא מעגל התנסות במפגשים חברתיים, לדוגמה: במהלך מסיבה קבוצה של נערים ונערות מתיישבים בחדר צדדי במעגל, ומעבירים ביניהם סיגריה אלקטרונית וכל אחד מהם לוקח נשיפה (פאף) בתורו. מיותר לציין שבדרך זו בני הנוער נחשפים לעישון הן באמצעות עישון פעיל והן בדרך של עישון סביל של האדים שמתפזרים בחדר.

התייחסות הורים לעישון ילדיהם

ניסינו להבין מגילאי 17-12 מה תהיה לדעתם תגובת ההורים שלהם במידה ויראו אותם מעשנים. כמחצית מבני הנוער ציינו כי הוריהם יופתעו (46.6%), מכיוון שאינם יודעים שהם כבר התנסו בעישון, מתוכם 14.6% יודעים שהוריהם לא ישמחו לגלות זאת (הסתבכתי BIG TIME). לעומתם, 13.5% מהנשאלים ציינו כי סיפרו להוריהם, ו-8.4% מהם אף מעשנים בסביבת ההורים. 22.5% מהנשאלים יודעים שיוצבו להם תנאים מסוימים כמו לא לעשן ליד ההורים (13.5%) או הגבלת היקף העישון באמצעות רכישה מבוקרת של מוצרי העישון על ידי ההורים (9.0%), ואילו 5.1% מניחים שהוריהם לא יעשו כלום כאשר יודא להם שהם מעשנים, כי בסופו של דבר זו החלטה של הנער/ה (לוח 8).

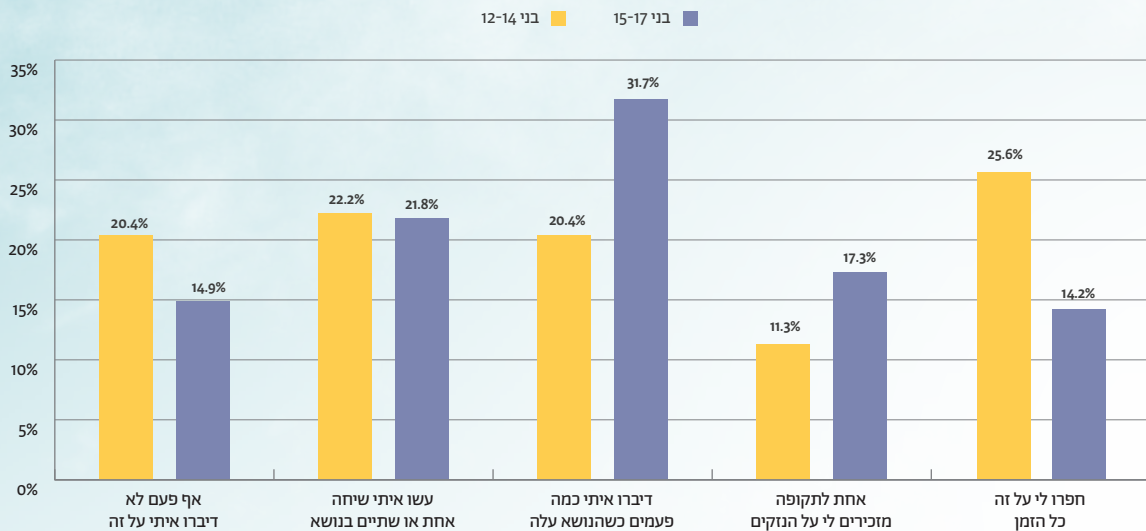
לוח 8: תגובת ההורים במידה ויראו את הנער/ה מעשן/ת, בני 12-17, שנת 2023 (n=146)

תגובות אפשריות בקרב ההורים למראה ילדם מעשן/ת	בני 12-17
יופתעו, כי הם לא יודעים שניסיתי	32.0%
הסתבכתי BIG TIME	14.6%
לא יופתעו, כי סיפרתי להם	13.5%
הם זורמים, אבל אל תעשן/ני לידנו	13.5%
מבחינתם, העיקר שאני אעשן בצורה מבוקרת, והם יקנו עבורי	9.0%
הם זורמים ואני גם מעשן/ת לידם	8.4%
לא יעשו כלום, כי הם יודעים שלא משנה מה הם יגידו, בסוף אני אעשה מה שאני רוצה	5.1%
אחר	3.9%

מעודד לראות כי בקרב 85% מבני 15-17 ו-79.5% מבני 12-14 התנהלה לפחות שיחה אחת או שתיים בין ההורים והילדים לגבי סכנות העישון, ועל פי רוב הרבה יותר מכך (תרשים 33).

תרשים 33: האם דיברו איתך בבית על סכנות העישון? לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=314)

לאור העלייה בהתנסות ובשימוש בסיגריות אלקטרוניות בקרב הילדים והנוער, כדאי לוודא כי השיחות בבית בנושא עישון יתייחסו הן למוצרי העישון הוותיקים כדוגמת הסיגריות, הטבק לגלגול והנרגילות, והן לסיגריות האלקטרוניות ונזקיהם.

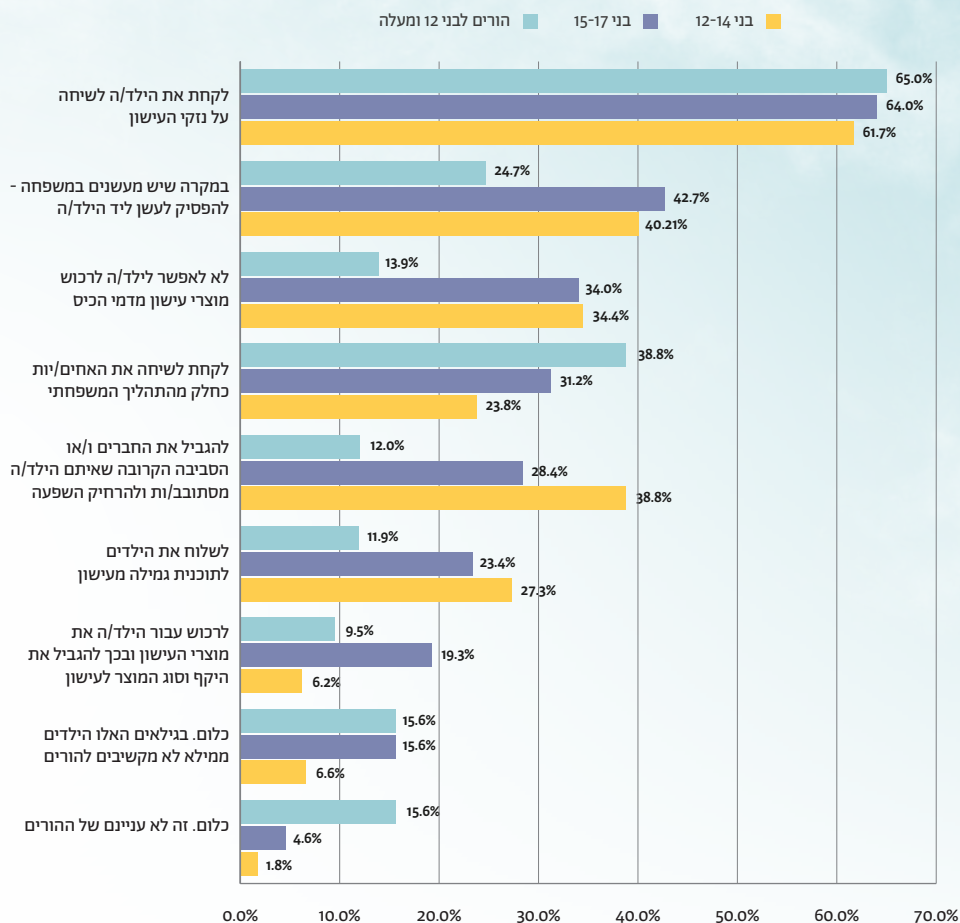
לגבי דרכי הפעולה, במידה והילד/ה מעשן/ת, ישנה תמימות דעים בקרב הנוער וההורים (למעלה מ-62%) לגבי חשיבותה של שיחה על נזקי העישון, אך בעוד שההורים בחרו במקום השני (38.8%) לקחת לשיחה גם את האחים/אחיות כחלק מהתהליך המשפחתי, הילדים והנוער מצביים ומצפים לצעדים מעשיים וקונקרטיים מצד ההורים כדוגמת הפסקת עישון של בני משפחה ליד הילדים, (כ-40%), ואיסור רכישת מוצרי העישון באמצעות דמי הכיס (34%) (תרשים 34).

הבדל נוסף שניתן להבחין בו נוצר בין שתי קבוצות הגיל הצעירות - הילדים (12-14) ובני הנוער (15-17), שחלקו ניתן להסבר בעומק הכניסה לעולם העישון. בעוד שהילדים בגילאי 12-14 מבקשים לאחר שיחה והפסקת עישון בקרבם, להגביל את החברים ו/או הסביבה הקרובה שאיתם הם מסתובבים בכדי להרחיק השפעה (38.8%), כרבע מבני הנוער בגילאי התיכון מציעים לשלוח לתוכנית גמילה מעישון, וכ-20% מהם מציעים לרכוש עבור הילד/ה את מוצרי העישון ובכך להקביל את היקף וסוג המוצר לעישון. שני צעדים אלו, שעוסקים במצב שבו הנער/ה כבר מעשן, זכו לדירוג יחסית נמוך מצד ההורים - 11.9% ו-9.5% בהתאמה.

הן הילדים והן בני הנוער, דירגו במקום האחרון חוסר התערבות של ההורים (1.8% ו-4.6% בהתאמה). ניתן להבין מכך שהם בהחלט מצפים מההורים לנקוט עמדה ולסייע להם בהתמודדות עם העישון. יחד עם זאת אין זה מפתיע ש-15.6% מבני 15-17 (שיא גיל הנעורים) כן בחרו באפשרות שממליצה להורים 'לא לעשות כלום בעניין כי הילדים לא מקשיבים', בחירה הרבה פחות שכיחה אצל בני 12-14 (6.6%). הורים לעומתם, דירגו במקום החמישי והשישי (מתוך 9 היגדים) את האפשרויות שהמליצו על חוסר בהתערבות (15.6%) - 'זה לא עניינם של ההורים', ו-'בגילאים אלו הילדים ממילא לא מקשיבים להורים'.

תרשים 34: המלצות להורים כיצד לפעול במקרה וילדם מעשן, קבוצות גיל 12-14 ו-15-17

ובקרב הורים לבני 12 ומעלה, שנת 2023 (n=1,211)

נוכח ההשפעה החברתית החזקה בגיל ההתבגרות, וההדבקה החברתית שמביאה להרחבת מעגל העישון בקרב מתבגרים, יש חשיבות ותפקיד להורים בהעברת המסרים כנגד התנסות במוצר המכיל ניקוטין בטרם נכנסו ילדיהם לגיל ההתבגרות (לפני גיל 10). מדובר בחלון הזדמנויות טרם התחלת ההשפעות החברתיות המאוד חזקות מסביבת החברים. עוצמת ההשפעות החברתיות בגיל ההתבגרות היא עצומה, וגורמת להתנהגות לא רציונלית של התנסות בעישון גם אם המתבגר מודע לסיכונים אך גם ליתרונות של השתלבות חברתית בקרב בני גילו שלומדים איתו במסגרת המוסד החינוכי של הנערים והנערות [43]. לא בכדי, מציינים בני 12-14 את רצונם בסיוע ההורים בהגבלת הסביבה החברתית והשפעותיה עליהם (תרשים 34).

מאפייני העישון בקרב בני 22 ומעלה

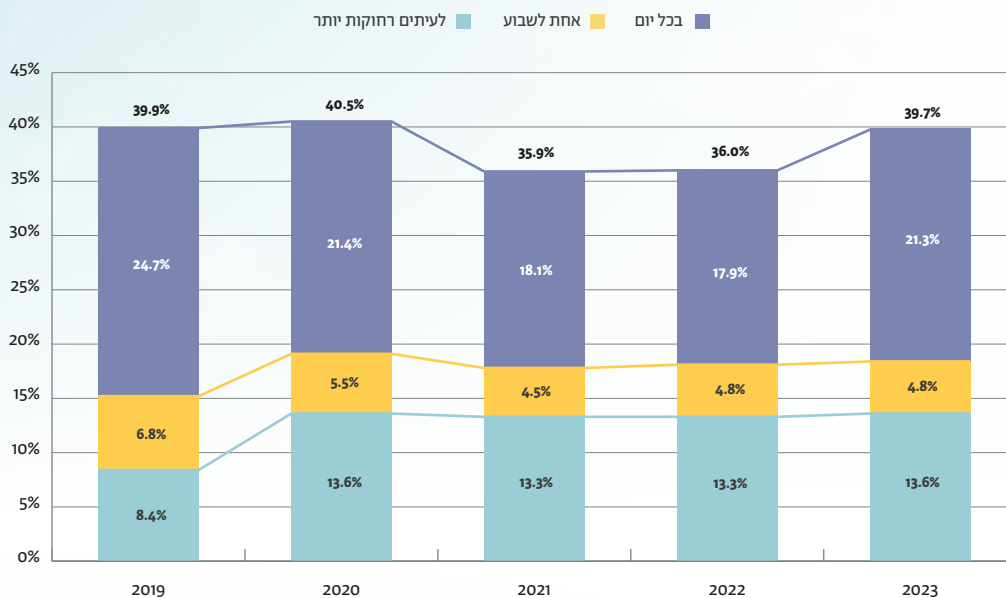
שינויים בהיקף העישון

מדד שיעורי העישון בקרב האוכלוסייה הבגירה מורכב מ-3 תדירויות עישון - עישון יומי, עישון אחת לשבוע ועישון לעיתים רחוקות יותר [44].

- **שיעור המעשנים היומיים** בקרב ממוצע גילאי 22 ומעלה עולה ומגיע ל-21.3%, בדומה לשיעורי העישון שנרשמו בשנת 2020, זאת לאחר שנצפתה ירידה בשיעורי העישון היומי מ-24.7% בשנת 2019 ועד 17.9% ב-2022.
- **שיעור המעשנים אחת לשבוע** מתייצב בארבע השנים האחרונות סביב 5%, וזאת בירידה אל מול 6.8% שנמדדו בשנת 2019.
- **שיעור המעשנים לעיתים רחוקות** נמצא גם הוא במגמת התייצבות בארבע השנים האחרונות סביב 13.5%.

תרשים 35: התפלגות שיעורי המעשנים (יומי, שבועי ולעיתים רחוקות), ממוצע בני 22 ומעלה

בחברה היהודית, שנים 2019-2023

העלייה בשיעורי העישון היומי בשנת 2023, לאחר ירידה רציפה בשיעורי העישון היומי מ-2019 ועד 2022 (תרשים 35), נובעת משני תהליכים מנוגדים. תהליך אחד הביא לירידה בשיעורי העישון כתגובה לשרשרת של צעדי רגולציה בין 2019-2020 ביניהם השוואת המס על הטבק לגלגול למס על הסיגריות [45], הגבלות על פרסום, חובת חפיסות אחידות ואזהרות מוגדלות ואיסור הצגת מוצרי העישון בחנויות [46]¹², ותהליך נוסף שהחל ב-2021 עם כניסתן של הסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות שהביאו לעלייה בצריכת הסיגריות האלקטרוניות בכלל¹³ ובסופו של דבר לעלייה בשיעורי העישון היומי בקרב בני 22 ומעלה.

נתוני שנת 2023 מעידים בבירור כי השינויים בשיעורי העישון באים לידי ביטוי בעיקר כתוצאה משינוי בשיעור המעשנים היומיים (גידול של 19% ביחס לאשתקד), בעוד ששיעורי המעשנים פעם בשבוע ולעיתים רחוקות יותר במצורף כמעט ולא השתנו בשלוש שנים האחרונות (עליה של 1.7% בין שנה לשנה בשנים 2021 ל-2023, מידי שנה).

12 על האפקטיביות של צעדים אלו ראה [47, 48].
 13 ראה להשוואה, ממצאים דומים בארה"ב [49].

במהלך שנת 2019 שיעור המעשנים היומיים ירד ב-13.4% בעוד ששיעור המעשנים לעיתים רחוקות עלה ב-61.9%, והביא לשכיחות יציבה של 13.3%-13.6% של המעשנים לעיתים רחוקות החל משנת 2020 ואילך. שיעור המעשנים היומיים לעומת זאת, שנראה כי התייצב בשנת 2022, המחיש השנה את מידת הארעיות של נתוני 2021-2022. שיעורי העישון היומי השנה חזרו להיקפים של שנת 2020 (תרשים 35).

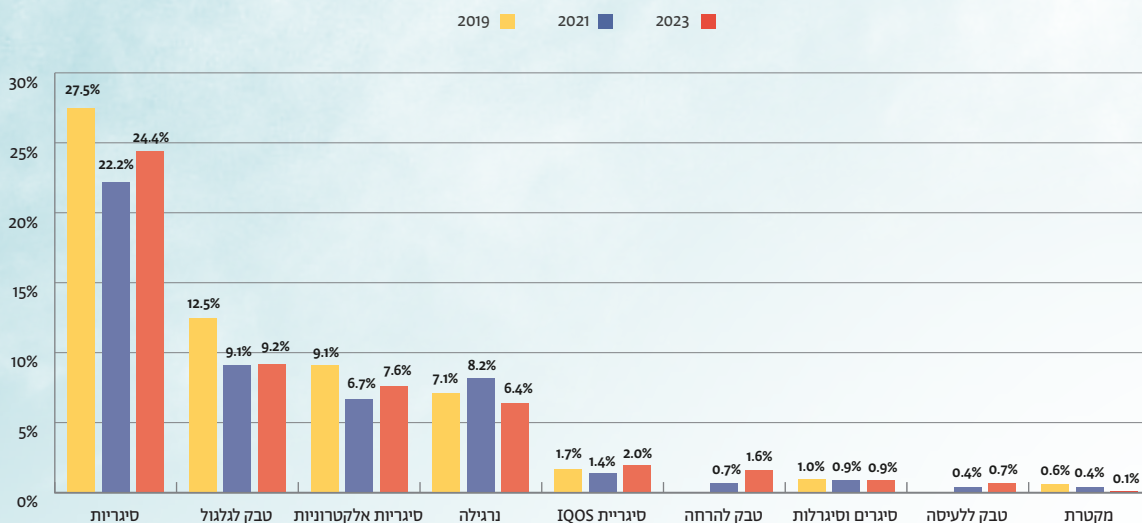
במקביל לירידה באחוז המעשנים לשעבר מ-12.3% ב-2022 [2] ל-10.6% ב-2023 (לוח 1), 4% מהמעשנים היומיים הינם מבוגרים שחזרו לעשן, בעוד שבקרב אלו שמעשנים לעיתים רחוקות שיעור החוזרים לעשן (1.9%) כמעט זהה לאלו שמפסיקים כעת (1.7%) ולמעשה קבוצה אחת מקזזת את השנייה. מכאן שניתן להסיק שהעלייה בשיעורי העישון היומי ב-2023 הינה תולדה של הירידה בשיעורי הפסקת העישון. העלייה בשיעורי העישון היומי נלקחת בעיקרה על חשבון הירידה במעשנים לשעבר, ולא על ידי הצטרפות של מעשנים חדשים, או מעבר מעישון שבועי ולעיתים רחוקות, לעישון יומי.

שינויים בתמהיל מוצרי העישון

בחינת תמהיל מוצרי הטבק והניקוטין בהם נעשה שימוש בקרב בני 22 ומעלה בחמש השנים האחרונות (2019-2023), מעידה על מספר מגמות. (תרשים 36)

- **סיגריות** הינן מוצר העישון המוביל, ורושמות מגמת החלשות לא עקבית מ-27.5% משתמשים בשנת 2019, ל-24.4% משתמשים בשנת 2023.
- **הטבק לגלגול** מתייצב בשלוש השנים האחרונות על כ-9% משתמשים, לאחר ירידה מ-12.5% משתמשים בשנת 2019, עם כניסתו לתוקף של צו המיסוי המשווה את המס על הטבק לגלגול למס על הסיגריות בחפיסה. יחד עם זאת, שיעורים אלו עדיין גבוהים משמעותית ביחס להיקף השימוש במוצר עישון מסוג זה טרם יצירת הפער במיסוי לטובת הטבק לגלגול (התקופה שקדמה לשנת 2013).
- אחוזי השימוש ב**סיגריות אלקטרוניות** בשנת 2023 נמצאים בירידה לא עקבית מ-9.1% משתמשים בשנת 2019, ל-7.6% משתמשים בשנת 2023, כהמשך ליציאת JUUL מהשוק בישראל, ללא מותג אלטרנטיבי מוביל שיקדם את השימוש במוצר בקרב המבוגרים. הסיגריות האלקטרוניות החד-פעמיות לא מהוות משיכה עבור המבוגרים, ולכן כניסתן לשוק פחות משפיעה על אוכלוסייה זו, אל מול גילאי 24 ומטה.
- אחוזי השימוש ב**נרגילה** בשנת 2023 ביחס ל-2019 מראים יציבות על 6.4% לעומת 7.1% בשנת 2019, לאחר ירידה משיעורי שימוש של 8.2% שנמדדו בשנת 2021.
- **סיגריות ה-IQOS, הטבק להרחה, הסיגרים והסיגרלות, הטבק ללעיסה והמקטרת** נמצאו כולם בשיעורי שימוש של 2.0% ומטה. נתון זה ממשיך את מגמת השיעורים הנמוכים בשימוש במוצרים אלו בשנים האחרונות.

תרשים 36: שיעורי העישון בחודש האחרון בקרב בני 22 ומעלה, לפי סוגי מוצר ב-5 השנים האחרונות, 2019-2023

שיעורי העישון של הסיגריות במדד השימוש בחודש האחרון נמצאים במגמת עלייה אחרי שבשנת 2021 נראה היה כי עלינו על דרך המלך, ושיעורים אלו נצפו יורדים בהתמדה. הסיגריה אלקטרונית אף היא מראה עלייה מתונה ביחס לשנת 2021, וזאת לאחר השפעת כניסת הסיגריה האלקטרונית החד-פעמית שהגיעה לשיא בשנת 2022, ועתה מראה ירידה משמעותית בשימוש בעיקר בגילאי 35-49 (תרשים 4). השינויים הללו קטנים מאוד ולא מובהקים, מה שדווקא מעיד יותר מכול על מידת היציבות של שיעורי השימוש בכל מוצר. מעמדה הבלתי מעורער של הסיגריה כמוצר המוביל בקרב המבוגרים, נשאר יציב ביחס לכל מוצר אחר (24.4%), כאשר הסיגריה האלקטרונית רחוקה מאוד מלתפוס את מקומה (7.6%) בקרב המבוגרים (תרשים 36).

הרצון והקושי להפסיק לעשן, אל מול "הפסקתי לתפסתי" כפתרון אפיסטמולוגי

מחקרים מראים כי כ-70% מהמעשנים מעוניינים להפסיק לעשן [50], אולם נתוני הסקר מעידים על טשטוש הגבולות בתפיסה העצמית של המושג "הפסקת עישון". מסתבר שעבור המשיבים גם הפחתה משמעותית של השימוש במוצר העישון, נחשבת בפי רבים להפסקת עישון.

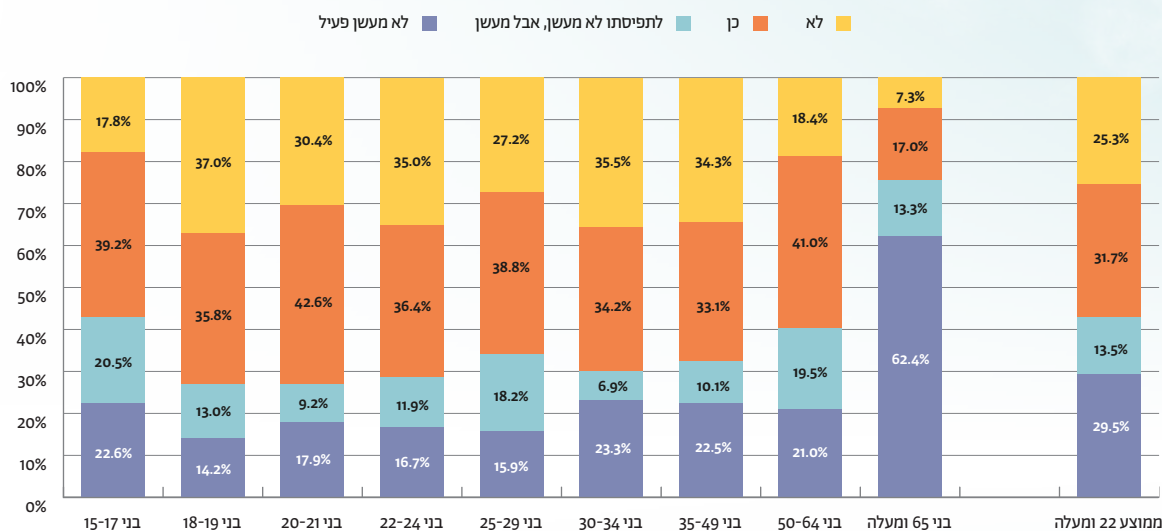
בכל הסקרים השנתיים שערכנו נשאלו המעשנים את השאלה הקלאסית "האם את/ה מעוניין/ת להפסיק לעשן/לאדות?", כאשר התשובה האפשרית הייתה בינארית ("כן" או "לא"). הממצאים בשנים קודמות לא היו שונים בהרבה מהידוע במחקר, והראו על שיעור של 60%-70% משיבים מקרב המעשנים המעוניינים להפסיק לעשן. בראשית 2021 ביצעה חברת נאס מחקר מקביל בקרב החברה הערבית, וצוות המחקר הוסיף תשובה אפשרית נוספת "לא מעשן/כבר הפסקתי" [51]. השנה כללנו אותה גם בסקר הנוכחי וממצאיה חשפו תמונה הרבה יותר ברורה ומורכבת לגבי אחוז המעשנים לשעבר שהצליחו לצאת ממעגל העישון (פחות מ-10%).

מבין המעשנים בתדירות כלשהי (יומי, אחת לשבוע ולעיתים רחוקות), 17.2% מהמשיבים ראו עצמם ככאלו שהפסיקו לעשן, אבל בו זמנית העידו כי עישנו בחודש האחרון או לעיתים רחוקות יותר. למעשה בפועל הם לא יצאו ממעגל העישון, אלא נשארו בו בעצמות נמוכה (תרשים 37).

נראה שמדובר בתופעה רבת שנים של מעשנים שמפחיתים כמויות במטרה להפסיק אבל לא מצליחים, או מפסיקים לתקופה קצרה ואז שוב נשברים וחוזרים להרגל בתדירות נמוכה (פעם ב...). אחרי עוד כמה ניסיונות ישנה הכרה בקושי שבגמילה, המוטיבציה יורדת ואז המעשנים אומרים לעולם שהם הפסיקו, כשלמעשה יש כאן סוג של השלמה עם המצב. במסגרת הסקר, נמצא כי משיבים רבים מבין אלו שהפסיקו לתפסתם, העידו שעישנו בחודש האחרון מוצר אחר/שונה מהמוצר העיקרי שנהגו לצרוך, במקביל להורדת היקף העישון שלהם לעישון אקראי תוך שהם מגדירים את עצמם כלא מעשנים. עבורם צומת ה-T מאוד ברורה, או להמשיך עם המוצר שהם מעשנים או להפסיק את השימוש במוצר העיקרי ואת התדירות הקודמת (גם אם מדובר ב-"הפסקה לתפסתם").

אנו רואים שיעורים גבוהים של "הפסקתי לתפסתי" גם בקרב בני הנוער (גילאי 15-17), אולם ניתן לייחס זאת לתדירות הנמוכה שבה הם מעשנים (שבועית או לעיתים רחוקות) ולתפסתם מיהו מעשן - אדם המעשן בתדירות יומית, למולם - שטרם הגיעו לכך ("מעשן מכור הוא מי שיונק כל הזמן" כפי שנאמר במסגרת קבוצות מיקוד שנערכו עם בני נוער¹⁴). בגילאים אלו הנוער טרם הגיע לתדירות שבעיניו תגדיר אותו כמעשן בעוד שהמבוגרים הורידו את תדירות העישון שלהם מתחת לסף שבו יגדירו את עצמם כמעשנים.

תרשים 37: הרצון להפסיק לעשן לפי קבוצות גיל, שנת 2023 (n=1,100)

* מבין המעשנים הפעילים (יומי, פעם בשבוע, לעיתים רחוקות והפסיקו לעשן)

** אלו אשר הגדירו עצמם בתחילה כי הפסיקו לעשן לא נדרשו לענות על שאלה זו, אך נוספו לחישוב תחת ההגדרה של "לא מעשן פעיל"

שיעור העוברים תהליך הפסקת עישון בשנה האחרונה מגיע ל-8.7% בגילאי 18-19 ולשיא של 10.8% בגילאי 20-21 (תרשים 2) השוואת הנתונים בסקרים שנערכו במסגרת מחקר זה בחמש השנים האחרונות מראה כי למעט שנת 2022 שהייתה חריגה, אלו שיעורים יציבים לאורך השנים (בין 6.5% ל-9% בגילאי 18-19 ובין 7.3% ל-11.1% בגילאי 20-21). קבוצות הגיל הללו קשורות לתקופת השירות הצבאי/לאומי ומתאפיינות בין היתר בשיעורים גבוהים של גמילה. ייתכן ומעברי המסגרות תורמים לכך (ראו הרחבה בעמ' 20). תופעה דומה נצפתה השנה גם בגילאי 25-29 עם שיעור מפסיקים גבוה יחסית של 9.9%. בהוצאת נתוני 2022 החרגה ניתן לראות מגמת עלייה עקבית עם 5.2% ב-2019, 6.9% ב-2020, 8.8% ב-2021 ו-9.9% בשנה האחרונה.

בגילאים המבוגרים בני ה-50 עד 64, כאשר מתחילה ההתמודדות עם השפעות העישון על הבריאות, שיעורי המפסיקים לעשן בשנה האחרונה נמוכים מאוד (4.0%). נתון זה גבוה יחסית לנתוני שנים קודמות, שלמעט נתוני 2020, יורדים מתחת ל-3%. בנוסף, קבוצת גיל זו מתאפיינת בשיעור גבוה (19.5%) של מעשנים שחזרו לעשן לעיתים רחוקות ולא רואים את עצמם כמעשנים (תרשים 37), כיוון שביחס להיקף העישון שלהם קודם להפסקת העישון, מבחינתם, העישון המזדמן בטל בשישים. בניגוד לצורך המתגבר בגמילה מעישון ככל שעולה הגיל, ההסתברות לצאת ממעגל העישון קטנה ככל שעוברות השנים. נוכח נתונים אלו, ניתן להבין כי סיכויי אלו שינסו להפסיק לעשן בגיל צעיר יותר (בני 18-24) גבוהים יותר, ויבטיחו שנות חיים בריאות רבות יותר, להם ולבני משפחתם¹⁵.

סיכום

דוח זה עוסק במספר היבטים של תופעת העישון, כפי שהשתקפו בנתוני 2023, וניכרים בשינויים בשיעורי העישון בשנה זו (תרשים 38).

הסביבה החברתית בחטיבת הביניים מעשנת

תלמידי חטיבות הביניים הם לא רק מתנסים לראשונה בעישון אלא גם מעשנים. התלמידים העולים מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים כבר נחשפו למוצרי העישון, ומתחילים להעמיק את השימוש בהם מעבר להתנסות האקראית. כתוצאה מכך שיעור המתנסים והמעשנים בפועל בקרב תלמידי חטיבת הביניים (12-14) עלה משמעותית בשנה האחרונה. ניתן לשער כי התערבות מוקדמת מאוד (לפני גיל 10) של מערכת החינוך וההורים למען הגברת המודעות לנזקים ההרסניים של צריכת מוצרי טבק וניקוטין תקנה לילדים את הכלים והכוח להתנגד לתופעת העישון ולהימנע ממנה לחלוטין גם בשלבים מאוחרים יותר.

כל אחד יכול למצוא את מוצר העישון שמתאים לו

מגוון המוצרים העומד לרשות המתעניינים במוצרי עישון להתנסות או עישון תדיר רחב מאי פעם. מתנסה או מעשן יכול לבחור את המוצר שהכי מתאים לו, אם בכלל. כתוצאה מכך מתרחב מעגל המעשנים עם עלייה באחוז המעמיקים בעישון בקרב בני הנוער, עלייה בשיעורי השימוש בפועל של האוכלוסייה הבוגרת ובמקביל ירידה בשיעור הנגמלים באוכלוסייה הבוגרת.

נערים וצעירים בגילאי 15 עד 21 שלא התחברו לסיגריות ימשיכו להתנסות במוצרי עישון אחרים עד שימצאו את המוצר המתאים להם, אם בכלל. במסגרת ההתנסויות הרבות יעמיקו הצעירים את השימוש במוצרי העישון, ויבחנו מוצרים שיחסית מורכבים לשימוש כמו הטבק לגלגול כאלטרנטיבה לסיגריות בחפיסה או הסיגריה האלקטרונית הרב-פעמית כאלטרנטיבה לסיגריה החד-פעמית, בעידוד הסביבה הקמעונאית. כפועל יוצא, שיעורי ההתנסות ואימוץ הרגלי עישון עולים בקרב בני נוער וצעירים.

השפעה נוספת היא הירידה בשיעור הנגמלים מעישון בקרב מבוגרים אל מול עלייה בשיעור המעשנים היומיים. מעשן בגיר שרוצה להפסיק לעשן סיגריות, עומדים לרשותו חלופות ופיתויים אחרים לעבור אליהם במקום להפסיק לעשן בכלל. הם לא יפסיקו לעשן באם יתפתו לעבור למוצר חלופי לסיגריה.

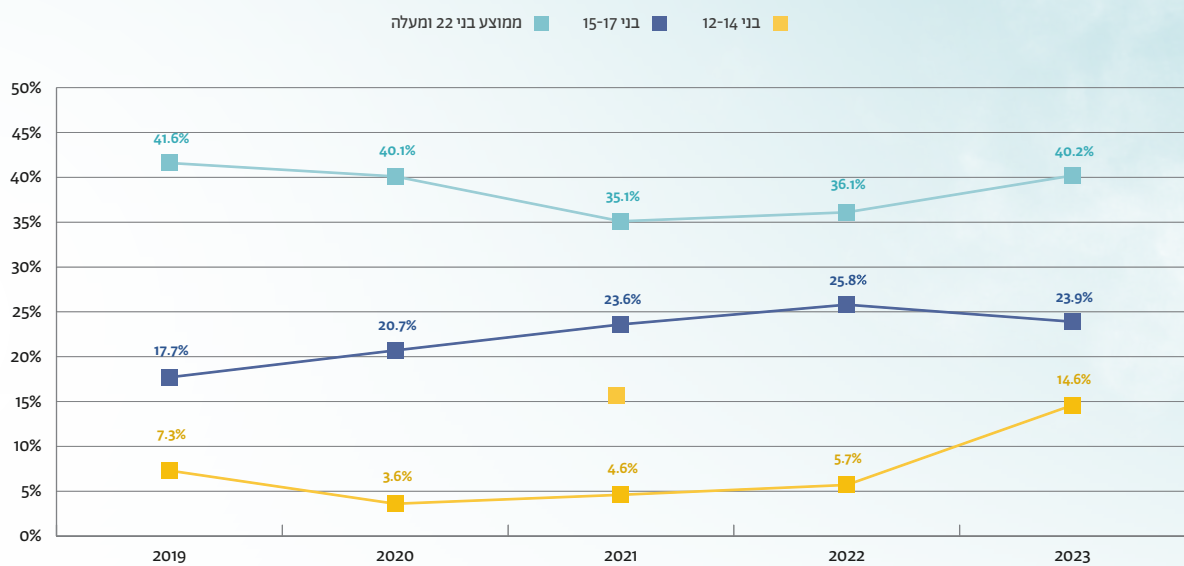
15 נתונים אלו סותרים את הידוע עד עתה במחקר, כאשר ידוע על ניסיונות רבים יותר להפסיק בגיל צעיר אך בשיעורי הצלחה זהים. ראה [51, 52].

תופעת "הפסקתי לתפיסתי" כחסם להפסקה מוחלטת ויציאה ממעגל העישון

הקושי לחדול מהרגל רב שנים כמו עישון, מקשה על מעשנים להפסיק לחלוטין לעשן, וחלקם נעצרים על מצב של שימוש לעיתים רחוקות במוצר מזדמן. מבחינתם הם כבר חדלו מלעשן, ולכן לא נדרש מאמץ נוסף מצידם לצאת לחלוטין ממעגל העישון. כתוצאה מכך שיעור המעשנים בפועל בקרב מבוגרים לא יורד.

תרשים 38: שיעורי השימוש בפועל במוצרי טבק ועישון* בחודש האחרון,

בני 12-14, בני 15-17 וממוצע בני 22 ומעלה, שנים 2019-2023

* עישון בחודש האחרון של מוצר טבק ועישון אחד לפחות.

- [1] Kislev, M., & Kislev, S. (2020). The market trajectory of a radically new product: e-cigarettes. *International Journal of Marketing Studies*, 12(4), 63-92. <https://doi.org/10.5539/ijms.v12n4p63>
- [2] כסלו, ש., וכסלו, מ. (2022). עישון בישראל 2022: מאפייני העישון בקרב בני נוער, צעירים ומבוגרים. קיבוץ אילון: המיזם למיגור העישון.
- [3] כסלו, ש., וכסלו, מ. (2021). עישון בישראל 2021: מאפייני העישון בקרב בני נוער, צעירים ומבוגרים באוכלוסייה היהודית. קיבוץ אילון: המיזם למיגור העישון.
- [4] Spindle, T. R., & Eissenberg, T. (2018). Pod mod electronic cigarettes-an emerging threat to public health. *JAMA Network Open*, 1(6), e183518. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2018.3518>
- [5] צו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 7), התשפ"ב-2021.
- [6] צו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 22), התשפ"ב-2022.
- [7] צו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (הוראת שעה מס' 5), התשפ"ג - 2023.
- [8] רשות המסים בישראל (2024). נתוני יבוא מוצרי צריכה והשקעה - דוחות (בני קיימא), דוחות לשנים 2022-2023, <https://www.govil/he/Departments/publications/reports/tax-importsofproducts>
- [9] Becker, G. S. (1968). Crime and punishment: An economic approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), 169-217. <https://doi.org/10.1086/259394>
- [10] Srinivasan, T. N. (1973). Tax evasion: A model. *Journal of Public Economics*, 2(4), 339-346. [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(74\)90024-8](https://doi.org/10.1016/0047-2727(74)90024-8)
- [11] Yitzhaki, S. (1974). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 3(2), 201-202. [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(74\)90037-1](https://doi.org/10.1016/0047-2727(74)90037-1)
- [12] Carstens, E., & Carstens, M. I. (2022). Sensory effects of nicotine and tobacco. *Nicotine & Tobacco Research*, 24(3), 306-315. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntab086>
- [13] Patten, T., & De Biasi, M. (2020). History repeats itself: Role of characterizing flavors on nicotine use and abuse. *Neuropharmacology*, 177, 108162. <https://doi.org/10.1016/j.neuropharm.2020.108162>
- [14] Landry, R. L., Groom, A. L., Vu, T.-H. T., Stokes, A. C., Berry, K. M., Kesh, A., Hart, J. L., Walker, K. L., Giachello, A. L., Sears, C. G., McGlasson, K. L., Tompkins, L. K., Mattingly, D. T., Robertson, R. M., & Payne, T. J. (2019). The role of flavors in vaping initiation and satisfaction among U.S. adults. *Addictive Behaviors*, 99, 106077. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2019.106077>
- [15] Pullicin, A. J., Kim, H., Brinkman, M. C., Buehler, S. S., Clark, P. I., & Lim, J. (2019). Impacts of Nicotine and Flavoring on the Sensory Perception of E-Cigarette Aerosol. *Nicotine & Tobacco Research*, 22(5), 806-813. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntz058>
- [16] Kim, H., Lim, J., Buehler, S. S., Brinkman, M. C., Johnson, N. M., Wilson, L., Cross, K. S., & Clark, P. I. (2016). Role of sweet and other flavours in liking and disliking of electronic cigarettes. *Tobacco Control*, 25(Suppl 2), ii55-ii61. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2016-053221>
- [17] Bagdas, D., Rupprecht, L. E., Nunes, E. J., Schillinger, E., Immanuel, J. J., & Addy, N. A. (2021). Evaluation of flavor effects on oral nicotine liking and/or disliking using the taste reactivity test in rats. *Nicotine & Tobacco Research*, 24(5), 753-760. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntab241>
- [18] חוק הגבלת הפרסומת למוצרי טבק לעישון (תיקון מס' 3), התשס"ד-2004.
- [19] חוק הגבלת הפרסומת והשיווק של מוצרי טבק (תיקון מס' 4), התשס"ח-2008.

- [20] DiFranza, J. R., Eddy, J. J., Brown, L. F., Ryan, J. L., & Bogojavlensky, A. (1994). Tobacco acquisition and cigarette brand selection among youth. *Tobacco Control*, 3(4), 334-338. <https://doi.org/10.1136/tc.3.4.334>
- [21] DiFranza, J. R., & Coleman, M. (2001). Sources of tobacco for youths in communities with strong enforcement of youth access laws. *Tobacco Control*, 10(4), 323-328. <https://doi.org/10.1136/tc.10.4.323>
- [22] Jason, L. A., Pokorny, S. B., Muldowney, K., & Velez, M. (2005). Youth tobacco sales-to-minors and possession-use-purchase laws: A public health controversy. *Journal of Drug Education*, 35(4), 275-290. <https://doi.org/10.2190/1f1r-kgtl-pvde-v9ej>
- [23] Pepper, J. K., Coats, E. M., Nonnemaker, J. M., & Loomis, B. R. (2018). How Do Adolescents Get Their E-Cigarettes and Other Electronic Vaping Devices? *American Journal of Health Promotion*, 33(3), 420-429. <https://doi.org/10.1177/0890117118790366>
- [24] Liu, S. T., Snyder, K., Tynan, M. A., & Wang, T. W. (2019). Youth Access to Tobacco Products in the United States, 2016-2018. *Tobacco Regulatory Science*, 5(6), 491-501. <https://doi.org/10.18001/TRS.5.6.2>
- [25] Novak, S. P., Reardon, S. F., Raudenbush, S. W., & Buka, S. L. (2006). Retail Tobacco Outlet Density and Youth Cigarette Smoking: A Propensity-Modeling Approach. *American Journal of Public Health*, 96(4), 670-676. <https://doi.org/10.2105/ajph.2004.061622>
- [26] Goodman, J. (1993). *Tobacco in history: The cultures of dependence* (pp. 7, 9, 92). London: Routledge.
- [27] Ahmad, I., & Dutra, L. M. (2019). Imitating waterpipe: Another tobacco industry attempt to create a cigarette that seems safer. *Addictive Behaviors*, 91, 244-252. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.10.024>
- [28] Ramji, R., Nilsson, M., Arnetz, B., Wiklund, Y., & Arnetz, J. (2019). Taking a Stand: An Untapped Strategy to Reduce Waterpipe Smoking in Adolescents. *Substance Use & Misuse*, 54(3), 514-524. <https://doi.org/10.1080/10826084.2018.1521429>
- [29] Wasson, C. R. (1974). *Dynamic Competitive Strategy & Product Life Cycles* (Rev. ed). St. Charles, Ill: Challenge Books.
- [30] Malkoc, S. A., & Zauberaman, G. (2018). Psychological analysis of consumer intertemporal decisions. *Consumer Psychology Review*, 2(3), 1-14. <https://doi.org/10.1002/arcp.1048>.
- [31] Wertebroch, K. (1998). Consumption Self-Control by Rationing Purchase Quantities of Virtue and Vice. *Marketing Science*, 17(4), 317-337. <https://doi.org/10.1287/mksc.17.4.317>.
- [32] Neal, D. T., Wood, W., Labrecque, J. S., & Lally, P. (2012). How Do Habits Guide behavior? Perceived and Actual Triggers of Habits in Daily Life. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(2), 492-498. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2011.10.011>
- [33] Zarka, S., Levine, H., Rozhavski, V., Sela, T., Bar-Ze'ev, Y., Molina-Hazan, V., & Rosen, L. J. (2017). Smoking behavior change during compulsory military service in israel, 1987-2011. *Nicotine & Tobacco Research*, 19(11), 1322-1329. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntw285>
- [34] Moodie, C., & O'Donnell, R. (2022). Reasons for using roll-your-own tobacco and perceptions of health-promoting pack inserts: A focus group study with roll-your-own tobacco smokers in Scotland. *Nicotine & Tobacco Research*, 24, 1937-1944. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntac184>
- [35] Roberts, M. E., Banse, R., Ebbeler, C., & Ferketich, A. K. (2017). Spousal concordance in the use of alternative tobacco products: A multi-country investigation. *Drug and Alcohol Dependence*, 171, 16-19. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2016.11.017>
- [36] Korn, L., & Magnezi, R. (2008). Cigarette and Nargila (Water Pipe) Use Among Israeli Arab High School Students: Prevalence and Determinants of Tobacco Smoking. *The Scientific World Journal*, 8, 517-525. <https://doi.org/10.1100/tsw.2008.71>
- [37] Korn, L., Harel-Fisch, Y., & Amitai, G. (2008). Social and behavioural determinants of nargila (water-pipe) smoking among Israeli youth: Findings from the 2002 HBSC survey. *Journal of Substance Use*, 13(4), 225-238. <https://doi.org/10.1080/14659890701682220>
- [38] שבתאי, ו., גנץ, ע., אלדור, נ., וגרנקין, נ. (2003). עישון נרגילה בקרב תלמידי בתי ספר באזור השרון: שכיחויות, הרגלים, דעות ועמדות. [הרפואה 142\(11\), 741-736](https://doi.org/10.1080/14659890701682220).

- [39] Moodie, C., & O'Donnell, R. (2022). Reasons for using roll-your-own tobacco and perceptions of health-promoting pack inserts: A focus group study with roll-your-own tobacco smokers in Scotland. *Nicotine & Tobacco Research*, 24, 1937-1944. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntac184>
- [40] Codinach-Danés, E., Obradors-Rial, N., Mendioroz-Peña, J., Villalbí, J. R., Bosque-Prous, M., & Espelt, A. (2021). Future intentions and beliefs about roll-your-own cigarettes in adolescents. *Atención Primaria*, 53(6), 102043. <https://doi.org/10.1016/j.aprim.2021.102043>
- [41] Denlinger-Apte, R., Suerken, C. K., Ross, J. C., Reboussin, B. A., Spangler, J., Wagoner, K. G., & Sutfin, E. L. (2022). Decreases in smoking and vaping during COVID-19 stay-at-home orders among a cohort of young adults in the United States. *Preventive Medicine*, 156, 106992. <https://doi.org/10.1016/j.jpmed.2022.106992>
- [42] Kobus, K. (2003). Peers and adolescent smoking. *Addiction*, 98(1), 37-55. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.98.s1.4.x>
- [43] Carey, F. R., Rogers, S. M., Cohn, E. A., Harrell, M. B., Wilkinson, A. V., & Perry, C. L. (2019). Understanding susceptibility to e-cigarettes: A comprehensive model of risk factors that influence the transition from non-susceptible to susceptible among e-cigarette naïve adolescents. *Addictive Behaviors*, 91, 68-74. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.09.002>
- [44] Kislev, M., & Kislev, S. (2020). The market trajectory of a radically new product: e-cigarettes. *International Journal of Marketing Studies*, 12(4), 63-92. <https://doi.org/10.5539/ijms.v12n4p63>
- [45] Bakalo, L., Kislev, S., & Kislev, M. (2023). Cost-effectiveness research report: A healthy Israel free of smoking and tobacco and nicotine products by smoke-free Israel. Israel: Effective Altruism associations effectiveness assessment. https://drive.google.com/file/d/1kAmEpIrUOU2VdnNV_t1wpUUQvsf6fM6Y/view
- [46] Rosen, L., Kislev, S., Bar-Zeev, Y., & Levine, H. (2020). Historic tobacco legislation in Israel: a moment to celebrate. *Israel Journal of Health Policy Research*, 9(1), 22. <https://doi.org/10.1186/s13584-020-00384-3>
- [47] Wakefield, M., Germain, D., & Henriksen, L. (2008). The effect of retail cigarette pack displays on impulse purchase. *Addiction*, 103(2), 322-328. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2007.02062.x>
- [48] Levy, D., Abrams, D. B., Levy, J., & Rosen, L. (2016). Complying with the framework convention for tobacco control: An application of the abridged simsmoke model to Israel. *Israel Journal of Health Policy Research*, 5(1). <https://doi.org/10.1186/s13584-016-0101-8>
- [49] Leventhal, A. M., Dai, H., Barrington-Trimis, J. L., Tackett, A. P., Pedersen, E. R., & Tran, D. D. (2021). Disposable e-cigarettes use prevalence, correlates, and associations with previous tobacco Product Use in young adults. *Nicotine & Tobacco Research*, 24(3), 372-379. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntab165>
- [50] Hagimoto, A., Nakamura, M., Morita, T., Masui, S., & Oshima, A. (2010). Smoking cessation patterns and predictors of quitting smoking among the Japanese general population: A 1-year follow-up study. *Addiction*, 105(1), 164-173. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2009.02735.x>
- [51] גנטוס נ., חי א. וחדאד-חאג' יחיא נ. (2022). מאפייני תופעת העישון בקרב בני נוער וצעירים מהחברה הערבית. ערערה: נאס-נאסי ליעוץ ומחקר חברתי וכלכלי בע"מ.
- [51] Vangeli, E., Stapleton, J., Smit, E. S., Borland, R., & West, R. (2011). Predictors of attempts to stop smoking and their success in adult general population samples: A systematic review. *Addiction*, 106(12), 2110-2121. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2011.03565.x>
- [52] Arancini, L., Borland, R., Le Grande, M., Mohebbi, M., Dodd, S., Dean, O. M., Berk, M., McNeill, A., Fong, G. T., & Cummings, K. M. (2021). Age as a predictor of quit attempts and quit success in smoking cessation: Findings from the international tobacco control four-country survey (2002-14). *Addiction*, 116(9), 2509-2520. <https://doi.org/10.1111/add.15454>

המיזם בלא تدخين
למיגור smoke
העישון free

עישון בישראל 2023 - מאפייני העישון בקרב ילדים, נוער, צעירים ומבוגרים בחברה היהודית

המיזם הרב-מגזרי למיגור העישון, (ע"ר) 580634947 | ת.ד. 10395, רמת גן, מ. 5200802
www.smokefree.org.il | info@smokefree.org.il | 03-96-95-880